

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

ALEKSANDER ŽERDIN HORVAT

OMREŽJE SLOVENSKE EKONOMSKE ELITE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2005

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

ALEKSANDER ŽERDIN HORVAT

MENTOR: DOC. DR. ANDREJ MRVAR

SOMENTOR: DOC. DR. ANDREJ RUS

OMREŽJE SLOVENSKE EKONOMSKE ELITE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2005

Zahvale

Glede na to, da besedilo diplomskega dela oddajam po desetletje in pol trajajoči prekinitvi študijskega procesa, prvo zahvalo dolgujem dekanji Fakultete za družbene vede prof. dr. Anuški Ferligoj. Če ne bi bilo njenega vztrajnega prigovarjanja, naj študijski proces vendarle dokončam, bi bila moja odločitev za to potezo manj verjetna. Prof. dr. Anuški Ferligoj sem hkrati dolžan tudi zahvalo za njen prispevek k razvoju analize socialnih omrežij – brez tega prispevka bi bila naloga, ki sem se je lotil, manj vznemirljiva, moja radovednost pa bi bila manj potešena.

Hkrati se zahvaljujem vsem ostalim profesorjem Fakultete za družbene vede, ki so me v poldrugem desetletju prepričevali, da je odločitev za dokončanje študija smiselna. Preveč jih je, da bi jih našteval, morda bi koga tudi pozabil omeniti.

Tretja zahvala gre obema mentorjema. Sugestije doc. dr. Andreja Mrvarja in doc. dr. Andreja Rusa so imele zame enako vrednost, pravila pa zahtevajo, da mora biti en od njiju napisan na prvem mestu.

Četrta zahvala gre obema avtorjema programa Pajek, prof. dr. Vladimirju Batagelju in še enkrat dr. Andreju Mrvarju. Brez programa Pajek naloga ne bi bila podkrepljena z ustreznimi izračuni in opremljena z grafičnimi predstavitvami.

Zahvala gre še doc. dr. Brini Malnar za sugestije pri pisanju dela naloge, ki se tiče zajemanja empiričnih podatkov, ter vsem ostalim učiteljem FDV, ki so bili voljni poslušati, s kakšnimi dilemami se soočam in so mi ob tem pomagali z nasveti. Zahvala gre tudi delniški družbi Mladina, ker je tolerirala mojo krajšo odsotnost z delovnega mesta in ker mi je omogočila dostop do zbirk podatkov, ki so bistvene za pripravo empiričnega dela naloge.

Izjava o avtorstvu diplomskega dela

Kazalo

UVOD	7
1. OMREŽJE, ENOTE, POLOŽAJI, RELACIJE	10
1.1. POVEZANOST DIREKTORSKIH IN NADZORNIH POLOŽAJEV	10
1.1.1 Osebna raven.....	10
1.1.2. Raven organizacije.....	11
1.1.3. Interorganizacijski motivi in učinki.....	12
1.1.4. Družbena kohezija.....	12
1.1.5. Politični motiv	13
1.2. POLOŽAJI IN ENOTE	14
1.3. RELACIJE.....	15
1.3.1 Pravni vidik relacij.....	15
1.4. OMREŽJE KOT VIR MOČI	19
2. METODOLOGIJA ZAJEMANJA PODATKOV.....	21
2.1. VIRI PODATKOV.....	23
2.2. PROBLEM TEŽJE DOSTOPNIH PODATKOV	25
2.3. POZICIJSKI PRISTOP	26
2.4. REPUTACIJSKI PRISTOP	26
2.5. POSLEDICE UPORABE DVEH PRISTOPOV ZAJEMANJA PODATKOV	27
2.6. ZAJEMANJE PODATKOV O PRIPADNOSTI DRUGIM OMREŽJEM	28
3. EMPIRIČNI DEL	30
3.1. MERE POMEMBNOСТИ, KI DETEKTIRAJO VPLIV	33
3.1.1. Stopnja.....	33
3.1.2. Stopnje – frekvenčna porazdelitev.....	36
3.1.3. Območje vpliva.....	37
3.1.4. Središčnost glede na dostopnost	39
3.1.5. Primerjava območja vpliva in središčnosti glede na dostopnost.....	41
3.2. MERE POMEMBNOСТИ, KI DETEKTIRAJO PRESTIŽ.....	41
3.2.1. Vhodna stopnja.....	42
3.2.2. Območje zaupanja.....	43

3.2.3. Središčnost glede na dostopnost – vhodne povezave	45
3.3. SREDIŠČNOST GLEDE NA DOSTOPNOST, NE GLEDE NA SMER POVEZAVE.....	46
3.4. MERA SREDIŠČNOSTI GLEDE NA VMESNOST	50
3.5. KOHEZIVNI DELI OMREŽJA	52
3.5.1. Jedra.....	52
3.5.2. Primerjava pripadnikov 3-jedra in 2-jedra.....	54
3.5.3. Krepko povezane komponente.....	57
4. SKLEPNE UGOTOVITVE.....	60
SEZNAM LITERATURE	63
PRILOGE	65

Kazalo slik

Slika 3.1: Omrežje, sestavljeno iz 984 oseb, v katerem je 15 šibko povezanih komponent... 31	31
Slika 3.2: Delovno omrežje, sestavljeno iz ene šibko povezane komponente z 891 enotami..32	32
Slika 3.3: Marjan Kramar, lokalno omrežje, 2-sosedje, izhodne povezave.....35	35
Slika 3.4: Simon Zdolšek, Krekova družba, območje vpliva.....38	38
Slika 3.5: Borut Jamnik, lokalno omrežje, 2-sosedje, izhodne povezave.....40	40
Slika 3.6: Peter Filipič, lokalno omrežje 2-sosedje, vhodne povezave.....43	43
Slika 3.7: Igor Kušar, 2-sosedje, vhodne in izhodne povezave.....48	48
Slika 3.8: Janez Bohorič, Sava, vhodne in izhodne povezave, 2-sosedje.....49	49
Slika 3.9: Jože Lenič, Zavarovalnica Triglav, 2-sosedje, središčnost glede na vmesnost.....51	51
Slika 3.10: Najbolj koheziven del omrežja, 3-jedro, vhodne in izhodne povezave.....53	53
Slika 3.11: Krepko povezana komponenta, strukturirana okoli finančne skupine KD, 7 enot.58	58
Slika 3.12: Krepko povezana komponenta, 69 enot.....58	58

UVOD

Teorija socialnih elit si zastavlja nekaj sorodnih vprašanj: »Kdo ima oblast?« »Kdo vlada?« »Kdo ima moč?« Gre za klasična in hkrati najbolj vznemirljiva sociološka vprašanja. Odgovor je lahko enostaven – pri iskanju odgovora si v parlamentarnih demokracijah lahko pomagamo z uradnimi volilnimi rezultati in popisom oseb, ki zasedajo položaje v zakonodajni, izvršilni in sodni veji oblasti. Vendar ta poenostavljena pot na vprašanja ne odgovori dovolj celovito. Ne odgovarja na vprašanje, kakšno je razmerje med oblastjo, izvoljeno na volitvah, in tistimi, ki obvladujejo ekonomske vire. Kakšno je razmerje med politično in ekonomsko elito? Gre za dva, med seboj neodvisna družbena podsistema? Je en od teh dveh podsistemov dominanten? Na kakšen način se generira tisti del oblasti, ki obvladuje ekonomske resurse?

Analiza socialnih omrežij ponuja več metodoloških orodij, ki nam bodo pomagala pri iskanju dela odgovora na vprašanja »Kdo ima oblast?« »Kdo ima moč?« Podatke smo obdelovali s programom Pajek, namenjenim analizi socialnih omrežij. Naloga nima ambicij, da bi na omenjeno vprašanje odgovorila celovito. Zanima nas predvsem, kdo obvladuje ekonomske vire. Kakšne relacije so vzpostavljene znotraj ekonomske elite? Vprašanje politične oblasti je v naši analizi postavljeno zgolj spotoma, toliko, kolikor je potrebno, da osvetlimo relacijo med političnim in ekonomskim podsistemom. Četudi nimamo iluzij, da bi lahko na vprašanje »Kdo ima oblast?« odgovorili celovito, ne dvomimo, da lahko predstavimo pomemben izsek celotne slike. Zakaj se slovenske ekonomske elite lotevamo z orodji, ki jih pozna analiza socialnih omrežij? Ad hoc analize slovenske ekonomske elite zelo hitro pridejo do sklepa, kako je »vse povezano«. Ugotoviti želimo, kakšne relacije so v resnici vzpostavljene v slovenski ekonomski eliti, kateri položaji so središčni ter kako se generira vpliv oseb, ki zasedajo središčne položaje. Natančneje: od kod prihajajo ljudje, ki imajo v rokah ekonomske vzvode oblasti. Kdo nadzoruje direktorje? Kdo nadzira nadzornike? Kdo postavlja najbolj vplivne nadzornike? Ad hoc analize slovenske ekonomske in politične elite prinašajo precej spektakularne sklepe, ki občasno mejijo na teorijo zarote – denimo, da v Sloveniji obstaja »finančno-korporacijsko omrežje«, ki ima dovolj akumulacije, da lahko usodno vpliva na to, kdo bo sedel v vladi (glej Jambrek 2001). Manj spektakularne analize prinašajo hipoteze, da slovensko ekonomsko elito obvladuje »old boys network«, omrežje »starih sabelj«, torej ljudi, ki so se na pomembne položaje v ekonomiji povzpeli še pred letom 1990. Ugotoviti želimo, v

kolikšni meri hipoteze o usodnem vplivu »finančno-korporacijskega omrežja« in omrežja »starih sabelj« ustrezajo empirični situaciji. V kolikšni meri držijo ocene o visoki stopnji reprodukcije v slovenski ekonomski eliti? Ali igrajo »stare sablje«, direktorji, ki so prišli na položaj pred letom 1990, pomembno vlogo igrajo tudi v omrežju, ki je obstajalo sredi 2004 (glej Adam 1999, Kramberger 1999, Rus, Iglič 2000)?

Družbe ne razumemo kot enostavne, recimo, bipolarne strukture, razčlenjene na vladajoče in vladane. Razumemo jo kot kompleksno omrežje, ki pa - tako kot v primeru bipolarne interpretacije družbene strukture - temelji na oblastnih razmerjih. Enote te družbene strukture so posamezniki, med njimi pa so vzpostavljena številna razmerja. V tej nalogi nas zanimajo formalna oblastna razmerja, vzpostavljena med posamezniki, ki zasedajo pomembne položaje v ekonomskem podsistemu. Hkrati nas zanima, kako se omrežje ekonomske elite prekriva z drugimi, podobno pomembnimi omrežji.

Empirično gradivo, ki ga uporabljamo v tej nalogi, se je v avtorjevi podatkovni bazi kopičilo več kot desetletje. Gre za podatke o osebah, ki so zasedali pomembne položaje v političnih strankah, vladi, parlamentu in prestižnih civilno-družbenih združenjih. Ti empirični podatki so dopolnjeni s podatki o osebah, ki zasedajo pomembne položaje v slovenskem ekonomskem podsistemu. Podatki o teh osebah ustrezajo stanju, kakršno je veljalo 3. oktobra 2004, torej na dan parlamentarnih volitev. Datum seveda ni naključen – gre za datum, ki je prinesel spremembo oblasti. Pred tem datumom je imela vladajoča koalicija pod vodstvom LDS dobro desetletje časa, da vpliva na nastanek omrežja slovenske ekonomske elite. Etapa zbiranja empiričnih podatkov je imela – če uporabimo kolesarski žargon – dva naporna vzpona. Prvič, identificirati je bilo potrebno ključne slovenske gospodarske družbe in ugotoviti, kdo zaseda položaje v upravah teh gospodarskih družb. Drugič, identificirati je bilo potrebno člane nadzornih svetov teh gospodarskih družb. Ker že ad hoc analize slovenske ekonomske elite kažejo na to, da posamezne osebe zasedajo večje število medsebojno povezanih položajev, je bil naš cilj bolj ambiciozen: zanima nas čim bolj celovita slika.

Jedro naloge, ki hkrati predstavlja najbolj naporen del zbiranja empiričnih podatkov, se ukvarja z identifikacijo relacij med osebami, ki zasedajo elitne položaje. Ob tem si ne delamo iluzij, da lahko identificiramo vse relacije. Odločili smo se, da v analizo vključimo le eno od možnih relacij. Gre za formalno relacijo, ki obstaja med člani nadzornih svetov ter predsedniki uprav gospodarskih družb, oziroma za relacije med predsedniki uprav ter njim

podrejenimi managerji. V analizo torej ne vključujemo sorodstvenih, prijateljskih ali kakšnih drugih, prav gotovo pomembnih relacij. Identifikacija čisto vseh formalnih relacij med člani nadzornih svetov, predsedniki uprave ter njim podrejenimi managerji bi bila za nalogo, ki ima omejene ambicije, prezahtevno početje, saj bi zahtevala dolgotrajno anketiranje več sto oseb. Kljub izgradnji obsežne podatkovne baze nam torej ni uspelo identificirati prav vseh relacij. Zagotovo pa smo identificirati zelo velik odstotek relacij in vse bistvene relacije.

Interpretativni del naloge išče odgovore na vprašanja, zakaj je struktura omrežja takšna, kot je. Kaj je botrovalo ugotovljenemu razmerju med političnim in ekonomskim podsistemom? Naši empirični izračuni namreč kažejo, da omrežje »starih sabelj« ne premore velikega vpliva. Po drugi strani pa se je ohranila logika, ko središčno mesto v omrežju igrajo osebe, ki jih je na položaj postavila politična elita. Ponujamo torej novo poanto polemike o vprašanju, kolikšna je stopnja reprodukcije slovenske ekonomske elite: ne gre za to, da bi na položajih ostali isti ljudje. Gre za drug problem. Problem je v tem, da se reproducira logika rekrutacije v središče omrežja ekonomske elite.

1. OMREŽJE, ENOTE, POLOŽAJI, RELACIJE

1.1. Povezanost direktorskih in nadzornih položajev

Kako nastane omrežje ekonomske elite, torej omrežje, temelječe na povezavah med direktorji in člani nadzornih svetov? Prvi korak pri nastanku omrežja je t.i. »povezanost direktorskih položajev« (»interlocking directorate«). »Povezanost direktorskih položajev nastopi, ko oseba, zaposlena v eni organizaciji, sedi v upravnem odboru (»board of directors«) druge organizacije« (Mizruchi 1996: 272). Glede na specifično ureditev, ki velja v Sloveniji, moramo navedeno definicijo za potrebe analize slovenskih razmer deloma modificirati: povezanost nadzornih in direktorskih položajev nastopi, ko oseba, ki v določeni gospodarski družbi opravlja managersko funkcijo, sedi v nadzornem svetu druge gospodarske družbe. S kopičenjem povezav nastaja kompleksno omrežje.

Zastavlja se vprašanje, zakaj prihaja do povezanosti položajev. Zakaj prihaja do povezav med podjetji prek skupnih nadzornikov in managerjev? Kakšni so učinki teh povezav?

Rekonstruiramo lahko več motivov in učinkov. Smiselno je, če upoštevamo pet ravni analize. Prva raven zajema osebne motive posameznih nadzornikov – managerjev. Druga raven zajema motive posameznih organizacij, podjetij. Tretja raven se ukvarja z interorganizacijskimi motivi in učinki, ki presegajo interese posamezne organizacije, podjetja. Četrta raven se osredotoča na motive širših družbenih skupin, torej skuša identificirati tiste motive, ki so značilni za ekonomsko elito kot socialni sloj. Hkrati lahko na tej ravni zaznamo pomembne učinke povezav. Tem štirim elementom lahko dodamo še petega, za katerega domnevamo, da je značilen zlasti za slovenske razmere – gre za vprašanje razmerja med ekonomskim in političnim podsistemom, politično in ekonomsko elito.

1.1.1 Osebna raven

Pri povezanosti položajev gre načeloma za relacije, ki so vzpostavljene med dvema ali več gospodarskimi družbami. Vendar so nosilci teh relacij posamezniki. Zato moramo pri analizi upoštevati motive teh posameznikov. »Posamezniki se pridružijo nadzornemu svetu zaradi finančnih nadomestil, prestiža in stikov, ki se lahko izkažejo kot koristni pri zagotavljanju njihovih nadaljnjih zaposlitvenih priložnostih,« navaja Zajac (Zajac v Mizruchi 1996: 277). Članstvo v nadzornih svetih torej lahko posameznemu managerju prinaša tri vrste koristi: sodelovanje je lahko vir ekonomskega kapitala (finančna nadomestila, udeležba pri dobičku), simbolnega kapitala (prestiž) ali socialnega kapitala (stiki, koristni pri zagotavljanju

nadaljnjih zaposlitvenih priložnosti). Gre torej za tri od štirih oblik kapitala, ki jih navaja Bourdieu (več o tem v poglavju 1.4.).

Useem v svoji študiji »notranjega kroga«, ki analizira najbolj kohezivni del ekonomske elite, poudarja, da povezanost direktorskih in nadzornih funkcij omogoča dober pregled nad dogajanjem v poslovnem okolju (»business scan«). »Ob tem, da managerji v nadzornih svetih opravljajo svoje formalne zadolžitve, med njihova najbolj pomembne pripomočke, da ostajajo obveščeni, spadajo njihovi osebni kontakti in neposredna prisotnost« (Useem 1984: 46).

1.1.2. Raven organizacije

Najpogostejši motiv, da manager enega podjetja sedi v nadzornem svetu drugega podjetja, je povezan z izvajanjem lastniške funkcije. Lastniške povezave lahko vodijo v povezanost direktorskih in nadzornih položajev. Pomembnejši institucionalni lastniki si želijo zagotoviti vpliv v nadzornem svetu podjetja, ki je v njihovi (so)lasti. Člane nadzornega sveta namreč postavi skupščina podjetja, vpliv v skupščini pa je porazdeljen glede na lastniške deleže. To, da ima (so)lastnik v nadzornem svetu svojega človeka, je torej instrument nadzora, ki ga izvaja (so)lastnik.

Vendar literatura ne omenja zgolj tega motiva. Mizruchi povzema serijo ostalih hipotetičnih razlogov – v nadaljevanju predstavljamo tiste hipotetične razloge, ki so relevantni v slovenskem kontekstu.

Kooptacija: S tem, ko določena gospodarska družba v svoj nadzorni svet pritegne osebo iz managementa druge gospodarske družbe, skuša »kooptirati vire negotovosti iz okolja« (Mizruchi 1996: 274). Primer kooptacije je, ko gospodarska družba v svoj nadzorni svet pritegne predstavnika banke, pri kateri je globoko zadolžena. Predpostavka te poteze je, da bo bankirjevo članstvo v nadzornem svetu določenega podjetja zmanjšalo negotovost in amortiziralo morebitne pritiske banke na gospodarsko družbo.

Prestiž: Ker sestava nadzornih svetov vpliva na ugled gospodarske družbe, je v interesu gospodarske družbe, da v nadzorni svet pritegne znane in ugledne osebnosti, torej osebnosti, ki so ugled pridobile v drugem podjetju in že imajo določen vpliv. »Ko se investitorji odločajo, ali naj investirajo v neko podjetje, upoštevajo vitalnost (strenght) podjetja in kvaliteto managementa« (Mizruchi 1996: 276). Če torej podjetje v nadzorni svet pritegne ugledno osebnost iz poslovnega sveta, to dvigne prestiž podjetja, kar vpliva na odločitve investorjev.

1.1.3. Interorganizacijski motivi in učinki

Omrežja, vzpostavljenega ob povezavah nadzornikov in direktorjev, ne moremo razumeti zgolj kot oblastnega vzvoda, ki zagotavlja nadzor nad tistimi, ki v omrežju igrajo podrejeno vlogo. Omrežje je namreč tudi komunikacijski medij (glej Mizruchi 1996: 284). »(Omrežje) zagotavlja mehanizem za razširjanje informacij in strategij, ki potencialno reproducirajo vlogo obstoječega managementa,« ugotavlja Davis (Davis 1991: 610). Omrežje lahko torej učinkuje kot medij razširjanja inovacij.

1.1.4. Družbena kohezija

Ta teorija ponuja interpretacijo, da omrežje, ki nastane s povezovanjem direktorskih in nadzornih položajev, predstavlja »socialne vezi med pripadniki zgornjega razreda« (Mizruchi 1996: 279). Če iščemo empirično sliko tega, kar označujemo bodisi z besedno zvezo »vladajoči razred« bodisi z besedno zvezo »ekonomska elita«, bi bilo lahko omrežje, sestavljeno iz posameznikov, ki so povezani prek direktorskih in nadzornih funkcij, dober empirični približek idealno-tipskim pojmom.

Interpretacijo, da najbolj koheziven del omrežja predstavlja nekakšen »notranji krog« (inner circle), torej empirični ekvivalent tistega, čemur teorija pravi »ekonomska elita« ali »vladajoči razred«, ponuja Michael Useem. Izhaja iz ocene, da se poslovno omrežje kot celota zelo redko odloča za kolektivno delovanje, s katerim bi se borili svoje politične interese, saj kot tako nima orodij, ki bi omogočala identifikacijo skupnih potreb, in instrumentov za doseganje konsenza o skupnih interesih. Po drugi strani pa »notranji krog« lahko preseže primanjkljaj, značilen za glavnino poslovnega omrežja. »(Notranji krog) ima na voljo interkorporacijske vezi in organizacijske potenciale, s katerimi lahko preseže ozke, lokalne interese posamične gospodarske družbe ali sektorja, in lahko ponudi bolj integrirano vizijo širših, dolgoročnih potreb biznisa« (Useem 1984: 59). »V primerjavi z gospodarskimi družbami, ki niso vključene v omrežje, bi morale biti to omrežje moči v ospredju korporativnega dostopa do vlade, političnih strank, neprofitnih institucij in medijev« (Useem 1984: 61) Trditev utemeljuje s štirimi razlogi:

- »(1) Mnogotere povezave med gospodarskimi družbami uvrščajo člane notranjega kroga na izjemno vplivne položaje znotraj korporativnega omrežja.
- (2) Mnogotere povezave znotraj notranjega kroga generirajo visoko raven družbene kohezivnosti, ki je v drugih delih ekonomske elite odsotna; to olajšuje mobilizacijo resursov.

- (3) Vezi notranjega kroga s tradicionalnim zgornjim razredom dodatno prispevajo k njegovemu vplivu in statusu.
- (4) Prisotnost pripadnikov notranjega kroga na vodilnih položajih glavnih poslovnih združenj zagotavlja možnost artikulacije političnih interesov« (Useem 1984: 61-62).

Davis ugotavlja, da so direktorji, ki opravljajo funkcije v več nadzornih svetih, zaradi boljšega vpogleda v gospodarske razmere prej agenti korporativne elite kot razreda, ne pa zgolj agenti delničarjev določene gospodarske družbe (glej Davis 1991: 593).

1.1.5. Politični motiv

Do te točke smo izhajali iz predpostavke, da je ekonomski podsistem relativno avtonomen in hierarhično ni podrejen drugim podsistemom, denimo političnemu podsistemu. Druga predpostavka je, da je delovanje ekonomskega podsistema determinirano z obstojem zasebne lastnine. V tranzicijskih družbah sta ti dve predpostavki vprašljivi. Z analizo omrežja ekonomske elite si lahko odgovorimo tudi na vprašanje, v kolikšni meri je ekonomski podsistem avtonomen, v kolikšni meri pa je podrejen, denimo, političnemu podsistemu. Če bi analiza pokazala, da središčna mesta v omrežju zasedajo osebe, ki jih je na položaj postavila politična elita, bi bil to indikator okrnjene avtonomije ekonomskega podsistema.

Dejstvo, da znaten del slovenske ekonomije ni v zasebni lasti, pač pa je bodisi v neposredni državni lasti¹ bodisi v lasti paradržavnih skladov (Kapitalska družba, Slovenska odškodninska družba), zahteva, da našteje teorije dopolnimo z delovnimi hipotezami, ki jim bodo verificirali med empiričnim delom naloge.

- Ekonomski sistem ni avtonomen, samoreguliran družbeni podsistem, pač pa je vezan na vpliv političnega podsistema.
- Omrežje ekonomske elite ima drugačno logiko nastanka kot v kapitalističnih sistemih z dolgoletno tradicijo. Zato v omrežju ekonomske elite središčno vlogo igrajo osebe, ki jih je na položaj postavila politična elita.
- V Sloveniji težko govorimo o »notranjem krogu« ekonomske elite, torej najbolj kohezivnem, čvrsto integriranem jedru elitnega omrežja, ki ima tudi politične ambicije in možnost vplivanja na sprejemanje političnih odločitev. Prej gre za to, da je slovenski »notranji krog« nekakšna »podaljšana roka« politične elite. Politična elita

¹ V večinski državni lasti so infrastrukturna podjetja (DARS, Telekom), energetska podjetja (Holding slovenskih elektrarn), distribucijska podjetja (Eles, Elektro Ljubljana ...), železarne, finančna podjetja (Zavarovalnica Triglav, NLB, NKBM), podjetja, ki se ukvarjajo z logistiko (Luka Koper, Slovenske železnice).

ima možnost, da prek »notranjega kroga« - »podaljšane roke« vpliva na dogajanje v ekonomiji.

- četrta delovna hipoteza, ki je morda najbolj intrigantna, se ukvarja z vprašanjem, ali so osebe, ki tvorijo okostje »podaljšane roke«, pravzaprav kadri starega socialističnega režima. V kolikšni meri v omrežju današnje ekonomske elite središčno vlogo igrajo osebe, ki so se kalile še v času prejšnjega režima?

1.2. Položaji in enote

Ambicija te naloge je identifikacija omrežja ekonomske elite. Dahrendorf med ključne naloge sociologije uvršča »identificiranje različno pomembnih oblastnih vlog« (Dahrendorf 1959: 165). Ker se ukvarjamo z ekonomsko elito, moramo torej identificirati ključne oblastne vloge v ekonomiji. Na katere oblastne vloge se osredotočamo? Na prvem mestu gre za vloge predsednikov uprav velikih gospodarskih družb. Vendar predsedniki uprav niso edini gospodarji gospodarskih družb. Odgovorni so nadzornim svetom. Člani nadzornih svetov so torej osebe, ki opravljajo drugo oblastno vlogo.

Nosilci teh oblastnih vlog so osebe; torej so enote omrežja oseba. Hkrati pa se moramo ves čas zavedati, da osebe v omrežju ne nastopajo zgolj zaradi svojih ozkih osebnostnih lastnosti, pač pa zaradi vlog, ki jih opravljajo.

Dahrendorfova teorija družbenega konflikta sloni na predpostavki, da je v »vsaki družbeni organizaciji, ki hoče zagotoviti učinkovitost delovanja mehanizmov prisile, določenim položajem zaupano pooblastilo, da izvajajo nadzor nad drugimi položaji. To, z drugimi besedami, pomeni, da obstaja diferencialna distribucija moči in oblasti« (Dahrendorf 1959: 165).

Dahrendorf izhaja iz Webrove sociološke tradicije in oblast razume kot »možnost, da bodo določene osebe ubogale ukaz z določeno vsebino« (Dahrendorf 1959: 166). Nastavki, ki jih je zapisal ob koncu petdesetih let 20. stoletja, pa so prevedljivi tudi v koncepte analize socialnih omrežij. Ne vztraja namreč pri predpostavki, da je za družbo značilna dihotomna členitev na dva, idealno tipska bloka, pač pa govori o bolj zapletenih strukturah. »Obstaja vsaj možnost, če že ne verjetnost, da so posamezniki v določeni družbi razvrščeni glede na vsoto njihovih oblastnih položajev v vseh organizacijah, zato končni vzorec ne bo dihotomna členitev, pač pa stratifikacijska lestvica, oblikovana glede na dohodek ali prestiž« (Dahrendorf

1959: 166). Ker imajo različni družbeni položaji različen obseg oblasti, lahko ob pomoči analitičnih orodij podatke o omrežju ekonomske elite prevedemo v večje število hierarhičnih stratifikacijskih lestvic; vsaka od lestvic opisuje eno od dimenzij omrežja. Ne gre torej za to, da bi identificirali dihotomno členitev na, denimo, vladajoči ali podrejeni razred oziroma kak drug idealno-tipsko konstrukt, pač pa gre za identifikacijo stratifikacijskih lestvic – le da kriterij razvrščanja ni dohodek oz. prestiž, pač pa bodo enote na lestvicah razvrščene glede na to, koliko vzvodov oblasti obvladujejo.

1.3. Relacije

Drugo pomembno vprašanje, ki se zastavlja ob analizi omrežja ekonomske elite, je, kakšne relacije so vzpostavljene med osebami, ki nastopajo v omrežju. Natančneje, ali so znotraj tega omrežja vzpostavljene oblastne relacije? Za analizo socialnih omrežij je izjemnega pomena, da poznamo naravo relacij. Vedeti moramo, ali gre za hierarhično, usmerjeno relacijo, ali morda za recipročno, nehierarhično relacijo.

Weber oblast definira kot »možnost vplivati na koga, da ravna po določenem ukazu« (Weber 1990: 126). Pri oblastnih relacijah torej ne gre za to, da bi bile te ves čas aktivirane. Gre za možnost, verjetnost, ne pa za kontinuirano izvajanje oblasti. Med tremi tipi legitimne oblasti je po Webrovi definiciji legalna oblast tista, ki temelji na zakonu. »Poslušnost ne velja osebi na osnovi njej lastne pravice, temveč zakonskemu pravilu, ki določa, komu in v kolikšni meri je treba biti poslušen« (Weber 1990: 126). Odnosi oblasti torej ne slonijo na osebnostnih lastnostih, pač pa na abstraktni pravni normi in pooblastilih, ki izhajajo iz te abstraktne pravne norme. Weber ob tem opozarja, da ta tip odnosov ni značilen zgolj za poslovanje moderne države, denimo za poslovanje birokracije, pač pa gre za tip odnosov, značilen tudi za zasebni kapitalistični obrat (Weber 1990: 127).

1.3.1 Pravni vidik relacij

Naša naloga je torej, da ob pomoči obstoječih pravnih norm ugotovimo, ali relacije, ki obstajajo v omrežju ekonomske elite, ustrezajo Webrovi definiciji oblasti. Povedano drugače – ali iz zakonskih norm izhaja, da so relacije, ki obstajajo med enotami omrežja, po svojem bistvu oblastne relacije.

Zakon o gospodarskih družbah (ZGD) je pravni temelj odnosov, ki obstajajo v gospodarskih družbah. Glede na to, da v omrežju, s katerim se ukvarjamo, nastopajo pretežno delniške družbe, družbe z omejeno odgovornostjo pa le izjemoma, se ob povzemanju pravnih norm

osredotočamo na tiste določbe, ki opredeljujejo odnose med organi delniške družbe. ZGD opredeljuje tri organe: upravo, nadzorni svet in skupščino gospodarske družbe. Skupščina kot organ delničarjev, med drugim, odloča o »imenovanju in odpoklicu članov nadzornega sveta« (ZGD, člen 282).

Ob skupščini del članov nadzornega sveta skladno z Zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju (glej Uradni list RS, št. 42/93 in 56/2001) imenuje tudi svet delavcev. Nadzorni svet je torej sestavljen iz dela, ki ga imenuje skupščina, in iz dela, ki ga imenujejo zaposleni.

Za našo analizo pristojnosti skupščine in sveta delavcev niso bistvenega pomena. Ključno je, da člani nadzornega sveta, ki jih imenujeta svet delavcev in skupščina, od teh dveh organov črpajo tudi legitimnost, ki jo imajo v oblastnem razmerju do uprave. Bolj pomembna je relacija med nadzornim svetom, upravo ter ostalimi managerji.

Za razumevanje razmerja med upravo in nadzornim svetom je ključnega pomena 250. člen ZGD, ki določa: »Člane uprave in predsednika imenuje nadzorni svet za dobo največ petih let z možnostjo neomejenega ponovnega imenovanja.«

»Nadzorni svet lahko odpokliče posameznega člana uprave oziroma predsednika:

- če huje krši obveznosti, ali
- če ni sposoben voditi poslov, ali
- če mu skupščina izreče nezaupnico, razen, če je nezaupnico izrekla iz očitno neutemeljenih razlogov, ali
- iz drugih ekonomsko-poslovnih razlogov (pomembnejše spremembe v strukturi delničarjev, reorganizacija, uvajanje novih proizvodov, večje spremembe dejavnosti in podobno).« (ZGD, člen 250)

Zakonsko pooblastilo, da nadzorni svet imenuje upravo ali jo pod določenimi pogoji razreši, je ključni vzvod oblasti, ki jo ima nadzorni svet v razmerju do uprave. Hkrati ZGD nadzornemu svetu daje še nekaj pooblastil, ki so prav tako pomembni vzvodi oblasti. 256. člen ZGD določa:

»(1) Uprava poroča nadzornemu svetu o

- načrtovani poslovni politiki in drugih načelnih vprašanjih poslovanja
- donosnosti družbe, še posebej o donosnosti lastnega kapitala;
- poteku poslov, še posebej o prometu in finančnem stanju družbe;
- poslih, ki lahko pomembno vplivajo na donosnost ali plačilno sposobnost družbe.

(2) Nadzorni svet lahko zahteva tudi poročilo o drugih vprašanjih. Uprava mora obveščati nadzorni svet o vprašanjih, ki zadevajo poslovanje družbe in z njo povezanih družb.«

Drugi vzvod oblasti, ki ga ima na voljo nadzorni svet v razmerju do uprave, se tiče dolžnosti uprave, da nadzornikom posreduje informacije o poslovanju gospodarske družbe. Nadzorni svet mora biti, da bi lahko korektno izvajal svoje ključne naloge, natančno obveščen o stanju gospodarske družbe.

Ostale vzvode oblasti našteva 274. člen ZGD.

»(1) Nadzorni svet nadzoruje vodenje poslov družbe.«

Ob tem ima nadzorni svet pooblastilo, da preverja knjige in dokumentacijo družbe (ZGD, člen 274/2), lahko skliče skupščino družbe (ZGD, člen 274/3) ter izreka soglasje k določeni vrsti poslov (ZGD, člen 274/4). Hkrati pa se vodenje poslov ne more prenesti na nadzorni svet (ZGD, člen 274/4).

Oblastna vloga, ki jo ima nadzorni svet v razmerju do uprave družbe, ne pomeni, da lahko nadzorni svet vodi konkretne posle. ZGD v 246. členu določa, da »delniško družbo vodi uprava v dobro družbe, samostojno in na lastno odgovornost.« Komentar ZGD-ja pojasnjuje, da ta določba »prepoveduje delničarjem kakršnokoli vplivanje na vodenje poslov. Delničarji so skupaj z upravo celo odškodninsko odgovorni, če s svojim vplivom na upravo izsilijo odločitve, ki so njim v korist in v škodo družbe« (ZGD s komentarjem 2002: 742).

Pristojnosti nadzornega sveta napram upravi so torej omejene in se ne tičejo posameznih poslov. Kljub tej omejitvi pa je iz normativne ureditve razvidno, da razmerje med nadzornim svetom in upravo ustreza Webrovi definiciji legalne oblasti.

Sorodno sociološko relacijo lahko identificiramo tudi pri odnosu med upravo in ostalim managementom gospodarske družbe (oz. pri odnosu med predsednikom uprave ter ostalimi člani uprave). Četudi formalno-pravno razmerje med predsednikom uprave in ostalimi njemu podrejenimi managerji gospodarske družbe ni enako razmerju med nadzornim svetom in upravo oz. predsednikom uprave, za potrebe naše analize zadošča ugotovitev, da med predsednikom uprave in ostalimi managerji gospodarske družbe obstaja oblastno razmerje. Predsednik uprave legalno oblast, ki jo ima do drugih managerjev določene gospodarske družbe, črpa iz določb ZGD-ja, statutarne določbe gospodarske družbe in iz drugih internih aktov gospodarske družbe.

Trditev, da imajo relacije med člani nadzornega sveta in predsednikom uprave na eni strani ter med predsednikom uprave in njemu podrejenimi managerji na drugi strani, isti skupni imenovallec, po eni strani predstavlja precejšnjo poenostavitev. Ta – po našem mnenju še dopustna - poenostavitev pa po drugi strani omogoča, da lahko za vse odnose, ki obstajajo v omrežju, uporabimo isti tip relacije. Če se torej zadovoljimo s trditvijo, da imajo normativna razmerja med nadzornim svetom, upravo in ostalimi podrejenimi managerji isti sociološki skupni imenovallec – oblastni odnos -, to omogoča, da rekonstruiramo bistveno več relacij, ki obstajajo v omrežju ekonomske elite. Povedano drugače – ta poenostavitev omogoča, da identificiramo relacije, ki od nadzornega sveta prek predsednika uprave segajo tudi do srednjega managerskega kadra, ki je podrejen predsedniku uprave. Tudi ta managerski kader namreč lahko igra določeno vlogo v omrežju ekonomske elite².

Pregled normativne regulacije, ki opredeljuje odnose med člani nadzornega sveta, upravo in podrejenim srednjim managementom, omogoča sklep, da relacije, ki obstajajo v našem omrežju, temeljijo na legalnih oblastnih razmerjih. Ta ugotovitev omogoča, da določimo smer relacije: relacije med osebami, ki nastopajo v omrežju, niso recipročne, pač pa gre za oblastna, hierarhična razmerja.

Ambicija te naloge je, da bi rekonstruirali čim večji del omrežja oblastnih razmerij. Zbrano empirično gradivo namreč kaže, da je v Sloveniji vzpostavljeno zelo kompleksno omrežje, ki se ne konča zgolj z relacijo med nadzornikom in upravo gospodarske družbe. Številni člani uprav gospodarskih družb namreč opravljajo oblastno vlogo nadzornika v tretjih podjetjih – in člani uprav teh tretjih podjetij opravljajo vlogo nadzornikov v četrtih podjetjih.

Če sledimo črki zakona o gospodarskih družbah ter pravnim interpretacijam, ugotovimo, da zakon nadzornike razume kot posameznike, ki nosijo osebno odgovornost za korektno opravljanje funkcije. »Opravljanje funkcije člana nadzornega sveta je strogo osebna odgovornost,« ugotavlja komentar ZGD-ja (ZGD s komentarjem 2002: 838). Komentar hkrati dodaja: »Člani nadzornega sveta morajo biti čim bolj neodvisni in samostojni, tako da lahko uspešno opravljajo svojo funkcijo« (ZGD s komentarjem 2002: 839). Ob tem pa komentar

² Če drži hipoteza, ki bi jo veljalo empirično preveriti v bolj ambiciozni študiji, da se namreč predsedniki uprav javno ne želijo izpostaviti s kopičenjem funkcij, je vloga srednjega managerskega kadra v omrežju ekonomske elite toliko bolj pomembna.

priznava, da v praksi največje težave nastopijo, »ko država kot delničar predlaga v nadzorni svet državne uradnike, ki so hierarhično podrejeni v državni upravi, zato je njihova neodvisnost vprašljiva« (ZGD s komentarjem 2002: 839).

Že pravna interpretacija torej nakazuje, da relacije v omrežju niso enoznačne. Ponovimo: gre za relacije med posamezniki. Vendar ti posamezniki v relacijah ne nastopajo zaradi svojih specifičnih osebnostih lastnosti, pač pa zaradi družbene vloge, ki jo opravljajo. Ena od ključnih vlog v omrežju je vloga predsednika uprave gospodarske družbe. Zato relacije v omrežju niso zgolj relacije, vzpostavljene med posamezniki, pač pa gre tudi za relacije med gospodarskimi družbami. Govorimo lahko torej o dvojni naravi relacij: te po eni strani povezujejo osebe, po drugi strani pa povezujejo gospodarske družbe, torej pravne subjekte (glej Useem 1984: 62, Mizruchi 1996: 277, Scott 1985: 5). Ob tem lahko v omrežju igrajo pomembno vlogo tudi druge institucije, zlasti državni organi.

1.4. Omrežje kot vir moči

Omrežje je po eni strani sestavljeno iz relacij, ki temeljijo na oblastnih odnosih med posameznimi enotami omrežja. Po drugi strani pa je vključenost v omrežje vir moči. Kakšna je razlika med pojmom »oblast« in pojmom »moč«? Giddens moč definira kot sposobnost, da posameznik ali skupina uveljavita svoje interese, tudi če se drugi temu upirajo. Pojem oblasti definira bolj ozko: oblast je legitimna uporaba moči (glej Giddens 2004: 420). Oblastna razmerja v našem omrežju temeljijo na zakonu, hkrati pa tisti, ki v omrežju zasedajo središčno mesto, iz omrežja črpajo tudi moč.

Scott ugotavlja, da moč v interkorporacijskih omrežjih temelji na vsaj treh relacijah. Gre za osebne, kapitalske in poslovne relacije (glej Scott 1991: 184). Vendarle, zakaj naj bi bila vključenost v omrežje vir moči?

Pierre Bourdieu pojem omrežja povezuje s pojmom socialnega kapitala³. Socialni kapital razume kot pripomoček, s katerim naj bi določili načelo družbenih učinkov, ki jih ni mogoče reducirati na celoto individualnih lastnosti določenega agenta:

»Ti učinki, v katerih spontana sociologija rada prepozna delovanje 'zvez', so še zlasti vidni v tistih primerih, ko imajo razni individui zelo neenak donos kapitala (ekonomskega ali kulturnega), pri tem pa donos v glavnem ustreza temu, koliko lahko

³ Slovenski prevod Bourdieujevega besedila *Le capital social* sicer operira s pojmom »družbeni kapital«. Ker je sopomenka »socialni kapital« v sociološki literaturi bolj uveljavljena, v besedilu vendarle uporabljam besedno zvezo »socialni kapital«

zastopniki mobilizirajo kapital skupine (družina, nekdanji učenci 'elitnih' šol, klub zaprtega tipa, plemstvo itn.), ki je bolj ali manj vzpostavljena kot skupina in ki ima več ali manj kapitala» (Bourdieu 2003: 99).

Kaj, pravzaprav, naj bi bil socialni kapital? Socialni kapital kot ena od štirih oblik kapitala – ostale tri so ekonomski, kulturni in simbolni kapital – izhaja iz omrežja.

»Socialni kapital je celota dejanskih ali potencialnih virov, odvisnih od tega, ali ima individuum trajno omrežje bolj ali manj institucionaliziranih odnosov medsebojnega poznavanja in medsebojnega priznavanja: ali, z drugimi besedami, viri so povezani s pripadnostjo skupini kot celoti agentov, ki nimajo samo skupnih lastnosti (ki jih opazovalec, drugi ali oni sami lahko opazijo), temveč jih združujejo tudi stalne in koristne vezi« (Bourdieu 2003: 99).

Bourdieujevo relativno široko definicijo lahko zožimo in jo uporabimo tudi za opis omrežja članov nadzornih svetov in članov uprav gospodarskih družb. Omrežje članov nadzornih svetov in uprav gospodarskih družb predstavlja izsek celotnega omrežja, v katerem nastopa individuum. Nedvomno gre za pomemben izsek. Prvič, omrežje nadzornikov in članov uprav gospodarskih družb je trajno, saj razmerje med direktorjem in članom nadzornega sveta načeloma traja vsaj en štiriletni mandat. Drugič, omrežje je visoko institucionalizirano, saj razmerje med člani nadzornega sveta in direktorjem temelji na čvrsti normativni relaciji. Relacija v omrežju torej ni zgolj bežno poznanstvo, pač pa sloni na medsebojnem priznavanju, ki je pravno formalizirano. Omrežje hkrati temelji na vezeh, ki osebam, vključenim v omrežje, prinaša koristi. S tem, ko nadzorni svet določeno osebo postavi za direktorja, ga postavi na oblastni položaj. Če direktor uspešno opravlja svoje naloge, članom nadzornega sveta, ki skrbijo za interes gospodarske družbe, prinaša korist, saj vodi posle družbe in s tem zagotavlja profit. In nenazadnje, vključenost v omrežje omogoča obvladovanje drugih pomembnih resursov. Rezultata vključenosti v omrežje torej ne moremo enačiti zgolj z mehanično vsoto posameznih oblastnih vzvodov, ki so na voljo posamezni osebi na oblastnem položaju, pač pa vključenost v omrežje prinaša presežek. Moč posameznega akterja, vključenega v omrežje, je vsota legalnih oblastnih vzvodov, ki so mu na voljo, in presežne »vrednosti«, ki je posledica delovanja v omrežju.

Bourdieujeva teorija, da je socialni kapital, ki ga lahko mobilizira posameznik, tisti dejavnik, ki lahko pojasni različne donose ekonomskega (ali kulturnega) kapitala, je za potrebe naše

analize zelo produktivna. Relacije med člani nadzornih svetov in direktorji so namreč relacije, ki se oblikujejo v gospodarskih družbah, torej v sferi ekonomskega kapitala. Hkrati pa te relacije tvorijo kompleksno in obsežno socialno omrežje, ki, če sodimo po Bourdieuevi teoriji, omogočajo multiplikacijske učinke.

»... Socialni kapital, četudi ga pravzaprav ni mogoče reducirati na ekonomski in kulturni kapital, ki ga imajo agenti ali celo celota agentov, s katerimi je povezan (to je dobro vidno pri povzpetnikih), ni nikoli popolnoma neodvisen od teh dveh kapitalov, saj menjave, ki vzpostavljajo medsebojno priznavanje, predpostavljajo poznavanje in priznavanje minimuma 'objektivne' homogenosti; hkrati pa ima socialni kapital multiplikacijski učinek na kapital, ki je v individualni lasti« (Bourdieu 2003: 100).

Socialni kapital, torej omrežje, v katerega je vključen pripadnik ekonomske elite, je tisti dejavnik, ki lastniku ali upravljavcu ekonomskega kapitala omogoča multiplikacijske učinke. Kako, pravzaprav, omrežje nastane? Bourdieu ugotavlja, da je omrežje »proizvod vzpostavljevalnega in ohranjevalnega dela, ki je nujno za produkcijo in reprodukcijo trajnih in koristnih zvez, ki prinašajo materialni in simbolni dobiček« (Bourdieu, prav tam). Omrežje je produkt strategij družbenega investiranja, ki so zavestno ali nezavedno usmerjene k vzpostavitvi, spremembi ali reprodukciji družbenih razmerij. Te relacije pa »implicirajo trajne in subjektivno občutene dolžnosti (občutja hvaležnosti, spoštovanja, prijateljstva) ali pa institucionalno zagotovljene dolžnosti (pravice)« (Bourdieu 2003: 101).

Če Bourdieuevo teoretično stališče uporabimo na našem primeru: razmerja med člani nadzornega sveta in člani uprav gospodarskih družb implicirajo subjektivna občutja hvaležnosti, ker je nadzorni svet določeno osebo postavil na poslovodni položaj. Ker pa gre za visoko formalizirano relacijo, lahko govorimo tudi o institucionalno pogojenih dolžnostih, ki jih imajo člani uprav do članov nadzornega sveta.

2. METODOLOGIJA ZAJEMANJA PODATKOV

Na kakšen način smo zajemali podatke, uporabljene v empiričnem delu naše naloge? Prva naloga je bila priprava seznama največjih gospodarskih družb, katerih ključne akterje bomo uvrstili v omrežje. Primerljive raziskave, izvedene zlasti v ZDA, se ob vprašanju, katere gospodarske družbe so največje, zanašajo na sezname revije Fortune – gre za seznam, ki ga je revija začela objavljati leta 1955, obsega pa 500 največjih ameriških gospodarskih družb.

Podoben seznam je v Sloveniji objavljala revija Gospodarski vestnik. Za izhodišče smo izbrali dve lestvici. Prva je lestvica največjih nefinančnih gospodarskih družb (Gospodarski vestnik, št. 26-27, 2004,), druga pa je lestvica največjih podjetniških skupin (Gospodarski vestnik, št. 49, 2004). Za izhodišče smo vzeli lestvico največjih podjetij, kot kriterij velikosti pa smo uporabljali njihov prihodek. Kriterij se zdi najbolj primeren, ker gre, prvič, za kategorijo, ki – za razliko od dobička - ni predmet računovodskih manipulacij. Drugič, kriterij prihodka uporabljajo primerljive mednarodne raziskave (glej Scott 1985: 15). Ker na seznamu največjih nefinančnih gospodarskih družb ne najdemo nekaterih velikih holdingov, saj ti prikazujejo, da prihodek ustvarjajo v hčerinskih podjetjih, smo seznam največjih podjetij dopolnili s seznamom največjih skupin.

Ob nefinančnih gospodarskih družbah, ki nastopajo na seznamu Gospodarskega vestnika, smo v naše omrežje uvrstili še banke, zavarovalnice, investicijske sklade in druge finančne družbe. Seznam največjih nefinančnih gospodarskih družb, dopolnjen s seznamom finančnih gospodarskih družb, predstavlja izhodiščno točko zbiranja podatkov. Vendar sam seznam še nima neposredne uporabne vrednosti. Ker se naša analiza ukvarja z omrežjem oseb, ki so nosilke pomembnih vlog v ekonomski eliti, nas v resnici zanimajo ljudje, ki v podjetjih igrajo ključne vloge. Seznam oseb smo morali opremiti s podatki o ostalih vlogah, ki jih te osebe igrajo. Hkrati pa mora biti iz podatka o vlogah razvidno, v kakšni relaciji je določena oseba z drugimi enotami našega omrežja.

Ob načrtovanju analize se je izkazalo, da bo najbolj primerno orodje za skladiščenje podatkov relacijska podatkovna baza, ki sem jo začel za potrebe novinarskega dela graditi pred več kot desetletjem, vanjo pa vnašam zlasti podatke o osebah, ki kandidirajo na volitvah, ter podatke o vidnejših gospodarskih akterjih⁴.

⁴ Kako je strukturirana omenjena relacijska podatkovna baza? Relacijske podatkovne baze so po definiciji skladišča podatkov, pri katerih te skladiščimo v večje število med seboj povezljivih tabel. Po eni strani to zagotavlja večjo preglednost podatkov, po drugi strani pa omogoča vse potrebne poizvedbe in analitične operacije. Podatkovna baza, ki sem jo sestavil v zadnjem desetletju, je sestavljena iz več tabel. Prva tabela zajema osnovne podatke: ime, priimek, leto ali datum rojstva. Druga tabela zajema podatke o poklicu. Tretja tabela zajema podatke o kraju bivanja. Četrta, ključna tabela, je strukturirana kot v tabelo prevedena publikacija tipa Kdo je kdaj. Prvo polje govori o letu nastopa funkcije, drugo polje o letu dokončanja funkcije, tretje polje govori o tem, v kateri instituciji je oseba opravljala funkcijo, četrto polje pa govori o natančnem nazivu funkcije – v našem primeru so nazivi »član nadzornega sveta« ali »predsednik uprave«. Poenostavljeno: relacijska podatkovna baza odgovarja na neka ključnih vprašanj: kdo je nekaj počel? Kdaj je to počel? Kje je to počel? Kaj natančno je počel? Relacijsko podatkovno bazo sem oblikoval v Microsoftovem programu Access, ki omogoča svobodno strukturiranje tabel. Program Access je hkrati prevedljiv v formate, ki jih lahko bere tudi program Pajek.

2.1. Viri podatkov

Lažji del naloge predstavlja zajemanje podatkov o predsednikih uprav gospodarskih družb. Na voljo je namreč več zbirk podatkov, ki omogočajo iskanje po imenu gospodarske družbe. Osnovna podatkovna baza je Poslovni register Slovenije, s katerim upravlja Ajpes (Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve). Poslovni register Slovenije predstavlja osnovno podatkovno bazo tudi za druge, komercialne ponudnike. Ker so gospodarske družbe Ajpesu dolžne javljati vse spremembe zastopnikov, predpostavljamo, da gre za verodostojen in natančen vir podatkov. Podatki Poslovnega registra Slovenije so dostopni prek interneta (glej www.ajpes.si/prs). Hkrati pa ima Poslovni register Slovenije to slabost, da za razliko od drugih podatkovnih zbirk ne omogoča iskanja po osebah.

Bolj uporabna je podatkovna zbirka IPIS (Novi Forum, 2004), ker za razliko od Ajpesovega Poslovnega registra omogoča tudi iskanje zastopnikov. Rečeno drugače: IPIS omogoča, da poizvedujemo tudi o osebah. Podatkovna zbirka IPIS je na voljo na CD ROM-ih.

Med prvo fazo zajemanja podatkov smo torej v relacijsko bazo podatkov vnesli imena predsednikov uprav tistih gospodarskih družb, ki so na lestvici Gospodarskega vestnika največjih podjetij po prihodu uvrščeni med prvih sto največjih podjetij.

Obstoječe podatkovne zbirke, ki jih uporabljamo med sociološko analizo, imajo že po definicijo to slabost, da gre za podatke, ki utegnejo biti zastareli. »Uporabnik (sekundarnih podatkov, op.p.) mora ves čas vedeti, kdaj so bili podatki zbrani, zlasti če gre za občuten časovni razkorak med obdobjem zbiranja podatkov in dnem publiciranja podatkov,« opozarjata Stewart in Kamins (Steward, Kamins 1993: 24). Da bi odpravili morebitne zastarelosti podatkov Ajpesa, smo ob vnosu podatkov v relacijsko podatkovno bazo preverjali, ali je morda v določeni gospodarski družbi v zadnjih mesecih prišlo do kakšnih sprememb. Vir podatkov o morebitnih spremembah so poročila Slovenske tiskovne agencije, poročila poslovnega časnika Finance in sporočila Ljubljanske borze.

Zakaj je bila pomembna čim večja ažurnost podatkov? Naša ambicija je, da bi opisali omrežje, kakršno je obstajalo na dan 3. oktober 2004, torej na dan volitev v državni zbor. Tak izbor se zdi najbolj primeren, ker po eni strani predstavlja omrežje, kakršno je obstajalo ob koncu vladavine Liberalne demokracije Slovenije. Hkrati pa je odločitev, da za predstavitev omrežja uporabimo dan volitev, najbolj smiselna, če bi se odločali za longitudinalno spremljanje dogajanja v omrežju. Če bi, denimo, želeli ugotoviti, kakšne strukturne

spremembe so se zgodile v določenem časovnem obdobju, bi bilo omrežje, kakršno je obstajalo 3. oktobra 2004, najbolj primerno primerjati z omrežjem, ki bo obstajalo na dan volitev leta 2008. Odločitev, da za točko časovnega preseka izberemo prav dan volitev, sloni na delovni hipotezi, da je za strukturo omrežja bistvenega pomena, kdo sestavlja vladajočo koalicijo.

Podatki o predsednikih uprav gospodarskih družb so torej relativno enostavno dostopni. Več težav povzročajo podatki o članih nadzornih svetov gospodarskih družb. Pri zbiranju podatkov o nadzornih svetih gospodarskih družb smo kot izhodiščni vir podatkov uporabili publikacijo Letni imenik in analiza vrednostnih papirjev Ljubljanske borze (www.ljse.si). Ta publikacija prinaša podatke o osebah, ki zasedajo položaje v upravah in nadzornih svetih tistih gospodarskih družb, katerih redne delnice kotirajo na Ljubljanski borzi. Letni imenik Ljubljanske borze prinaša podatke o 32 gospodarskih družbah, vendar zbirka podatkov ni dovolj zanesljiva, ker ni povsem ažurirana. Pri ostalih gospodarskih družbah, katerih redne delnice ne kotirajo na Ljubljanski borzi, smo uporabili zelo heterogene vire. Prvi vir so podatki samih gospodarskih družb, objavljeni na internetu. Večje gospodarske družbe poslujejo dovolj transparentno in podatke o članih uprav ter nadzornih svetov sproti objavljajo na spletnih naslovih.

Drugi vir so letna poročila gospodarskih družb, ki so dostopna bodisi v pisni bodisi v elektronski obliki. Pri črpanju teh podatkov je potrebna določena skepsa, saj so podatki praviloma stari vsaj eno leto.

Tretji, najbogatejši vir podatkov je register GVIN (www.gvin.com/GVINRegister). Register GVIN prinaša podatke o sestavah nadzornih svetov, kakršni so bili objavljeni v Uradnem listu. Dobra stran te podatkovne zbirke je velika količina in relativno velika ažurnost podatkov, slaba stran podatkovne zbirke pa je precejšnja nepreglednost.

Četrty vir podatkov predstavljajo sporočila vlade, objavljena na spletnem naslovu Urada za informiranje (www.uvi.si). Zaradi znatnih pristojnosti vlade pri imenovanjih v nadzorne svete gospodarskih družb ta vir podatkov ni nepomemben.

Peti vir podatkov so bila časopisna poročila ter agencijske novice. Zlasti smo se zanašali na poročila poslovnega časnika Finance ter na poročila Slovenske tiskovne agencije. Ta vir

podatkov smo uporabljali zato, ker po eni strani zagotavlja ažurnost podatkov, hkrati pa prinaša tudi dodatne informacije. Ključni problem, na katerega smo trčili, namreč ni, katere osebe zasedajo položaje v nadzornih svetih. Z vztrajnim vnašanjem podatkov v relacijsko podatkovno bazo je ta težava premostljiva. Dosti večji problem je ugotoviti, kakšne vloge te osebe opravljajo sicer. Šele identifikacija teh vlog pa omogoča popolnejšo rekonstrukcijo omrežja.

2.2. Problem težje dostopnih podatkov

Poslovni registri prinašajo podatke o upravah gospodarskih družb, hkrati pa ne navajajo podatkov o izvršnih direktorjih ali drugih osebah, ki so na hierarhični lestvici podjetja uvrščene pod upravo. Hkrati pa zlasti večje gospodarske družbe v nadzorne svete podjetij, v katerih imajo lastniške deleže, predlagajo tudi osebe, ki so na hierarhični lestvici uvrščene relativno nizko. Prva predpostavka naše analize je, da je omrežje, ki ga skušamo rekonstruirati, hierarhično strukturirano. Prva relacija v tej hierarhični strukturi je relacija med nadzornikom ter predsednikom uprave gospodarske družbe. Hkrati pa bi bila rekonstrukcija omrežja preveč površna, če ne bi upoštevali tudi hierarhične relacije, ki je vzpostavljena med predsednikom uprave določene gospodarske družbe in njemu podrejenimi managerji.

Zato moramo podatke o osebah, ki ne zasedajo položajev v upravah gospodarske družbe, iskati v bolj podrobnih letnih poročilih, v elektronskih arhivih Slovenske tiskovne agencije, poslovnega časnika Finance, poslovnega spleta GVIN (www.gvin.com) ter ob pomoči internetnih iskalnikov (www.google.com, www.najdi.si). Šele ekstenzivno vnašanje podatkov v relacijsko podatkovno bazo zagotavlja, da bo rekonstruirano omrežje čim bližje dejanskemu stanju. Ta del rekonstrukcije omrežja je daleč najbolj občutljiv, saj lahko že en sam odsoten podatek občutno spremeni nekatere izračune. Analiza socialnih omrežij namreč pozna koncept t.i. »mostu« oziroma »presečišča«, torej tiste točke v omrežju, ki povezuje dva dela omrežja. Če bi »most« oziroma »presečišče« odstranili iz omrežja, bi to razpadlo na dva dela ali pa bi bilo občutno manj kohezivno (glej Scott 2000: 98, glej de Nooy, Mrvar, Batagelj 2005: 140). Če torej ne znamo identificirati vseh relacij, v katere je vpeta določena enota, v našem primeru oseba, lahko manjkajoč podatek povzroči, da bodo izračuni o hierarhičnih odnosih v omrežju manj zanesljivi.

V primerih, ko vlog, ki jih opravljajo posamezni nadzorniki, nismo mogli rekonstruirati niti ob pomoči zgoraj navedenih virov, smo za podatke o nadzornikih prosili same gospodarske družbe.

2.3. Pozicijski pristop

Ob izhodišni odločitvi, da v relacijsko bazo vnašamo podatke o upravah in nadzornikih sto največjih nefinančnih gospodarskih družb, največjih podjetniških skupin in finančnih gospodarskih družb, smo se odločili še za dopolnilno metodo vnosa podatkov. Scott namreč sugerira dva možna pristopa pri zbiranju podatkov (glej Scott 2000: 55). Prvemu pristopu pravi pozicijski pristop. V nabor podatkov so uvrščene tiste enote, ki zasedajo vnaprej definirane položaje. »Raziskave poslovnih povezav (»business interlocks«) svojo pozornost pogosto osredotočijo na 'top 250' gospodarskih družb. Ta raziskovalna strategija temelji na predpostavki, da na točki med 250. in 251. podjetjem obstaja naravna meja med velikimi in srednje velikimi podjetji. Seveda pa lahko mejo le redko zarišemo s tolikšno natančnostjo« (Scott 2000: 55). Pozicijski pristop ima torej to slabo lastnost, da je točka, na kateri se zbiranje podatkov konča, arbitrarno določena.

2.4. Reputacijski pristop

Drugi pristop, ki ga omenja Scott, je pristop glede na reputacijo, sloves (»reputational approach«) (glej Scott 2000: 56). V tem primeru moramo v relacijsko bazo vnesti tudi podatke o tistih osebah, ki sicer ne izpolnjujejo formalnega pogoja, da sedijo v upravi gospodarske družbe, uvrščene na seznam »top 100«, hkrati pa je iz razpoložljivih podatkov razvidno, da v omrežju vendarle igrajo pomembno vlogo. Na nek način gre torej za metodologijo, ki spominja na zbiranje podatkov s t.i. »snow ball« metodo, torej metodo, ko je določena enota v analitično obdelavo vključena zaradi predhodnega »priporočila«. Med drugim krogom vnašanja podatkov smo se torej osredotočili na osebe, ki zasedajo položaje v nadzornih svetih večjih podjetij, hkrati pa njihova matična gospodarska družba ni uvrščena na seznam »top 100«. V naslednjem koraku smo torej identificirali te manjše gospodarske družbe in preverili, ali v nadzornih svetih teh manjših gospodarskih družb morda sedijo osebe, ki sicer v omrežju že igrajo določeno vlogo. Če se je izkazalo, da gre za gospodarske družbe z nadzorniki, ki že igrajo določeno vlogo, smo v relacijsko bazo vnesli tudi podatke o teh nadzornikih. Povedano drugače: preverili smo, ali osebe z določenim slovesom, torej osebe, ki že zasedajo pomembne položaje, morda opravljajo funkcije tudi v kakšni drugi gospodarski družbi, ki se sicer ne nahaja na seznamu največjih podjetij. Ker so podatkovne zbirke www.gvin.com, www.sta.si ter www.finance-on.net in IPIS indeksirane,

omogočajo tudi iskanje po osebah. To nam je hkrati omogočalo preverjanje, ali določene osebe še vedno opravljajo funkcijo, ki jo omenjajo druge zbirke podatkov.

Odločitev, da v bazo vnesemo tudi podatke o osebah, ki zasedajo položaje v manjših gospodarskih družbah, lahko povzroči določene metodološke težave, saj je ta del zajemanja podatkov do neke mere arbitraren. Zato smo v podatkovno bazo vnašali zgolj dopolnilne podatke za tista manjša podjetja, ki imajo nadzorne svete zapolnjene z akterji, ki sicer v omrežju že igrajo določeno vlogo. Ta arbitrnost je bila potrebna, ker smo morali proces polnjenja podatkovne baze na določeni točki ustaviti, saj bi v nasprotnem primeru podatkovna baza rasla prek meje obvladljivosti. Kompromis, ki se je zdel smiseln, je sledeč: izhajali smo iz seznama velikih podjetij, identificirali smo ključne akterje v teh podjetjih, v naslednjem koraku pa smo preverili, ali ključni akterji zasedajo položaje v manjših gospodarskih družbah, ki se sicer niso kvalificirale v prvi krog zajemanja podatkov. Hkrati pa smo posebno pozornost namenili gospodarskim družbam, ki se po kriteriju ustvarjenega prihodka sicer ne uvrščajo med največje, a so hkrati še kako pomembne zaradi politične vloge, ki jo igrajo. Zlasti smo pozornost namenili trem medijskim hišam, Delu, Dnevniku in Večeru. Posebno izjemo predstavljata dve bančni instituciji, registrirani v tujini. V omrežje smo namreč uvrstili tudi dunajsko Adria Bank ter frankfurtsko LHB. V obeh primerih gre za banki, ki igrata pomembno vlogo tudi v slovenskem ekonomskem omrežju.

Ob takšni metodologiji vnašanja podatkov se je izkazalo, da nekatere večje gospodarske družbe niso integrirane v omrežje slovenske ekonomske elite, hkrati pa v omrežju relativno pomembno vlogo igrajo tudi nekatera manjša podjetja.

2.5. Posledice uporabe dveh pristopov zajemanja podatkov

Teorija govori o dveh pristopih analize socialnih omrežij. Prvi pristop izhaja iz predpostavke, da je »sidrišče« socialnega omrežja določena točka, v našem primeru posameznik, okoli te osebe pa je spleteno manjše socialno omrežje. V tem primeru gre za egocentrično (»ego-centric«) omrežje (glej Scott 2000: 72), analiza pa se osredotoča na karakteristike egov in alterjev, torej oseb, ki so sidrišče omrežja, ter oseb, ki so povezane s sidriščem.

Drugi pristop izhaja iz ambicije, da bi rekonstruirali sociocentrično (»socio-centric«) omrežje, torej popolno omrežje, analiza pa se ob tem osredotoča na vzorce povezav, ki se pojavljajo v omrežju kot celoti, ter na hierarhije, ki obstajajo znotraj omrežja. Ob naboru podatkov smo torej izhajali iz ambicije, da bi rekonstruirali popolno, sociocentrično omrežje, zaradi vnaprej

postavljenih omejitev pa smo med drugim krogom popolnjevanja relacijske baze sledili metodologiji, ki je bolj značilna za egocentrična omrežja.

Posledica odločitve, da v bazo zajemamo tako podatke glede na položaj kot glede na sloves posameznih akterjev, je ta, da imajo podatki o gostoti omrežja zgolj relativno veljavo. Vendar moramo po Scottovem mnenju izračune o gostoti omrežja že tako ali tako jemati z določeno skepso. Scott namreč opozarja, da je koncept gostote omrežja morda celo prepogosto uporabljen (glej Scott 2000: 69), saj je mera gostote omrežja še kako odvisna od arbitrarne odločitve, na kateri točki bomo končali z zajemanjem podatkov. S tem, ko smo mešali pozicijski in reputacijski pristop zajemanja podatkov, smo umetno povečali gostoto omrežja. Podatke o gostoti omrežja slovenske gospodarske elite sicer lahko za silo primerjamo s podatki o gostoti omrežij v drugih državah. Vendar gre res zgolj za zasilno primerjavo. Prvič, slovenska zakonodaja postavlja relativno ostre omejitvi glede članstva v nadzornih svetih. Posameznik lahko sedi največ v petih nadzornih svetih (glej ZGD, člen 263)⁵. Drugi razlog, ki otežuje primerjave gostote omrežja, je dejstvo, da je pravna ureditev, ki velja v Sloveniji, primerljiva zgolj z nekaterimi kontinentalnimi ureditvami – slovenski zakon o gospodarskih družbah lahko glede razmerja med upravo in nadzornim svetom primerjamo z nemško ali avstrijsko ureditvijo (glej ZGD s komentarjem 2002, 825 – 828). Ob odločanju, kako zajemati podatke, smo torej morali tehtati med dvema slabima možnostma. Ob tem se je zdelo, da zaradi relativno vprašljive vrednosti podatka o gostoti omrežja lažje tvegamo s slabšo oceno tega kazalca, v zameno pa pridobimo boljšo sliko položaja posamezne osebe v omrežju.

Ob kombinaciji izhodiščnega načela, da v relacijsko bazo vnesemo podatke o stotih največjih nefinančnih gospodarskih družbah, največjih finančnih družbah ter dodatne podatke o akterjih, ki imajo pomemben sloves, a hkrati ne službujejo v gospodarskih družbah s seznama top 100, smo zajemanje podatkov končali, ko smo v bazo vnesli podatke o 195 gospodarskih družbah. Ponovimo: tu ne gre za seznam 195 največjih gospodarskih družb, pač pa gre za seznam tistih gospodarskih družb, katerih direktorji ali člani nadzornih svetov igrajo v omrežju najpomembnejšo vlogo (seznam podjetij se nahaja v prilogah G in H).

2.6. Zajemanje podatkov o pripadnosti drugim omrežjem

Ob tem, da smo v relacijsko bazo vnašali podatke o članstvih v nadzornih svetih ter upravah gospodarskih družb, smo skušali omrežju dodati še nekaj dimenzij. Predvsem nas je zanimal

⁵ Hkrati lahko posameznik opravlja še pet funkcij člana nadzornega sveta v koncernsko povezanih družbah.

strankarski status oseb, uvrščenih v omrežje, njihova pripadnost elitnim klubom (Lions, Rotary, Forum 21) ter vplivnim združenjem (upravni odbor Gospodarske zbornice Slovenije). Vnos te dimenzije v omrežje predstavlja poseben problem, ker zaradi zakona o varstvu osebnih podatkov evidence strankarskega članstva niso javno dostopne. Zaradi omejenih ambicij naše raziskave se nismo odločili za anketiranje oseb, uvrščenih v omrežje, pač pa smo se zadovoljili z javno dostopnimi podatki. Relativno dobro sliko strankarske pripadnosti dobimo, če zbiramo podatke o osebah, ki so kandidirale na volitvah. Republiška volilna komisija namreč redno objavlja podatke o kandidatih, podatki pa so dostopni za več volilnih ciklov. Hkrati so javno dostopni tudi podatki občinskih volilnih komisij – vsaj v primeru, da gre za večje občine. S tem, ko smo v relacijsko bazo vnesli podatke o osebah, ki so kandidirale bodisi na državnih bodisi na občinskih volitvah, smo dobili obsežen seznam aktivnih pripadnikov in simpatizerjev strank⁶. Ta seznam pa smo dopolnili z javno objavljenimi podatki samih strank o osebah, ki opravljajo funkcije v izvršnih odborih, svetih ter drugih organih strank.

Določeno težavo predstavlja tudi popis članstva v elitnih klubih. V dveh primerih (Lions, Rotary) smo uporabili interne publikacije teh elitnih združenj, ki navajajo ključne in zanesljive podatke o osebah, včlanjenih v posamezne klube. V primeru Foruma 21, društva za politična, gospodarska in razvojna (...) vprašanja, ki ga je ustanovil nekdanji predsednik Milan Kučan, smo se zanesli na sekundarne vire – torej na številna časopisna poročila, ki so nastala v času ustanovitve Foruma 21.

Podatki o članstvu v vplivnih združenjih (upravni odbor GZS, upravni odbor združenja Manager) so dostopni na spletnih naslovih (www.gzs.si; www.zdruzenje-manager.si). Hkrati so na istih naslovih dostopni tudi biografski podatki poslovnežev, ki so v zadnjih letih prejeli nagrade GZS za izjemne gospodarske dosežke ali pa so aktivni v združenju Manager. Te biografije bi bile lahko dragocen vir podatkov za ambicioznejšo analizo omrežja.

Zanimiv vir podatkov predstavlja seznam oseb, ki jih je predsednik republike odlikoval z najvišjimi državnimi odlikovanji. Ta seznam je lahko pomemben indikator prestiža, ki ga v družbi uživajo posamezne osebe (glej Urad predsednika republike, www.nekdanji-pr.gov.si).

⁶ Simpatizerje omenjamo zato, ker članstvo v stranki ni pogoj za kandidaturo. Na vseh dosedanjih volitvah smo zasledili kandidate, ki formalno niso včlanjeni v stranko. Kljub temu pa smo tako člane kot simpatizerje uvrstili v isto kategorijo, saj je po našem mnenju odločitev za kandidaturo na strankarski listi zelo prepoznavna politična gesta.

3. EMPIRIČNI DEL

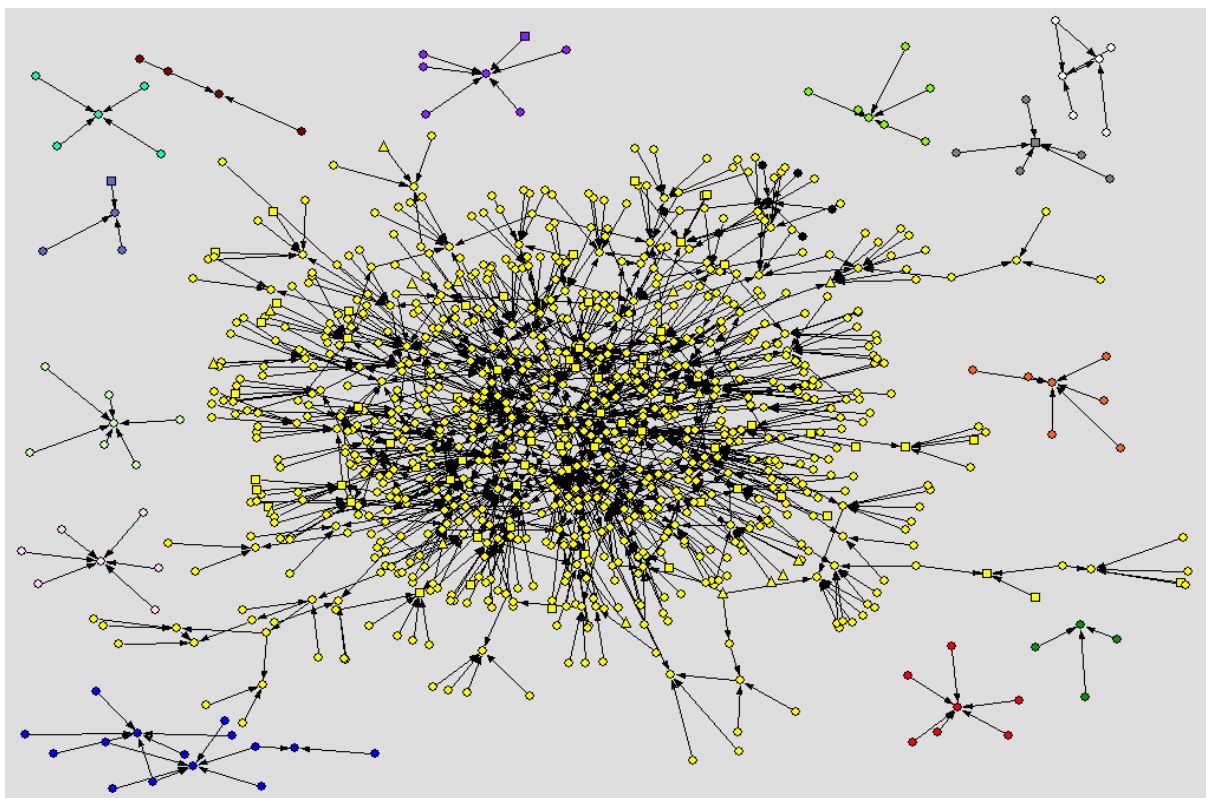
Podatke o omrežju slovenske ekonomske elite smo obdelovali s programom Pajek⁷. Vse izračune in grafične predstavitve, ki sledijo, smo opravili s Pajkom.

Kakšne so osnovne značilnosti našega omrežja?

V podatkovno bazo smo vnesli podatke o 195 gospodarskih družbah in 984 osebah, ki opravljajo funkcije v upravah ali nadzornih svetih. Vsaka gospodarska družba tvori mikro omrežje, torej egocentrično omrežje; direktor gospodarske družbe je v tem egocentričnem omrežju ego, nadzorniki pa so njegovi alterji. Hkrati pa so egocentrična omrežja med seboj lahko povezana, saj prihaja do povezav med direktorskimi in nadzornimi funkcijami. Znatno del egocentričnih omrežij je v našem primeru res povezan v veliko kompleksno omrežje. Hkrati pa so nekatera egocentrična omrežja ostala izolirana – ta mikro omrežja torej nimajo povezave z ostalimi, med seboj povezanimi mikro omrežji.

Analiza socialnih omrežij pozna koncept *šibko povezane komponente* – v šibko povezani komponenti so vse enote omrežja prek posrednikov povezane z drugimi enotami, ob tem pa smer relacije ni pomembna (glej de Nooy, Mrvar, Batagelj 2005: 68). V prvotnem omrežju smo identificirali eno veliko šibko povezano komponento ter štirinajst manjših komponent, ki niso povezane z veliko, šibko povezano komponento.

⁷ Avtorja programa Pajek sta prof. Dr. Vladimir Batagelj in doc. dr. Andrej Mrvar. Med analizo smo uporabljali verzijo Pajka 1.01. Program je za nekomercialno rabo na voljo na spletni naslov <http://vlado.fmf.uni-lj.si/pub/networks/pajek/>

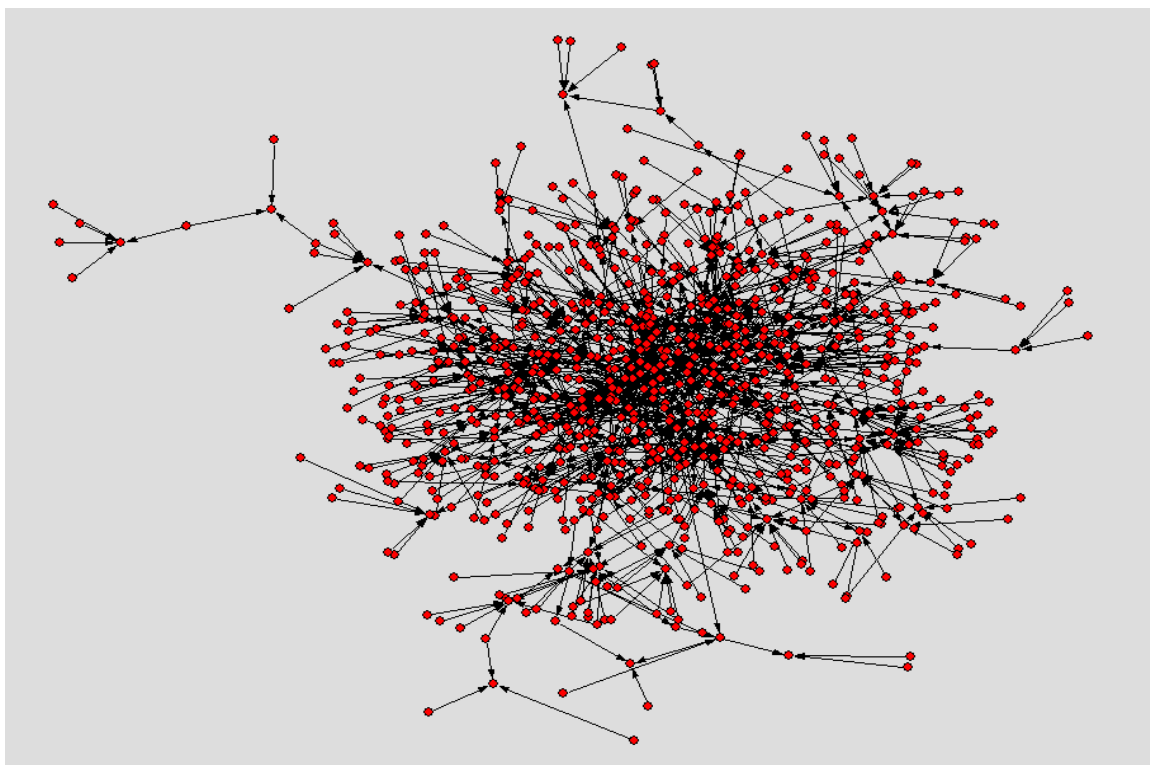

Slika 3.1: Omrežje, sestavljeno iz 984 oseb, v katerem je 15 šibko povezanih komponent

Odločili smo se, da bo naša analiza temeljila na obdelavi največje šibko povezane komponente, torej omrežja, ki je neprekinjeno. Ko bomo v nadaljevanju govorili o tej šibki komponenti, bomo zanjo uporabljali oznako *delovno omrežje*.

Kako veliko je torej delovno omrežje, na katerem bo temeljila naša analiza? V delovnem omrežju je 891 oseb, kar pomeni, da smo v primerjavi z osnovnim omrežjem izgubili 93 enot. Hkrati je v delovno omrežje vključenih 178 gospodarskih družb (seznam gospodarskih družb, vključenih v analizo, ter tistih, ki smo jih iz analize izključili, smo uvrstili v priloge G in H). To pomeni, da bo iz naše obdelave izpadlo 17 gospodarskih družb, ker te nimajo povezave z delovnim omrežjem⁸.

⁸ Zaradi odločitve, da bodo analizo nadaljevali na delovnem omrežju, je iz analize izpadla, med drugim, gospodarska družba Revoz, po vseh kriterijih ena največjih slovenskih gospodarskih družb. Nadzorniki Revoza namreč prihajajo predvsem iz francoskega podjetja Renault in sicer niso povezani z ostalimi slovenskimi gospodarskimi družbami.

Slika 3.2: Delovno omrežje, sestavljeno iz ene šibko povezane komponente z 891 enotami

Kakšne so značilnosti enot, ki nastopajo v delovnem omrežju? V delovnem omrežju nastopa 178 predsednikov uprav oz. direktorjev ter 91 oseb, ki opravljajo bodisi funkcijo člana uprave bodisi funkcijo v srednjem managementu. Hkrati v delovnem omrežju nastopajo 803 enote, ki opravljajo funkcije članov nadzornih svetov. Iz tega podatka lahko izračunamo tudi delež direktorjev, ki v omrežju opravljajo tako funkcijo predsednika uprave kot funkcijo člana nadzornega sveta v drugi gospodarski družbi. Med 178 direktorji je 90 takih, ki hkrati opravljajo tudi funkcije nadzornika v drugi gospodarski družbi, 88 direktorjev iz delovnega omrežja pa ne opravlja nobene nadzorne funkcije. To pomeni, da v delovnem omrežju 50.5 odstotkov direktorjev, katerih poslovanje nadzira nadzorni svet, ob osnovni funkciji opravlja še funkcijo nadzornika.⁹

891 enot v delovnem omrežju je med seboj povezanih z 2022 povezavami.

Gostota omrežja, mera, ki pove, kakšen je količnik med dejanskim številom povezav in največjim možnim številom povezav, ko bi bile vse točke povezane med seboj (glej de Nooy, Mrvar, Batagelj 2005: 63), znaša 0.0014196.

⁹ V nekaterih primerih funkcijo nadzornika opravljajo tudi direktorji družb z omejeno odgovornostjo ali direktorji delniških družb, pri katerih nismo identificirali njihovega nadzornega sveta.

3.1. Mere pomembnosti, ki detektirajo vpliv

Analiza socialnih omrežij ponuja več orodij, ki nam omogočajo, da izvedemo izračune o tem, kako pomembno vlogo igra posamezna enota, v našem primeru oseba, v celotnem omrežju. Ker je omrežje usmerjeno, saj imajo vse izbrane relacije svojo smer in so vse točke v medsebojnem hierarhičnem razmerju, se bomo osredotočili na nekaj mer pomembnosti.

3.1.1. Stopnja

Najprej nas zanimajo mere pomembnosti, ki kažejo na vplivnost posameznega akterja. Prva enostavna definicija pravi, da je akter vpliven, če ukazuje velikemu številu ostalih akterjev. Najbolj enostavna mera vplivnosti je *stopnja* določene enote. Izhodna stopnja točke nam pove, kolikšno je število povezav, ki izstopajo iz točke. Vhodna stopnja pove, kolikšno je število vhodnih povezav. Skupna stopnja točke pa pove, kolikšno je skupno število povezav, ki imajo krajišče v točki (glej de Nooy, Mrvar, Baragelj 2005: 63-64). Izhodna stopnja je v našem primeru mera, ki pove, kolikšno število oseb, vključenih v omrežje, je podrejenih določenemu nadzorniku. Povedano drugače: koliko direktorjev nadzira posamezen akter. Ker v omrežju upoštevamo tudi hierarhična razmerja, vzpostavljena med predsedniki uprav gospodarskih družb in tistimi njemu podrejenimi managerji, ki v omrežju igrajo določeno vlogo, lahko definicijo dopolnimo: kolikšnemu številu oseb, ki v omrežju igrajo pomembno vlogo, je posamezen akter nadrejen bodisi kot njegov nadzornik bodisi kot predsednik uprave.

Mera središčnosti glede na stopnjo točke je relativno slab kazalec. Načeloma naj bi najbolj vplivni akterji zaradi zakonskim omejitvam nadzirali največ pet drugih enot v omrežju, hkrati pa lahko akterji vplivajo še na podrejene člane uprave, izvršne direktorje ali druge pripadnike srednjega managementa.

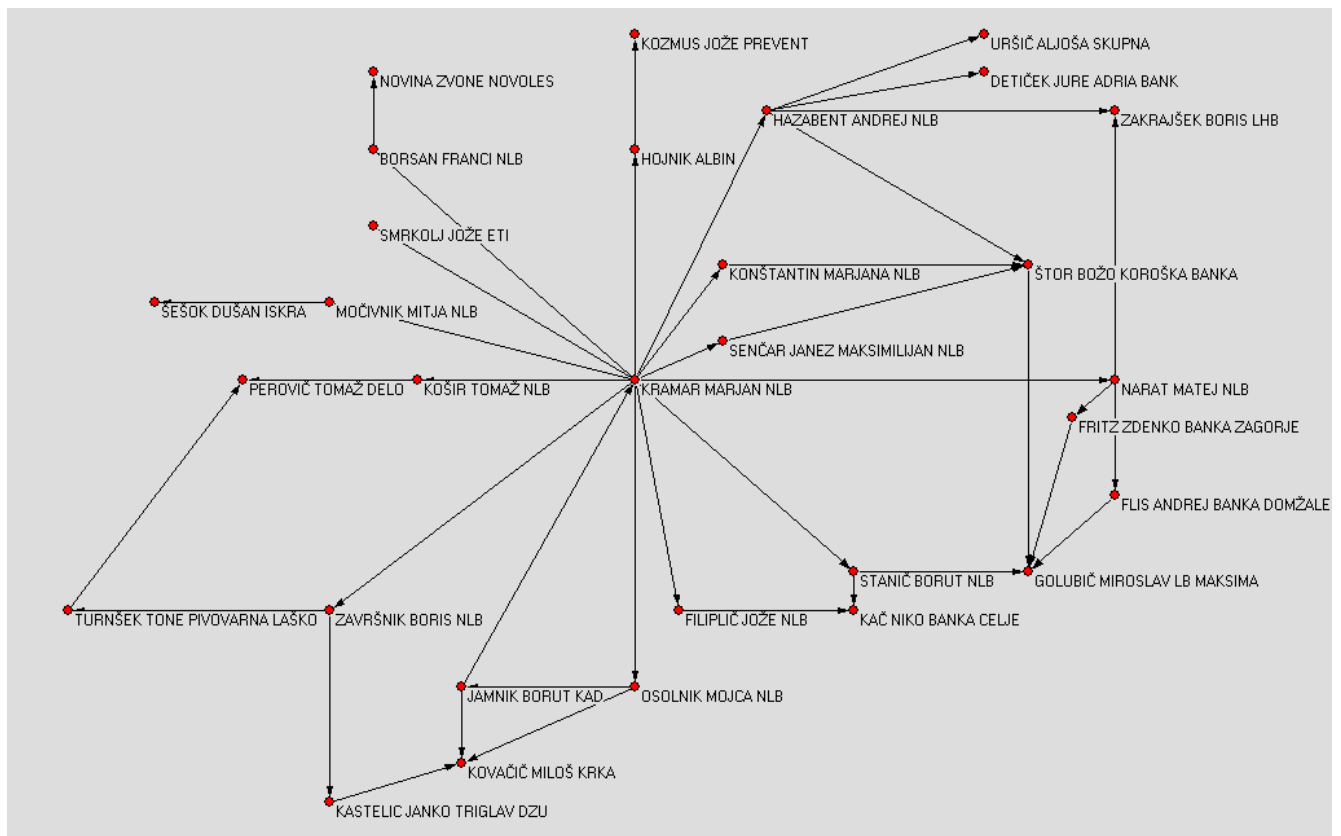
Naši podatki kažejo, da najvišjo mero središčnosti glede na izhodno stopnjo dosegajo predsedniki uprav finančnih gospodarskih družb. Na prvem mestu sta predsednika uprave Nove Ljubljanske banke in Kapitalske družbe (KAD), sledi jima predsednik uprave Slovenske odškodninske družbe, na najvišjih mestih najdemo še predsednike uprav Zavarovalnice Triglav, družbe za upravljanje LB Maksima, ki je povezana z NLB, ter predsednika uprave NKBM.

Podatek, da ima predsednik uprave NLB najvišjo izhodno stopnjo, pove, da ob predsedniku tudi ostali člani uprave NLB ter nekateri izvršni direktorji opravljajo funkcije članov nadzornih svetov.

Tabela 3.1: Mere središčnosti glede na izstopno stopnjo

Izhodne stopnje	Priimek, ime	Gospodarska družba
13	KRAMAR MARJAN	NLB
13	JAMNIK BORUT	KAD
9	KUŠAR IGOR	SOD
8	GOLUBIČ MIROSLAV	LB MAKSIMA
8	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
7	BOHORIČ JANEZ	SAVA
7	MESARIČ ČRT	NKBM
6	VALANT STANISLAV	NFD
6	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
6	BOJC JANEZ	KD
6	KALUŽA MIRKO	
6	VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD
6	BRANKOVIČ GORAN	

Skupni imenovalac velike večine akterjev, ki imajo najvišje izhodne stopnje, je dejstvo, da gre za položaje, ki so neposredno ali posredno vezani na vpliv vlade ali vladajoče koalicije. Šele predsednik uprave kranjske Save Bohorič, ki ima izhodno stopnjo 7, ni neposredno vezan na vpliv vlade. Iz neposrednega vpliva države so deloma izvzeti predsedniki uprav družb za upravljanje (KD, NFD). Pa še pri družbah za upravljanje sta dve, LB Maksima in Triglav DZU, pod neposrednim vplivom uprav NLB oz. Zavarovalnice Triglav. Upravi teh dveh finančnih institucij pa sta pod vplivom nadzornih svetov, ki jih je deloma (kot v primeru NLB) oz. v celoti (kot v primeru Zavarovalnice Triglav) postavila država.

Slika 3.3: Marjan Kramar, lokalno omrežje, 2-sosedje, izhodne povezave

Kaj pove lokalno omrežje Marjana Kramarja, omejeno na 2-sosede? Prvič, prek ostalih članov uprave in izvršnih direktorjev ima zagotovljen vpliv v sami skupini NLB, ki sega od frankfurtske LHB in dunajske Adria Bank do LB Maksime. Hkrati pa njegov vpliv sega izven skupine NLB. Osebnost je član nadzornega sveta izlaške družbe Eti, prek ostalih članov uprave in izvršnih direktorjev pa Kramarjev vpliv sega proti časopisni hiši Delo, Pivovarni Laško, novomeški Krki, slovenjgraškemu Preventu, novomeškemu Novolesu in Iskri. Omeniti velja ciklično povezavo: direktorica kabineta uprave Mojca Osolnik sedi v nadzornem svetu KAD-a, predsednik uprave KAD-a Jamnik pa je član nadzornega sveta NLB. Ciklična povezava, vzpostavljena v tem primeru, po črki zakona ni sporna, ker ZGD prepoveduje zgolj cikle, v katerih nastopajo člani uprav. Hkrati pa se zastavlja vprašanje, ali je z vzpostavitvijo ciklične povezave spoštovan duh zakona.

Kot rečeno: mera središčnosti glede na izhodno stopnjo je relativno slab kazalec, saj je, prvič, število položajev, ki jih sme posamezen akter zasedati v nadzornih svetih, omejeno. Hkrati pa nam podatek o izhodni stopnji ne pove nič o tem, kolikšen je vpliv tistih, ki so hierarhično podrejeni določenemu akterju. Podatek o izhodni stopnji je mera pomembnosti v lokalni strukturi omrežja, ki ima relativno majhno interpretativno vrednost. Več nam povedo mere

pomembnosti, ki upoštevajo tudi globalno strukturo omrežja. Ni namreč vseeno, ali določen akter nadzira poslovanje direktorjev, ki imajo tudi sami pomemben vpliv, ali pa nadzira nevpilivne direktorje.

3.1.2. Stopnje – frekvenčna porazdelitev

Podatki o stopnji najbolj vplivnih akterjev hkrati ne povedo nič o lastnostnih omrežja. Zato si velja ogledati še frekvenčno porazdelitev stopenj delovnega omrežja. Zanimajo nas skupne stopnje, torej število vhodnih in izhodnih povezav, ki imajo krajišče v določeni točki.

Tabela 3.2: Frekvenčna porazdelitev skupne stopnje

Skupna stopnja	frekvenca	Odstotek
23	1	0.11
22	1	0.11
19	1	0.11
17	1	0.11
16	3	0.33
15	4	0.44
14	1	0.11
13	2	0.22
12	7	0.78
11	4	0.44
10	11	1.23
9	13	1.45
8	10	1.12
7	18	2.02
6	45	5.05
5	27	3.03
4	37	4.15
3	53	5.94
2	102	11.44
1	550	61.72

Iz frekvenčne porazdelitve je razvidno, da imata slabi dve tretjini točk – natanko 550 - stopnjo ena. V tej skupini najdemo bodisi tiste člane nadzornih svetov, ki jih je tja izvolil svet delavcev, bodisi tiste člane nadzornih svetov, ki jih je imenovala skupščina lastnikov, vendar igrajo zgolj periferno vlogo. Slabi dve tretjini omrežja torej igrata periferno vlogo. Ker imajo nadzorni sveti več članov, v skupini s stopnjo 1 ne najdemo predsednikov uprav in drugih predstavnikov managementa, pač pa zgolj periferne nadzornike.

Iz frekvenčne porazdelitve skupne stopnje lahko razberemo, da v omrežju bolj aktivno vlogo igra le manjši delež akterjev. Skupno stopnjo, ki znaša tri ali več, premore 27 odstotkov enot v omrežju. Celotnemu delovnemu omrežju torej ne moremo pripisati atributa elitnosti. Zgolj

ožji del omrežja lahko identificiramo kot ekonomsko elito, vendar bomo za identifikacijo tega elitnega dela omrežja potrebovali bolj sofisticirana orodja.

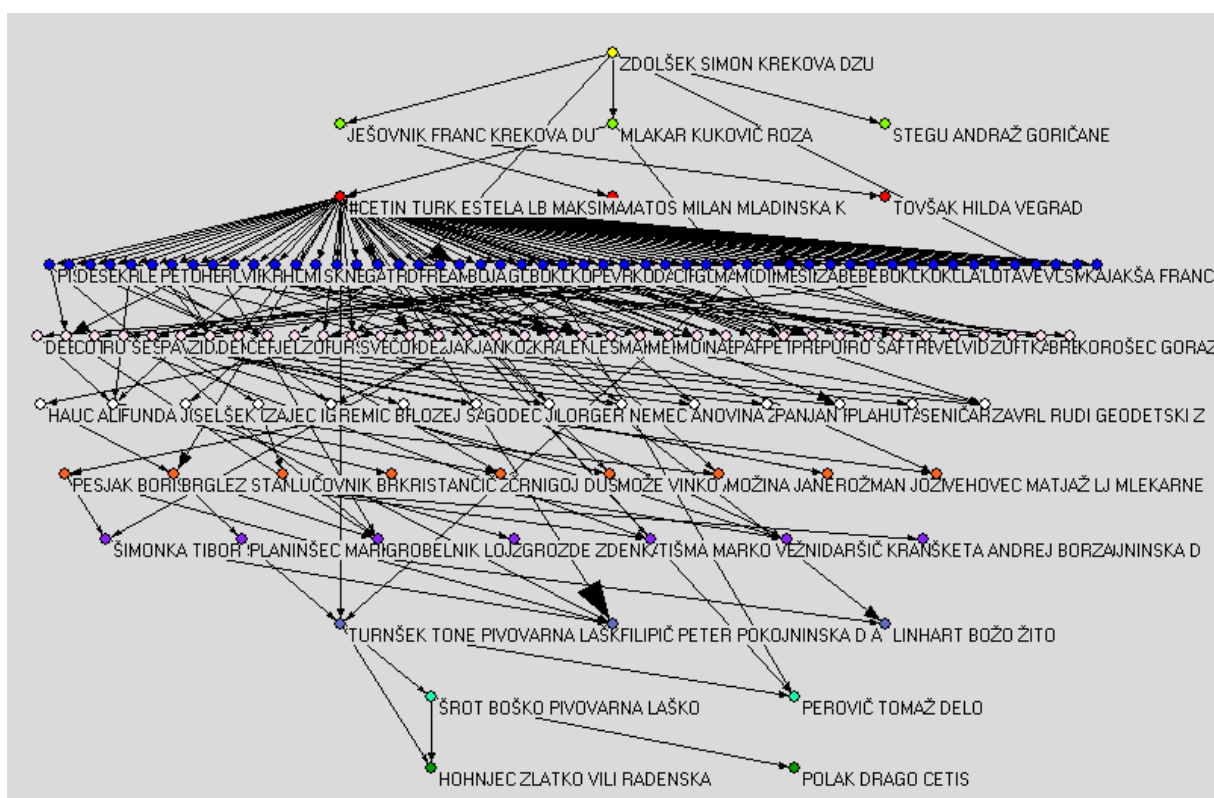
3.1.3. Območje vpliva

Prvi bolj kompleksen kazalec, ki nam lahko pomaga pri identifikaciji elitnega dela omrežja, je območje vpliva posameznega akterja. Območje vpliva določene točke v usmerjenem omrežju je število oziroma delež vseh drugih točk, ki jih dosežemo iz izhodiščne točke, če upoštevamo smer povezave. Delež točk v območju vpliva izračunamo tako, da število vseh točk, ki jih dosežemo iz izhodiščne točke, delimo s številom vseh preostalih točk ($n - 1$) (glej de Nooy, Mrvar, Batagelj 2005: 193-194). V našem primeru je območje vpliva tisti del omrežja, ki ga hipotetično lahko doseže posamezen član nadzornega sveta, ki vpliva na določenega direktorja, ta pa kot član nadzornega sveta v drugih gospodarskih družbah svoj vpliv prenaša naprej na naslednje direktorje – in ti so spet lahko člani nadzornih svetov v tretjih gospodarskih družbah. Območje vpliva si lahko predstavljamo kot razvejano strukturo, ki se začne v eni točki, potem pa se usmerjene povezave iz te točke hierarhično širijo navzdol. Slabost mere območja vpliva je dejstvo, da pri računanju območja vpliva ni pomembno, kako oddaljen je posamezen akter od izhodiščne točke. Zato je območje vpliva zgolj hipotetična mera pomembnosti. V realnem življenju se namreč ne zdi verjetno, da bi se vpliv iz izhodiščne točke, torej od prvega akterja na poti, prenašal globoko po hierarhiji navzdol. Glede na to, da ima naše omrežje relativno velik premer, se zdi praktično nemogoče, da bi se vpliv osebe z začetka hierarhične poti prenašal do konca te poti. Druga slabost mere območja vpliva je dejstvo, da je del našega omrežja ciklični. V cikličnem delu omrežja – torej v krepko povezani komponenti (več o krepko povezanih komponentah v poglavju 3.5.3.) – so v območju vpliva vse druge točke te ciklične strukture. Da bi se izognili temu popačenju, smo obe krepko povezani komponenti, torej ciklične dele omrežja, »stisnili« in odstranili zanke.

Tabela 3.3: Območje vpliva

	OBMOČJE VPLIVA	PRIIMEK IME	GODPOSARSKA DRUŽBA
1	0.1617647	ZDOLŠEK SIMON	KREKOVA DZU
2	0.1605392	JAKHEL DERGAN OLGA	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
3	0.1605392	VUČEMILO JOŠKO	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
4	0.1605392	VODIČAR JANKO	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
5	0.1605392	KRAJNC ŠTEFAN	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
6	0.1605392	LOTRIČ FRANC	NADZORNIK V GORENJSKI BANKI
7	0.1593137	FAŠALEK FRANC	NADZORNIK V KD
8	0.1593137	BUTINA TOMAŽ	NADZORNIK V KD
9	0.1593137	REPIČ IVO	NADZORNIK V KD
10	0.1593137	OHNJEC FRANC	NADZORNIK V KD

Glede na to, da je območje vpliva relativno slaba mera pomembnosti posamezne enote, velja dobljene rezultate interpretirati z določeno zadržanostjo. Območje vpliva kot hipotetična mera pomembnosti kaže, da akterji z vrha hierarhije zasedajo izhodiščne točke razvejanih omrežij, vprašanje pa je, ali so se hkrati zasidrali tudi v središče omrežja – na to vprašanje bodo odgovorile druge mere pomembnosti in središčnosti. Ob zadržanosti pri interpretaciji vendarle ugotavljamo, da so rezultati pomenljivi. Simon Zdolšek kot predsednik uprave Krekove družbe sodi med gospodarstvenike, aktivne v SLS. Hkrati pa je Krekova družba pod posrednim vplivom rimskokatoliške cerkve. Velikost območja vpliva Simona Zdolška je predvsem rezultat dejstva, da je ta prek ostalih članov uprave Krekove družbe povezan s krepko komponento, ki jo na sliki vidimo v tretjem hierarhičnem nivoju – (točka # CETIN TURK ESTELA), torej s strukturo, v kateri je 69 nadzornikov in direktorjev povezanih v cikel (o tem več v poglavju 3.5.3).

Slika 3.4: Simon Zdolšek, Krekova družba, območje vpliva

Zdolšku sledijo osebe, povezane z družbo Autocommerce. Na lestvici drugo mesto zaseda Olga Jakhel Dergan – njeno območje vpliva je za odtenek večje zato, ker je aktivna v več nadzornih svetih. Pomenljiv je tudi podatek, da gre za nekdanjo svetovalko vlade ter za gospodarsko svetovalko nekdanjega predsednika Kučana.

Osebam, povezanim z Autocommercem, sledi Franc Lotrič, nekoč član uprave kranjske Save, danes nadzornik Gorenjske banke in Gorenjskega tiska. Potem pa 20 mest na hierarhiji zasedajo osebe, povezane s finančno skupino KD – v predstavljeni tabeli navajamo le imena prvih treh.

3.1.4. Središčnost glede na dostopnost

Mera središčnosti glede na dostopnost (closeness centrality) je bolj kompleksna mera vpliva in je za naše potrebe bolj uporabna, saj upošteva tudi položaj določenega akterja v celotnem omrežju. Bližje kot je akter ostalim enotam, višja je njegova mera središčnosti glede na dostopnost. Mera središčnosti glede na dostopnost določene točke je enaka količniku števila vseh ostalih točk in vsote vseh razdalj med določeno točko in vsemi ostalimi točkami (de Nooy, Mrvar, Batagelj 2005: 127). Pri meri središčnosti glede na dostopnost torej ne gre zgolj za to, kolikšen del omrežja je posameznemu akterju hipotetično podrejen, pač pa gre za mero, ki upošteva tudi oddaljenost določene točke od vseh ostalih točk. Povedano drugače: ne gre za mero, ki bi se ukvarjala zgolj s hipotetičnim vplivom, pač pa za mero, ki govori o realnem, bolj ali manj neposrednem vplivu.

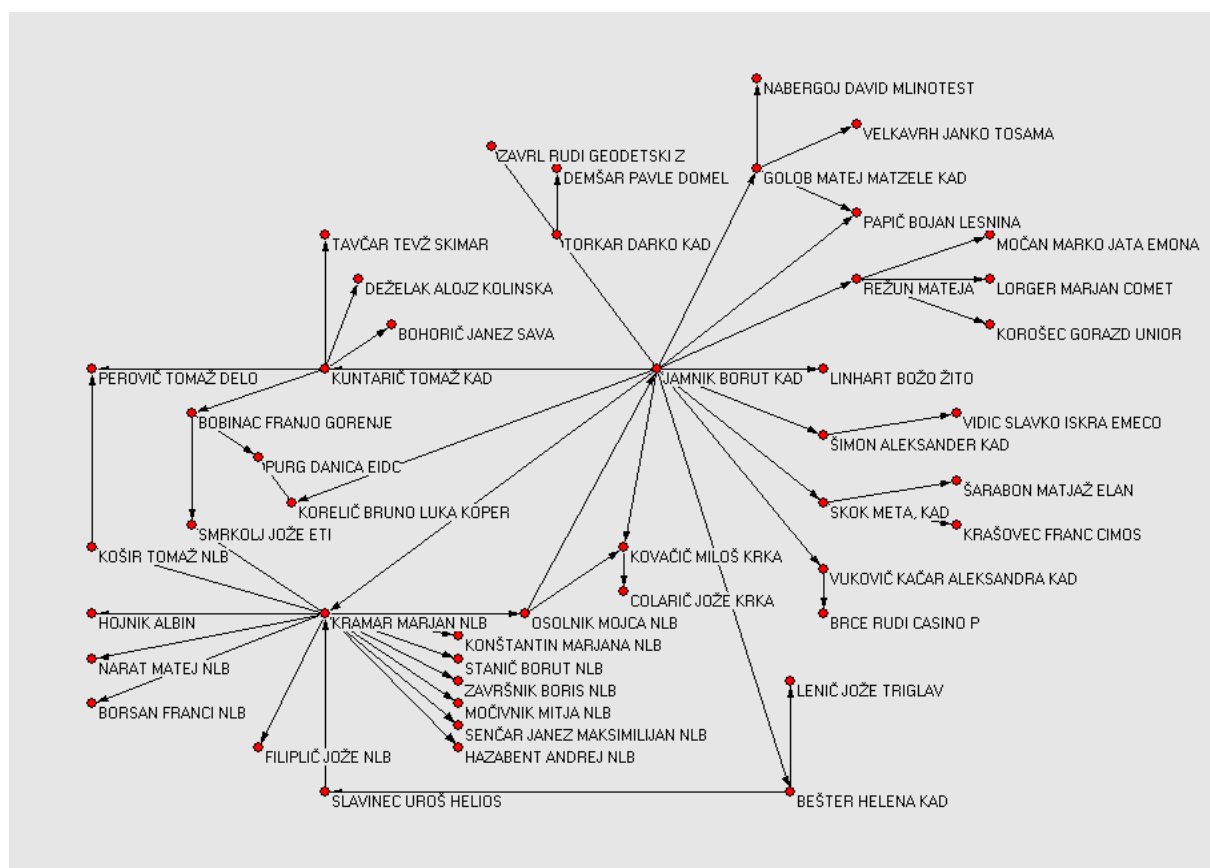
Tabela 3.4: Središčnost glede na dostopnost – izhodne povezave

	IZHODNA DOSTOPNOST	PRIIMEK, IME	GOSPODARSKA DRUŽBA	Kje osebno opravlja funkcijo nadzornika?
1	0.0584820	JAMNIK BORUT	KAD	Luka Koper, NLB, Krka, Žito, Lesnina
2	0.0568379	BIZJAK GORAN	CASINO PORTOROŽ	SOD, Sava, Zavarovalnica Triglav
3	0.0540865	KUŠAR IGOR	SOD	Gorenje, Pozavarovalnica Sava, NLB, Merkur
4	0.0519681	SLAVINEC UROŠ	HELIOS	NLB, Petrol, Pozavarovalnica Sava, Triglav steber 1
5	0.0506687	BRANKOVIČ GORAN		SOD, Slovenijales, Terme Čatež, Paloma, Kovinoplastika Lož
6	0.0498332	KRAMAR MARJAN	NLB	Eti
7	0.0485281	KALUŽA MIRKO		KAD, Pivovarna Laško, Trimo, Iskra Avtoelektrika, IEDC
8	0.0482476	BEŠTER HELENA	KAD	Helios, Zavarovalnica Triglav
9	0.0470709	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV	Triglav DZU, Intereuropa
10	0.0469318	SOMRAK MARJAN		SOD, Mercator

Če torej govorimo o realnem vplivu, ugotovimo, da so na vrhu lestvice oseb, ki imajo v rokah vzvode oblasti v gospodarskih družbah, ljudje iz nadzornih svetov in uprav dveh paradržavnih skladov (KAD in SOD), na pol državne Nove Ljubljanske banke, državne Zavarovalnice Triglav ter družbe Helios¹⁰. Osebe, ki zasedajo položaje v upravah ali nadzornih svetih

¹⁰ Dejstvo, da se na vrhu lestvice pojavlja več oseb, povezanih z družbo Helios, predstavlja navidezno presenečenje, saj ostale osebe z vrha lestvice svoj vpliv črpajo iz dejstva, da zasedajo položaje, ki so posredno ali neposredno povezane s kadrovanjem vladajoče koalicije. Vendar je tudi vpliv Uroša Slavince, predsednika uprave Heliosa, vezan na funkcije, ki so v neposredni ali posredni pristojnosti vlade. Slavinec je tako član

državnih finančnih institucij in paradržavnih skladov, imajo torej ključen vpliv v drugih gospodarskih družbah. Tudi če pogledamo lestvico petdesetih najvišje uvrščenih (glej prilogo B), ugotovimo, da glavnino lestvice predstavljajo osebe, ki so povezane z akterji iz KAD-a, SOD-a, NLB ter Zavarovalnice Triglav. To pomeni, da središčne položaje v tistem delu omrežja, ki ima vpliv, opravljajo osebe, povezane z vlado oz. vladajočo koalicijo. Vlada namreč imenuje člane nadzornih svetov KAD-a in SOD-a, odločilen vpliv pa ima pri imenovanju nadzornikov NLB ter Zavarovalnice Triglav. Glede na trditev, da je slovensko gospodarstvo v pretežni meri privatizirano in glede na številne proklamacije o nujnosti umika države iz gospodarstva, je podatek o vplivu kadrov, ki jih v omrežje postavi vlada, osupljiv. Kaže namreč, da je ekonomski podsistem v veliki meri podrejen političnemu podsistemu.

Slika 3.5: Borut Jamnik, lokalno omrežje, 2-sosedje, izhodne povezave

Ker je središčnost glede na dostopnost, če upoštevamo izhodne povezave, najboljša mera vpliva v omrežju, si velja natančneje pogledati, kakšne vzvode oblasti ima na voljo najvišje uvrščena oseba, Borut Jamnik, oktobra 2004 predsednik uprave Kapitalske družbe (KAD). Osebnostno je bil nadzornik v NLB, Luki Koper, Krki, Žitu ter Lesnini. Prek ostalih članov uprave ter drugih podrejenih v KAD-u pa je imel vpliv še v Zavarovalnici Triglav, Savi,

nadzornih svetov NLB in pozavarovalnice Sava, hkrati pa je član nadzornega sveta enega od skladov, ki jih upravlja DZU Triglav. Le funkcija v naftni družbi Petrol ni v neposrednem območju vpliva vlade.

Kolinski, Delu, Gorenju, Heliosu, Iskri Emeco, Elanu, Skimarju, Cimosu, Uniorju, Cometu, Casinoju Portorož in nekaterih manjših gospodarskih družbah.

Jamnik je pred prihodom na položaj predsednika uprave KAD-a služboval na agenciji za trg vrednostnih papirjev, vodil je oddelek za analize na KAD-u, bil je član uprave KAD-a ter nekaj mesecev član uprave HIT-a. Na volitvah ni nikoli kandidiral, tako da imajo namigi o njegovem strankarskem predznaku zgolj status špekulacije. Če sodimo po osebni biografiji, je Jamnik predvsem izvedenec, ki je do vplivnega položaja prišel prek služb v državni administraciji ter v KAD-u.

Drugo mesto na lestvici na videz presenetljivo zaseda član uprave Casinoja Portorož Goran Bizjak. Vendar velja ob tem pripomniti, da je Bizjak funkcijo člana uprave Casinoja začel opravljati oktobra 2003, pred tem pa je služboval kot podsekretar na ministrstvu za finance. Kot podsekretar finančnega ministrstva je bil imenovan tudi v upravni odbor¹¹ Slovenske odškodninske družbe, druge središčne institucije v omrežju. Bizjak je ob tem, da je nadziral poslovanje SOD-a, kot član nadzornega sveta bdela nad poslovanjem še dveh močnih družb, Zavarovalnice Triglav in kranjske Save.

3.1.5. Primerjava območja vpliva in središčnosti glede na dostopnost

Če primerjamo lestvice območja vpliva ter središčnosti glede na dostopnost, ugotovimo, da sta podomrežji oseb, povezanih s Krekovo družbo ter finančno družbo KD, hipotetično zelo vplivni, vendar je razdalja teh oseb do dejanskih centrov prevelika, da bi bil njihov vpliv bolj otipljiv. Povedano drugače, podomrežji, koncentrirani okoli Krekove družbe in finančne družbe KD, imata po eni strani pomemben potencial, a je ta – v trenutku zajemanja podatkov – še vedno predvsem periferen. Po drugi strani pa imajo osebe, povezane s KAD-om, SOD-om, NLB, NKBM in Zavarovalnico Triglav sicer za odtenek manjše območje vpliva, vendar so bolj zasidrane v središče omrežja.

3.2. Mere pomembnosti, ki detektirajo prestiž

Ob analizi ekonomske elite ni pomembno zgolj to, kolikšen je vpliv posameznega akterja, pač pa je pomemben tudi podatek o zaupanju, ki so ga vplivni akterji namenili določeni osebi. Pri elitnih pozicijah torej ne gre zgolj za to, da vemo, kdo ukazuje, pač pa se zastavlja tudi vprašanje, komu tisti, ki lahko ukazujejo, zaupajo. Kdo je tisti, ki ima prestiž? Oboji, tisti, ki

¹¹ Upravni odbor SOD-a igra podobno funkcijo kot v drugih gospodarskih družbah nadzorni svet.

imajo vpliv, in tisti, ki so deležni zaupanja, pripadajo eliti. Res pa je, da so eni in drugi za vzpon na elitne položaje mobilizirali drugačne vire.

Izračune, ki smo jih opravili, ko nas je zanimal vpliv, bomo torej ponovili, le da nas ne bodo zanimale izhodne stopnje in iz te mere izvedeni izračuni, pač pa nas zanimajo vhodne stopnje.

3.2.1. Vhodna stopnja

Najbolj enostavna mera prejetega zaupanja je vhodna stopnja posameznega akterja. Takoj velja opomniti, da je ta mera relativno slab kazalec, saj govori zgolj o tem, kako velik nadzorni svet ima določena gospodarska družba.

Tabela 3.5: Vhodne stopnje posameznih akterjev

VHODNA STOPNJA	PRIIMEK IN IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
19	FILIPČ PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A
12	MOŽINA JANEZ	GEOPLIN
12	KOVAČIČ MILOŠ	KRKA
11	BAVČAR IGOR	ISTRABENZ
10	BOBINAC FRANJO	GORENJE
10	MOŽE VINKO	AERODROM
10	KRAMAR MARJAN	NLB
10	LOTRIČ JANEZ	PETROL
10	JANKOVIČ ZORAN	MERCATOR
9	FUNDA JOŽE	SALONIT
9	BOHORIČ JANEZ	SAVA
9	ŽNIDARŠIČ KRANJC ALENKA	PRVA POKOJNINSKA D
9	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
9	PURG DANICA	EIDC
9	KORDEŽ BINE	MERKUR
9	GROBELNIK LOJZE	MOJA NALOŽBA
9	FABIJAN DRAGO	HSE
9	ZAKRAJŠEK BORIS	LHB
9	JAMNIK BORUT	KAD
9	MESARIČ ČRT	NKBM
9	MOKROVIČ BORUT	TERME ČATEŽ
9	LENIČ JOŽE	TRIGLAV
9	KORELIČ BRUNO	LUKA KOPER
9	TURNŠEK TONE	PIVOVARNA LAŠKO

Kljub zadržanosti glede kvalitete vhodne stopnje kot mere središčnosti podatki o velikosti nadzornega sveta vendarle niso brez vrednosti. Nadzornega sveta namreč ne moremo razumeti zgolj kot organa gospodarske družbe z oblastno funkcijo, pač pa ima nadzorni svet tudi druge funkcije. Demb in Neubauer ugotavljata, da ima nadzorni svet po mnenju samih članov nadzornih svetov sledeče naloge: določitev strategije korporacije, nadzor poslovanja uprave, skrb za imenovanje in odstavitev uprave, obravnavo finančnih načrtov, skrb za delničarje, sprejemanje ključnih finančnih odločitev in svetovanje poslovnemu vrhu (glej Demb in Neubauer 1994: 82). Ena od funkcij nadzornikov je torej tudi svetovanje upravi. Če

The graph displays a network of individuals, with names such as VRESK MARKO HELIOS, REJC IZIDOR, BERNIK NATAŠA, CIBIC DAMIR MAG, DERVARIČ EVGEN RUDNIK VELENJE, HROVATIN NEVENKA, TRAMPUŽ MIRJAN, POŠT JOŽE POŠTA, KOTAR JANEZ, KOPLEK DANILO TALUM, OGOREVC BRANKO, LENDERO FRANC, SLAVINEC UROŠ HELIOS, JAMNIK TOMAŽ, MEDVED ANDREJ, PIRŠ CIRIL, STARMAN IRENA SOD, SIMČIČ SILVAN, DBREZA MIRAN, STANIČ JOŽE, MEJAK MIRAN, POTISEK NINA, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE, LIPOVŠEK BOGDAN HOTEL UNION, JAGRIČ MILAN, VESK TIVETKA SKBAN INTEREUROPA, COURSAT BERNARD, LASIČ ANDREJ, MATTEI JEAN LOUIS, VIGLIE PHILIPPE, OGIER JEAN JACQUES, JAKHEL DERGAN OLGA, HORVAT DANKO AKTIVA, POKOLJINSKA D A, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE, LIPOVŠEK BOGDAN HOTEL UNION, JAGRIČ MILAN, VESK TIVETKA SKBAN INTEREUROPA, COURSAT BERNARD, LASIČ ANDREJ, MATTEI JEAN LOUIS, VIGLIE PHILIPPE, OGIER JEAN JACQUES, JAKHEL DERGAN OLGA, HORVAT DANKO AKTIVA, POKOLJINSKA D A, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE, LIPOVŠEK BOGDAN HOTEL UNION, JAGRIČ MILAN, VESK TIVETKA SKBAN INTEREUROPA, COURSAT BERNARD, LASIČ ANDREJ, MATTEI JEAN LOUIS, VIGLIE PHILIPPE, OGIER JEAN JACQUES, JAKHEL DERGAN OLGA, HORVAT DANKO AKTIVA, POKOLJINSKA D A, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE, LIPOVŠEK BOGDAN HOTEL UNION, JAGRIČ MILAN, VESK TIVETKA SKBAN INTEREUROPA, COURSAT BERNARD, LASIČ ANDREJ, MATTEI JEAN LOUIS, VIGLIE PHILIPPE, OGIER JEAN JACQUES, JAKHEL DERGAN OLGA, HORVAT DANKO AKTIVA, POKOLJINSKA D A, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE, LIPOVŠEK BOGDAN HOTEL UNION, JAGRIČ MILAN, VESK TIVETKA SKBAN INTEREUROPA, COURSAT BERNARD, LASIČ ANDREJ, MATTEI JEAN LOUIS, VIGLIE PHILIPPE, OGIER JEAN JACQUES, JAKHEL DERGAN OLGA, HORVAT DANKO AKTIVA, POKOLJINSKA D A, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE, LIPOVŠEK BOGDAN HOTEL UNION, JAGRIČ MILAN, VESK TIVETKA SKBAN INTEREUROPA, COURSAT BERNARD, LASIČ ANDREJ, MATTEI JEAN LOUIS, VIGLIE PHILIPPE, OGIER JEAN JACQUES, JAKHEL DERGAN OLGA, HORVAT DANKO AKTIVA, POKOLJINSKA D A, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE, LIPOVŠEK BOGDAN HOTEL UNION, JAGRIČ MILAN, VESK TIVETKA SKBAN INTEREUROPA, COURSAT BERNARD, LASIČ ANDREJ, MATTEI JEAN LOUIS, VIGLIE PHILIPPE, OGIER JEAN JACQUES, JAKHEL DERGAN OLGA, HORVAT DANKO AKTIVA, POKOLJINSKA D A, LOTRIČ JANEZ PETROL, JANČIČ VLADIMIR PETROL, KASTELIĆ JANKO TRIGLAV DZ, KUNTARIČ TOMAŽ K, RESMAN MIHA, BIZJAK GORAN CASI, COPEK JOŽE, JUSTIN JANEZ, KALČIČ MIRAN, VALANT STANISLAV, BOHORIČ JANEZ SAVA, BOJČ JANEZ KD, GANTAR MATJA, KOCJ, TOMA, BRAČ, ALJAN, CVET, SOMP, DERG, BEVC MIRJAN ALPOS, BAN FRANC, APAT BRANKO, JAZBEC ALOJZ, PLUČKA JAN, KLANCIK ZORAN, RUPPRECHT PETER, SVETLIK EDVARD HIDRIA, SKRLJ ANTON, MAVRI RAFAEL ETA, VIHAR MARKO, GOLE ŠONJA ADRIA MOBILE, JANKOVIČ ZORAN MERCATO, DRAGONJA METOD LEK, SEIWALD CHRISTIAN, BONČINA JANA, KRALJIČ PETER, RUMMELT ANDREAS, SCHILLINGER ERVIN, URLEB UROŠ, HIRZINGER HUBERT, KRAJNC ŠTEFAN, RIGELNIK HERMAN AUTOCOMMERCE, VODIČAR JANKO, VUČEMILO JOŠKO, JELENEC ŽIGA SLOVENIJALES, NINKOVIČ NENAD, PUŠNIK BOGDAN MEDVEŠEK PUŠNIK, DETIČEK JURE ADRIA, PETAN BOJAN DZS, MIHATOVIČ VERA AUTOCOMMERCE,

Nekoliko večjo analitično vredn

Denovimo: sleha stran te mere je praviš, to je primerne za različne omrežje, naše omrežje

delež vseh drugih točk, iz katerih dosežemo končno točko, torej točko, za katero merimo območje zaupanja, če upoštevamo smer povezave. Povedano drugače – zanima nas, kako se zaupanje v hierarhični strukturi »zliva« proti končnim točkam. Delež točk v območju zaupanja izračunamo tako, da število vseh točk, ki so usmerjene proti končni točki, delimo s številom vseh preostalih točk ($n - 1$). Ker je zaradi posega v omrežje (stisnjenja krepko povezanih komponent, odstranitve zank) to občutno modificirano, so izračunane mere dodatno nezanesljive in za orientacijo služi le rangiranje, ne pa same izračunane mere zaupanja.

Tabela 3.6: Območje zaupanja

	OBMOČJE ZAUPANJA	PRIIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.1090686	FILIPČ PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A
2	0.0796569	POLAK DRAGO	CETIS
3	0.0735294	PURG DANICA	EIDC
4	0.0710784	GROBELNIK LOJZE	MOJA NALOŽBA
5	0.0674020	ŠKETA ANDREJ	BORZA
6	0.0637255	PEROVIČ TOMAŽ	DELO
7	0.0637255	HOHNJEC ZLATKO VILI	RADENSKA
8	0.0625000	TIŠMA MARKO	VEČER
9	0.0588235	ŠROT BOŠKO	PIVOVARNA LAŠKO
10	0.0575980	TURNŠEK TONE	PIVOVARNA LAŠKO

Seznam oseb z največjim območjem zaupanja pokaže, da med petnajstimi osebami z največjim območjem zaupanja najdemo tri predsednike uprav pokojninskih družb¹². Ker so številne velike gospodarske družbe v zadnjih letih ustanovile pokojninske sklade, v katere se zlivajo tudi dodatne prostovoljne pokojninske premije zaposlenih v teh družbah, se zdi podatek o velikem območju zaupanja, ki ga premorejo predsedniki uprav zasebnih pokojninskih skladov, logičen.

Hkrati na vrhu lestvice območja zaupanja najdemo vodilne osebe dveh časopisnih hiš (Dela ter Večera) in več družb, povezanih s Pivovarno Laško (Radenska, Cetis). Na lestvici petdesetih najvišje uvrščenih najdemo še številne gospodarske družbe, ki se ukvarjajo s turizmom (Hoteli Palace, Terme 3000, Hoteli Bernardin, Moteli Morje, Marina Portorož). Po drugi strani na lestvici oseb z visokim območjem zaupanja ni predsednikov uprav finančnih družb v (delni) državni lasti – edina izjema je Poštna banka Slovenije. Določeno posebnost na seznamu oseb, ki so deležne največjega zaupanja, predstavlja dr. Danica Purg, direktorica šole EIDC. Pogled v nadzorni svet šole, ki s stališča ustvarjenega prihodka ne predstavlja pomembnega igralca slovenske gospodarske scene, a po drugi strani usposablja perspektivne

¹² Pokojninska družba A, Moja naložba, Prva pokojninska družba

managerje, hitro razloži, od kod njena visoka uvrstitev. Že na prvi pogled je jasno, da je članstvo nadzornega sveta EIDC poudarjeno elitno.

3.2.3. Središčnost glede na dostopnost – vhodne povezave

Mera središčnosti glede na dostopnost je tudi, ko gre za vhodne povezave, najboljša mera prestiža, saj kaže, katere predsednike uprav nadzirajo osebe, ki tudi sicer v omrežju igrajo aktivno in vplivno vlogo.

Tabela 3.7: Središčnost glede na dostopnost – vhodne povezave

	VHODNA DOSTOPNOST	PRIIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.0876443	FILIPČ PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A
2	0.0603833	BOHORČ JANEZ	SAVA
3	0.0586631	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
4	0.0572823	KOVAČIČ MILOŠ	KRKA
5	0.0571600	JANKOVIČ ZORAN	MERCATOR
6	0.0549314	MOKROVIČ BORUT	TERME ČATEŽ
7	0.0548190	VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD
8	0.0547315	PURG DANICA	EIDC
9	0.0533974	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
10	0.0531185	BENCIK DUŠAN	TERME 3000

Podatki o merah središčnosti glede na dostopnost (vhodne povezave) deloma spreminjajo sliko, ki smo jo dobili, ko smo izračunavali območje zaupanja posameznih akterjev.

Središčnost glede na dostopnost namreč upošteva tudi razdalje med akterji: večjo mero središčnosti glede na dostopnost imajo tisti akterji, okoli katerih je koncentracija vplivnih akterjev višja. Na vrhu lestvice je še vedno predsednik uprave ene od pokojninskih družb. To dejstvo lahko po eni strani pojasnimo s podatkom, da je nadzorni svet Pokojninske družbe A zelo številčen, saj šteje 19 članov. Po drugi strani pa lahko prestižni položaj, ki ga zaseda Peter Filipič, pojasnimo tudi z biografskimi razlogi. Peter Filipič je namreč do konca leta 1996 vodil Kapitalski sklad, današnjo Kapitalsko družbo. Natančneje – Kapitalsko družbo je postavil na noge. Presek ekonomske elite, kakršnega ugotavljamo v tej analizi, kaže na izjemno vplivnost vodilnih predstavnikov Kapitalske družbe v omrežju ekonomske elite. Zdi se torej, da je Filipič vpliv, ki ga je imel ob nastajanju omrežja, uspešno pretvoril tudi v prestiž.

Sicer pa iz izračunov izhaja (glej prilogo D), da so največjega zaupanja, če kot mero zaupanja uporabljamo središčnost glede na dostopnost, deležni vodilni ljudje kranjske Save, trgovske družbe Mercator in družb, lastniško povezanih z Mercatorjem (Živila Naklo), poslovne šole EIDC, družb, povezanih z Zavarovalnico Triglav, novomeške Krke, treh turističnih podjetij

(Term Čatež, Term 3000 in Marine Portorož), Geoplina, Telekom s hčerinsko družbo Mobitel, Aerodroma Ljubljana, Skimarja s hčerinsko družbo Elan ... Če podatki, ki merijo strukturni vpliv posameznih oseb, kažejo na absolutno premoč akterjev, ki jih je posredno ali neposredno postavila vlada, podatki o zaupanju, ki so ga deležni posamezni akterji, kažejo drugačno sliko. Z izjemo oseb, povezanih z državno Zavarovalnico Triglav, so na vrhu lestvice zaupanja ljudje iz gospodarskih družb, v katerih naj vlada ne bi imela ključnega vpliva.

Pogled na lestvico desetih najvišje uvrščenih akterjev razkrije še eno zanimivo podrobnost. Na lestvici središčnosti glede na dostopnost (vhodne povezave), ki naj bi bila mera prestiža oz. zaupanja, najdemo kar pet članov Foruma 21¹³. Podatek je pomenljiv, ker dokazuje, da lahko tudi to dimenzijo omrežja interpretiramo skozi politično prizmo. Le da v tem primeru ne gre za povezanost direktorjev z vladnimi krogi, pač pa za povezave direktorjev z nekdanjim predsednikom republike Kučanom.

3.3. Središčnost glede na dostopnost, ne glede na smer povezave

V dosednji predstavitvi rezultatov smo elitne pozicije razdelili na dve skupini: na tiste z vplivom ter na tiste, ki so deležni zaupanja. Obe skupini pa lahko združimo v eno, ki opisuje središčnost glede na dostopnost, vendar ob tem ne upoštevamo smeri povezav. Ne zanima nas torej, ali posamezen akter zaseda elitno pozicijo zaradi vpliva ali zaradi zaupanja/prestiža, ki ga je deležen, pač pa nas zanima zgolj to, kako središčno pozicijo zaseda v omrežju glede na dostopnost. Gre torej za nekakšno sintetično mero središčnosti in za presečno množico obeh skupin elitnih pozicij. Povedano drugače: gre za lestvico akterjev, ki imajo hkrati velik realni vpliv in so ob tem deležni velikega realnega zaupanja oz. prestiža. Predpostavljamo lahko, da gre za lestvico, ki na najboljši način razvršča akterje glede na pomen, ki ga imajo v omrežju slovenske gospodarske elite.

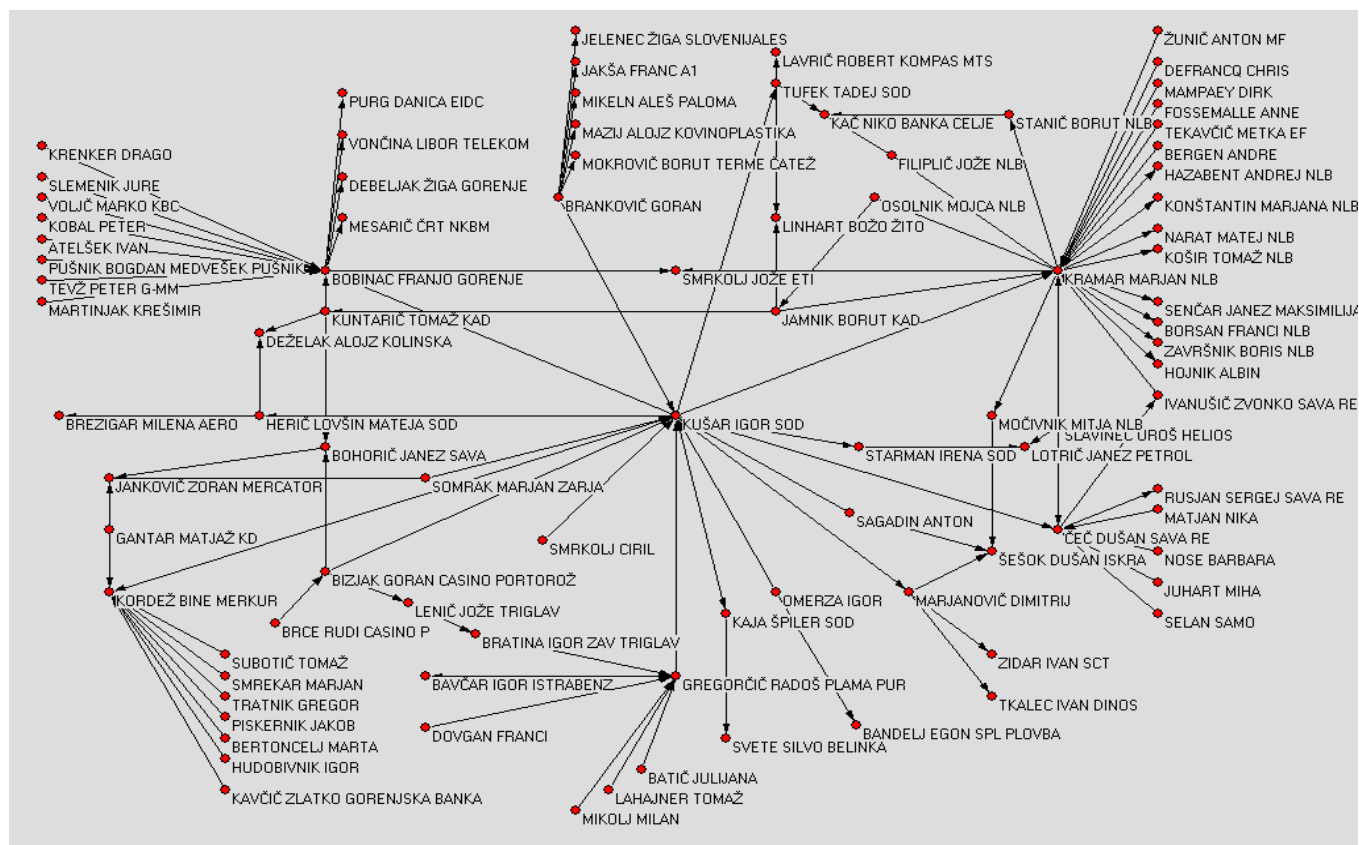
¹³ Člani Foruma 21 z vrha lestvice prestiža so Janez Bohorič, Miloš Kovačič, Zoran Jankovič, Danica Purg in Dušan Bencik

Tabela 3.8: Mera središčnosti glede na dostopnost ne glede na smer povezave

	SKUPNA STOPNJA	PRIIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.2409312	KUŠAR IGOR	SOD
2	0.2407357	BOHORIC JANEZ	SAVA
3	0.2361996	KRAMAR MARJAN	NLB
4	0.2360743	FILIPIC PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A
5	0.2360117	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
6	0.2320730	BOBINAC FRANJO	GORENJE
7	0.2320730	KUNTARIC TOMAZ	KAD
8	0.2319520	JAMNIK BORUT	KAD
9	0.2250885	SLAVINEC UROS	HELIOS
10	0.2240121	LENIC JOZE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV

Lestvica nam pove, da najbolj elitne pozicije ponovno zasedajo akterji iz obeh paradržavnih skladov, SOD-a in KAD-a, kranjske Save, družb, zbranih okoli Zavarovalnice Triglav, Nove Ljubljanske banke, Gorenja, Heliosa, obeh državnih igralnic (Hit, Casino Portorož), Mercatorja, Petrola, poslovne šole EIDC, Nacionalne finančne družbe, DZS, Term Čatež ... Za razliko od lestvic, ki merita vpliv in zaupanje, na pričujoči lestvici nastopajo tako akterji, ki so elitno pozicijo dosegli zaradi neposrednega ali posrednega vpliva vlade, kot akterji, pri katerih vpliv države ne igra osrednje vloge.

Zakaj je splošna mera središčnosti glede na dostopnost izjemnega pomena za našo analizo? Davis ugotavlja, da večja središčnost gospodarski družbi zagotavlja socialni kapital, saj zagotavlja boljši dostop do informacij, ki potujejo po omrežju. »Z vzdrževanjem vezi z večjim številom drugih organizacij so gospodarske družbe z večjo mero središčnosti sposobne hitreje zaznati spremembe v okolju in nanje odgovoriti« (Davis 1991: 592).

Slika 3.7: Igor Kušar, 2-sosedje, vhodne in izhodne povezave

Kušarjeva središčna vloga v omrežju, če ne upoštevamo smeri povezav, je po eni strani rezultat dejstva, da je igrala večina članov upravnega odbora SOD-a v omrežju zelo aktivno vlogo. Radoš Gregorčič, denimo, je bil hkrati nadzornik SOD-a in Istrabenza. Anton Sagadin je bil hkrati nadzornik v SOD-u in Iskri. Goran Brankovič je bil nadzornik v SOD-u in celi seriji gospodarskih družb. Marjan Somrak je ob funkciji v SOD-u nadziral še poslovanje Mercatorja. Goran Bizjak je nadziral Savo in Zavarovalnico Triglav.

Kušar je osebno nadziral serijo družb strateškega pomena: NLB, Gorenje, Merkur, Pozavarovalnico Sava. Hkrati pa so Kušarjevi najtesnejši sodelavci sedeli v nadzornih svetih Petrola, Belinke, SCT-ja, Žita, Kompassa MTS, Kolinske, Aera in Banke Celje.

Sicer pa v Kušarjevi biografiji lahko zasledimo, da je bil, med drugim, direktor agencije za trg vrednostnih papirjev (1995 – 1997) in državni sekretar na ministrstvu za finance (2001-2002), kjer je služboval kot desna roka finančnega ministra in kasnejšega predsednika vlade Antona Ropa. Med letoma 1997 in 2001 je služboval kot član uprave Leka. Zdi se torej, da ga je pot v središče omrežja po eni strani vodila prek dveh pomembnih državnih služb, vodenja agencije za trg vrednostnih papirjev in položaja državnega sekretarja na ministrstvu za finance. Po drugi strani pa ne gre za tipičnega državnega uradnika, ki bi se vso profesionalno kariero

[illegible]

Lokalno omrežje Janeza Bohoriča, predsednika uprave kranjske Save, je zanimivo zato, ker gre za akterja, ki ne izhaja iz paradržavnih finančnih skladov. Bohorič osebno nadzira poslovanje Mercatorja, Term 3000 in Pokojninske družbe A. Hkrati je ciklično povezan z Nacionalno finančno družbo – predsednik uprave NFD Valant nadzira poslovanje Save, Bohorič pa je član nadzornega sveta NFD Holding. Prek sodelavcev, uslužbencev Save, Bohorič nadzira še poslovanje Domela in Finančne družbe Triglav.

Identificiramo lahko vsaj tri razloge, zaradi katerih Bohorič zaseda središčno mesto v omrežju. Prvič, vodenje kranjske Save je prevzel leta 1978, leta 1984 je postal podpredsednik izvršnega sveta RS, leta 1990 pa se je vrnil na čelo Save. Bohoriča bi torej pogojno lahko uvrstili med »stare sablje«, v neformalno omrežje direktorjev, ki so oblastne položaje zasedali že pred letom 1990. Drugič, Bohorič je pomemben član združenja Lions (določen čas je bil

guverner slovenske veje združenja), torej prestižnega omrežja, ki se ukvarja s humanitarno dejavnostjo. In tretjič, je član sveta mestne občine Kranj, izvoljen na listi LDS. Ne pripada torej zgolj omrežju aktualne ekonomske elite, pač pa je vključen v več omrežij.

3.4. Mera središčnosti glede na vmesnost

Mera središčnosti glede na vmesnost (Betweeness Centrality) je pomemben kazalec pri omrežjih, prek katerih se pretakajo informacije. Mera središčnosti glede na vmesnost odgovarja na vprašanje, katere enote ležijo na najkrajših poteh med pari enot (glej de Nooy, Mrvar, Baragelj 2005: 131). Enote z visoko mero središčnosti glede na vmesnost imajo nadzor nad pretokom informacij med pari enot.

Tabela 3.9: Središčnost glede na vmesnost

	VMESNOST	PRIIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.0335122	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
2	0.0235435	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
3	0.0232960	TOMAŽIČ BRANKO	HIT
4	0.0211363	KUŠAR IGOR	SOD
5	0.0195382	GREGORČIČ RADOŠ	PLAMA PUR
6	0.0186446	BRATINA IGOR	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
7	0.0164120	VONČINA LIBOR	TELEKOM
8	0.0159203	MAJZELJ ANTON	MOBITEL
9	0.0158593	KRAMAR MARJAN	NLB
10	0.0152917	VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD

Ena od interpretacij pomena omrežij, natančneje, povezanosti direktorskih in nadzornih položajev, govori o tem, da ob tem nastaja komunikacijsko omrežje (glej Mizruchi 1996: 284). Po tem omrežju se širijo informacije in inovacije (glej Davis 1991: 610). Ugotovimo lahko torej, da osebe z visoko mero vmesnosti nadzirajo komunikacijske tokove, torej tokove informacij in inovacij. Svoj vpliv generirajo iz dejstva, da so na presečišču komunikacijskih tokov in opravljajo funkcijo nekakšnega informacijskega »vratarja« (»gatekeeper«).

s krajšim presledkom vodil do leta 2003. Ob prevzemu vodenja KAD-a je bil deležen očitkov, da je bil na položaj imenovan zaradi politične lojalnosti do vladajoče LDS. V času, ko je vodil upravo Kapitalske družbe, je že zasedal položaje v večjem številu strateško pomembnih nadzornih svetov (denimo v NLB, kranjski Savi, Leku in časopisni hiši Delo). S prestopom v Zavarovalnico Triglav je sicer odstopil iz nekaterih nadzornih svetov, položaj v vozlišču informacijskih tokov pa mu je po eni strani zagotavljala funkcija nadzornika v Triglavu DZU ter aktivne vloge izvršnih direktorjev Zavarovalnice Triglav. Po drugi strani pa se je v vozlišču informacijskih tokov znašel zaradi vplivnega in heterogenega nadzornega sveta.

3.5. Kohezivni deli omrežja

Že iz frekvenčne porazdelitve stopenj posameznih enot, vključenih v omrežje, je razvidno, da slabi dve tretjini omrežja sestavljajo osebe, ki igrajo periferno vlogo. Hkrati pa je iz frekvenčne distribucije razvidno, da izrazito aktivno vlogo v omrežju igra dobra petina oseb. Identifikacija najbolj kohezivnih delov ekonomske elite nam bo omogočila, da ugotovimo, kakšne so siceršnje lastnosti pripadnikov »notranjega kroga«.

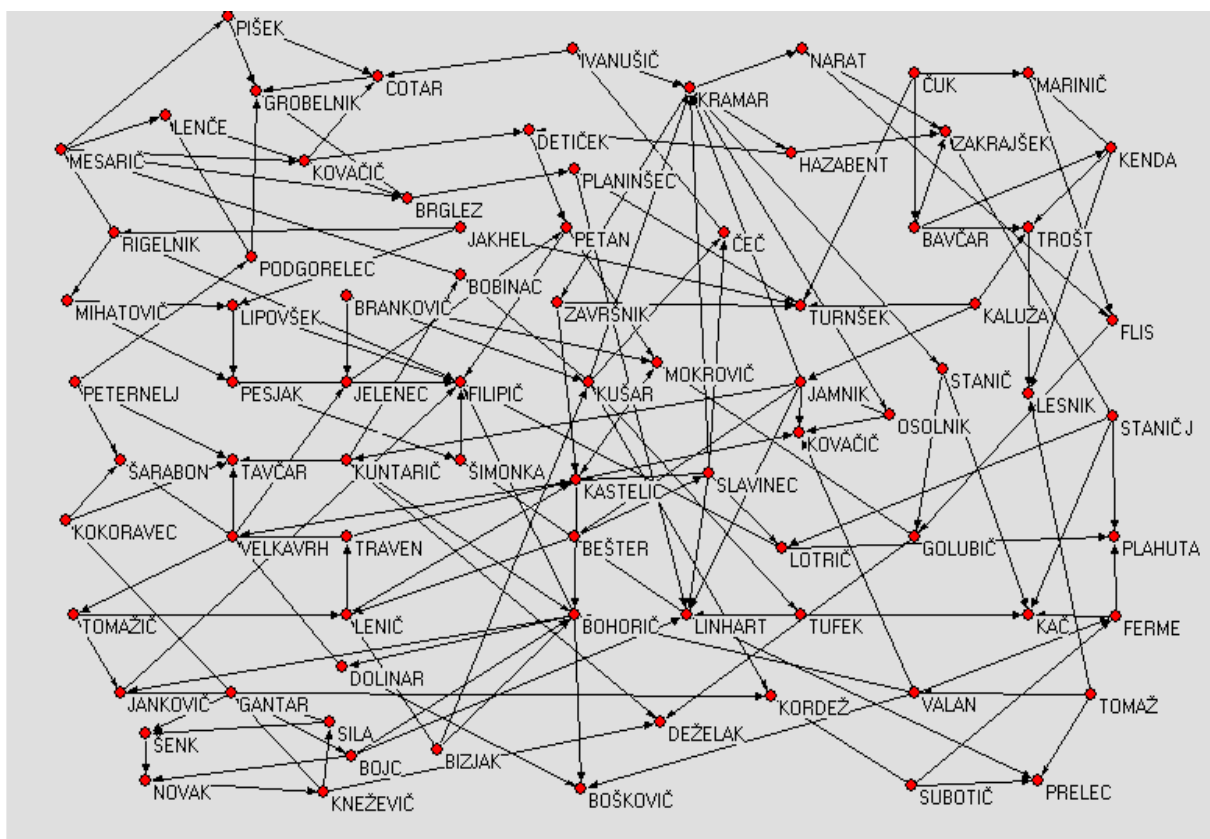
3.5.1. Jedra

Koncept kohezivnosti ekonomske elite bomo operacionalizirali ob pomoči orodij, ki jih ponuja analiza socialnih omrežij. Prvo orodje, ki je na voljo, je koncept t.i. *jeder*. Jedro je tisto podomrežje, katerega enote so med seboj bolj čvrsto povezane. V našem primeru je oseba, ki pripada najbolj kohezivnemu delu omrežja, povezana vsaj s tremi ostalimi osebami, uvrščenimi v ta najbolj kohezivni del omrežja. V žargonu analize socialnih omrežij to podomrežje poimenujemo 3-jedro. 2-jedro je nekoliko manj koheziven del omrežja – v tem podomrežju so vse osebe povezane z dvema osebama iz 3-jedra ali 2-jedra (glej de Nooy, Mrvar, Bategelj 2005: 70-71).

Zakaj ima vprašanje, kateri del omrežja je najbolj koheziven, pomemben analitski potencial? Ena od velikih ambicij sociologije je, da bi identificirala »elito moči«, torej tisti del politične in ekonomske elite¹⁴, ki je najbolj čvrsto prepleten (glej Mills 1956). »Elita moči« je po eni strani atraktivna, po drugi strani pa izmuzljiva sociološka kategorija, saj lahko ob operacionalizaciji tega pojma nastopijo težave. Vendar lahko ob pomoči orodij, ki jih ponuja analiza socialnih omrežij, ter ob nekoliko nižjih ambicijah, zaznamo vsaj obrise izmuzljive »elite moči«.

¹⁴ Mills govori še o vojaški eliti, ki pa v naših razmerah vsaj v tem trenutku ne igra pomembnejše vloge.

Useem najbolj kohezivnemu delu omrežja ekonomske elite pravi »notranji krog«, »inner circle«. »Notranji krog« je najbolj organiziran del ekonomske elite, premore največ vzvodov moči, povezan je s tradicionalnim zgornjim razredom, na razpolago ima komunikacijske in organizacijske potenciale za artikulacijo političnih interesov, povezan je z mediji, neprofitnimi organizacijami, gospodarskimi združenji, vlada pripadnike »notranjega kroga« sprašuje za nasvete (glej Useem 1984: 62 in 76).

Slika 3.10: Najbolj koheziven del omrežja, 3-jedro, vhodne in izhodne povezave

Kakšen je najbolj koheziven del omrežja slovenske ekonomske elite? Podatki o osebah, uvrščenih v najbolj koheziven del omrežja slovenske ekonomske elite, so navedeni v prilogi G. V najbolj kohezivnem delu omrežja se pojavljajo predstavniki 53 gospodarskih družb. V 3-jedru je 52 predsednikov uprav gospodarskih družb, ostali pripadniki 3-jedra pa izhajajo bodisi iz nižjih hierarhičnih položajev v gospodarskih družbah bodisi gre za nadzornike, ki sicer ne opravljajo direktorske funkcije. Družbe KAD, SOD, Casino Portorož, Sava Re, NKBM, NLB, Poštna banka Slovenije, Pošta Slovenije, Zavarovalnica Triglav, Slovenska izvozna družba (SID), Elan, Skimar, Hit in Slovenske železarnice so pod neposrednim nadzorom države. Teh 14 družb iz najbolj kohezivnega jedra omrežja tvori prvi koncentrični krog državnega vpliva v gospodarstvu.

Družbe KBM Infond, Adria Bank, Banka Domžale, Moja Naložba, Banka Celje, Triglav DZU, Triglav FD, LHB, LB Maksima in Maksima Holding so pod neposrednim in prevladujočim nadzorom tistih gospodarskih družb, ki so pod nadzorom države. Teh deset družb torej sodi v drugi koncentrični krog iz kohezivnega jedra s posrednim in prevladujočim državnim vplivom.

Najbolj aktivno vlogo v 3-jedru omrežja igra management NLB s šestimi akterji. Tem moramo dodati še predsednike uprav Banke Domžale, Banke Celje, Adria Bank in banke LHB, ki so lastniško in upravljavsko povezane z NLB.

Managerji NKBM, Istrabenza, KAD-a, KD-ja v najbolj kohezivnem delu omrežja nastopajo s tremi akterji. Deželna banka, Helios, KBM Infond, NFD, Save, Save-RE ter SOD so v najbolj koheziven del omrežja prispevali po dva managerja.

V najbolj kohezivnem delu omrežja smo identificirali sedem predsednikov uprav, ki so položaj v gospodarski družbi, ki so jo vodili leta 2004, zasedali že pred letom 1990¹⁵. Hkrati smo v 3-jedru omrežja identificirali še tri osebe, ki so pomembne gospodarsko-politične položaje zasedali že pred letom 1990¹⁶. Stvar vrednostne ocene je, ali je koncentracija »starih sabelj« med pripadniki 3-jedra velika ali majhna.

Nedvoumno pa je, da igrajo tudi v najbolj kohezivnem delu omrežja dominantno vlogo gospodarske družbe, ki so pod neposrednim ali posrednim (vendar prevladujočim) nadzorom države.

3.5.2. Primerjava pripadnikov 3-jedra in 2-jedra

V 3-jedru, torej najbolj kohezivnem delu omrežja, smo identificirali 81 oseb. V 2-jedru, nekoliko manj kohezivnem delu omrežja, pa smo identificirali še dodatnih 213 oseb. Ob tem se zastavlja vprašanje, ali gre res za tisti del ekonomskega omrežja, ki ni zgolj najbolj koheziven, pač pa ima tudi največ odprtih kanalov v druga omrežja – denimo v politično omrežje ali v omrežje prestižnih civilno-družbenih organizacij. Da bi testirali hipotezo o večji

¹⁵ Direktorji, ki so bili na položaju že pred letom 1990, so: Janez Bohorič (Sava), Alojz Deželak (Kolinska), Niko Kač (Banka Celje), Miloš Kovačič (Krka), Borut Mokrovič (Terme Čatež), Uroš Slavinec (Helios) in Tone Turnšek (Pivovarna Laško)

¹⁶ Pripadniki 3-jedra, ki so pomembne gospodarsko-politične funkcije opravljali pred letom 1990, pa danes ne vodijo iste gospodarske družbe kot leta 1990, so: Milan Knežević (ex minister za kmetijstvo, Deželna banka), Herman Rigelnik (Autocommerce, ex Gorenje), in Jože Stanič (ex Gorenje, ex Pivovarna Laško).

integriranosti pripadnikov »notranjega kroga« v druga omrežja, smo podatke o pripadnikih 3-jedra in 2-jedra vnesli v podatkovno bazo, v kateri smo shranjevali vse relevantne podatke o položajih, ki jih posamezne osebe zasedajo v ekonomiji, politiki in civilno-družbenih skupinah. V drugem koraku smo primerjali lastnosti pripadnikov 3-jedra in 2-jedra.

Tabela 3.10: Primerjava pripadnikov 3-jedra in 2-jedra

	3-jedro, št. členov	Odstotek od 81 pripadnikov 3-jedra	2-jedro, št. členov	Odstotek od 213 pripadnikov 2-jedra
Bivši ministri (1990-2004)	3	3.7	6	2.8
Bivši ministri (do l. 1990)	4	4.5	4	1.9
Državni sekretarji (od l. 1992)	1	1.2	9	4.2
Predsedniki nacionalnih športnih zvez (1995-2004)	6	7.4	6	2.8
Člani nekdanjega CK-ja	4	4.9	2	0.9
Bivši člani državnega zbora (1990-2004)	4	4.9	2	0.9
Člani Foruma 21	13	16.0	9	4.2
Člani UO GZS (2004)	9	11.0	6	2.8
Člani UO Združenja Manager (2004)	6	7.4	10	4.6
Člani LDS	10	12.3	10	4.6
Člani SLS	1	1.2	5	2.3
Člani Lions klubov	12	14.8	20	9.3
Člani Rotary klubov	3	3.7	7	3.2
Člani ZLSD	2	2.4	8	3.7
Nosilci najvišjih državnih odlikovanj (1993-2004)	4	4.9	3	1.4
Častni konzuli	1	1.2	3	1.4

Kaj kažejo rezultati, predstavljeni v tabeli 3.10? Na splošno potrjujejo hipotezo o večji integriranosti pripadnikov 3-jedra v druga omrežja.

Prestíž: pripadniki 3-jedra so čvrsteje kot ostali integrirani v omrežja, ki zagotavljajo družbeni prestiž. Delež članov prestižnih klubov v 3-jedru je večji kot delež članov prestižnih društev v 2-jedru¹⁷. Hkrati je v 3-jedru občutno večji delež predsednikov nacionalnih športnih zvez¹⁸ - vodenje nacionalnih športnih zvez je vsaj v Sloveniji en od najbolj eminentnih virov

¹⁷ Tu mislimo na lions in rotary klube. Delež rotarijcev je 3-jedru je sicer precej podoben deležu rotarijcev v 2-jedru.

¹⁸ Boris Zakrajšek je bivši predsednik odbojbarske zveze, Matjaž Kovačič je sedanjí predsednik odbojbarske zveze, Stane Valant je dolgoletni predsednik smučarske zveze, Milan Knežević je dolgoletni predsednik šahovske zveze, Tibor Šimonka je predsednik namiznoteniške zveze, Zoran Jankovič pa dolgoletni predsednik rokometne zveze. Tudi med pripadniki 2-jedra najdemo množico športnih funkcionarjev: Janko Kosmina je dolgoletni predsednik jadralske zveze, Aleš Čerin je predsednik kolesarske zveze, Rudi Zavrl je predsednik nogometne zveze, Matjaž Sedej je novi predsednik rokometne zveze, Pavle Demšar vodi sankško zvezo, Dušan

družbenega prestiža. Hkrati je delež dobitnikov najvišjih državnih odlikovanje med pripadniki 3-jedra občutno višji kot med pripadniki 2-jedra.

Vezi s politiko: pripadniki 3-jedra slovenske ekonomske elite so bolj čvrsto integrirani v politična omrežja. Med pripadniki 3-jedra lahko najdemo tri ministre, ki so službovali v vladah, postavljenih med letoma 1990 in 2004. Hkrati med pripadniki 3-jedra najdemo še štiri osebe, ki so pred letom 1990 ministrsko funkcijo opravljali v izvršnem svetu RS.¹⁹ Prav tako med pripadniki 3-jedra najdemo štiri osebe, ki so bile pred letom 1990 med člani slovenskega centralnega komiteja ZK. Med pripadniki 3-jedra lahko najdemo 10 aktivnih članov LDS. Značilno pa je, da je delež članov ZLSD in SLS večji med pripadniki 2-jedra, torej manj kohezivnega dela omrežja slovenske ekonomske elite. Podatek je pomenljiv in kaže, da se je LDS čvrsto zasedla v prvo ligo, torej najbolj kohezivno jedro slovenske ekonomske elite, medtem ko sta ZLSD in SLS več svojih kadrov zasedla v drugo ligo slovenske ekonomske elite. Pomenljiv je tudi podatek, da lahko med 81 pripadniki 3-jedra najdemo 13 članov Foruma 21. Kljub temu, da člani Foruma 21 na hierarhičnih lestvicah, ki beležijo vpliv ali prestiž, praviloma ne zasedajo najvišjih mest (izjema je lestvica središčnosti glede na dostopnost – vhodna stopnja, ki jo lahko interpretiramo kot mero prestiža. – o tem več v poglavju 3.2.3.), so vendarle izjemno čvrsto integrirani v najbolj kohezivni del omrežja slovenske ekonomske elite.

Vezi z gospodarskimi združenji: Če govorimo o ekonomski eliti, predstavlja članstvo upravnega odbora GZS, ki šteje 35 članov, eno ključnih elitnih skupin. Med člani upravnega odbora GZS najdemo 21 takih, ki igrajo določeno vlogo tudi v našem omrežju ekonomske elite. Glede na to, da v upravnem odboru GZS sedijo tudi funkcionarji GZS (predsednik, podpredsedniki, generalni sekretar), ki zaradi načela nezdržljivosti funkcij ne morejo sedeti v nadzornih svetih gospodarskih družb, je delež tistih, ki so hkrati pomembni igralci v omrežju ekonomske elite in člani upravnega odbora GZS, izjemno visok. Upravni odbor GZS je hkrati tisti organ, ki ima po statutu (glej 63. člen, <http://www.gzs.si/Nivo3.asp?IDpm=8148>) pristojnost, da »obravnava, daje pobude in sprejema stališča za sprejem zakonov ter drugih predpisov in aktov s področja gospodarskega sistema in ekonomske politike«. Upravni odbor ima hkrati pooblastilo, da »obravnava, daje pobude in sprejema stališča v ekonomsko-socialnem dialogu«. Upravni odbor GZS ima torej formalna pooblastila, da artikulira politične interese gospodarstva glede ekonomske politike. Med 21 člani UO GZS, ki nastopajo v

Šešok pa košarkarsko zvezo. Med 31 predsedniki nacionalnih športnih zvez olimpijskih športov jih lahko 7 najdemo med pripadniki 3-jedra in 2-jedra ekonomske elite.

¹⁹ Herman Rigelnik je funkcijo ministra opravljajal pred letom 1990 v IS RS, hkrati pa je leta 1992 postal podpredsednik slovenske vlade.

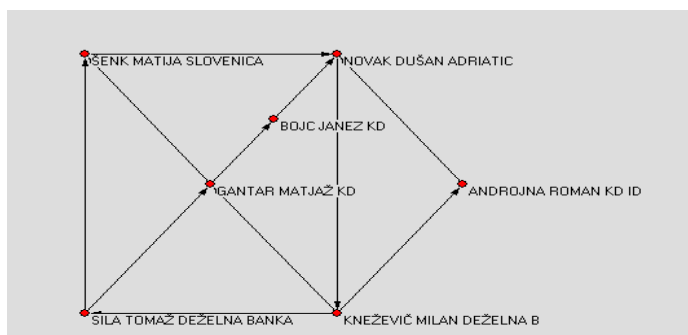
delovnem omrežju, jih devet pripada 3-jedru, šest jih pripada 2-jedru, šest pa jih najdemo na periferiji omrežja.

»Notranjega kroga« slovenske ekonomske elite ne moremo razumeti kot bloka. »Notranji krog« lahko razumemo kot najbolj gost del omrežja slovenske ekonomske elite, hkrati pa je ta del elite najbolj intenzivno prepleten z drugimi omrežji. Zlasti to velja za prepletenost s političnim omrežjem ter z omrežjem prestižnih organizacij, denimo športnih in humanitarnih združenj. Drugič, pripadniki »notranjega kroga« so čvrsteje povezani s stanovskimi združenji poslovnih ter z GZS, torej z reprezentantom političnih interesov gospodarstva. Kljub temu, da lahko identificiramo kanale, prek katerih pripadniki »notranjega kroga« vplivajo na politiko, je iz predstavljenih mer središčnosti razvidno, da najvišje izhodne mere središčnosti, torej mere, ki detektirajo vpliv, zasedajo osebe, ki morajo biti v prvi vrsti lojalne aktualni vladajoči koaliciji, saj jih je ta postavila na središčne položaje.

3.5.3. Krepko povezane komponente

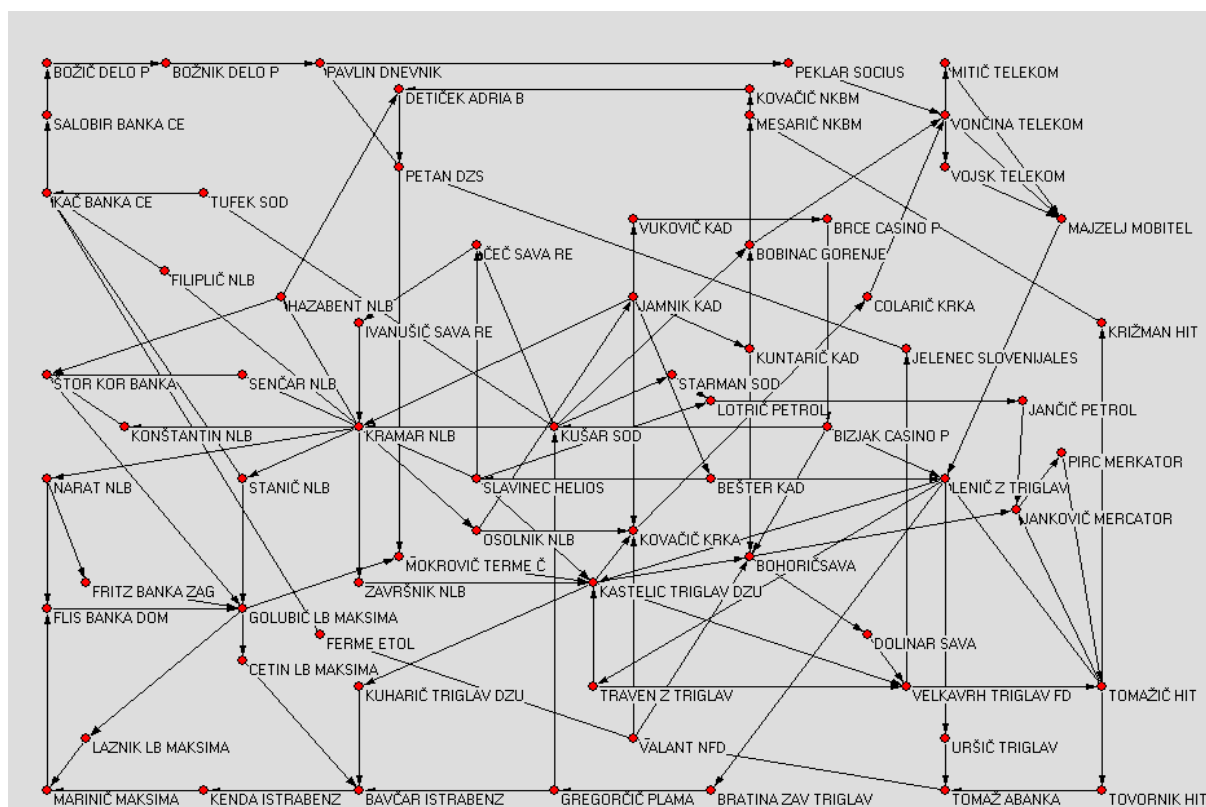
Skupino točk v omrežju imenujemo krepko povezana komponenta, če ob upoštevanju smeri povezave pridemo iz vsake točke podomrežja v vsako drugo točko istega podomrežja (de Nooy, Mrvar, Batagelj 2005: 68). Kaj so krepko povezane komponente v našem omrežju? Krepko povezane komponente so tiste skupine točk, za katere je značilno, da je struktura, vzpostavljena med nadzorniki in direktorji, ciklična. Zakonodaja (glej ZGD, člen 263) prepoveduje, da bi do ciklov prihajalo v strukturah, sestavljenih iz dveh točk. Konkretno: zakonodaja prepoveduje, da bi v nadzornem svetu določene gospodarske družbe sedela oseba, ki je hkrati predsednik ali član uprave druge gospodarske družbe, če to osebo nadzira predsednik ali član uprave prve gospodarske družbe. Zato pa zakonodaja ne sankcionira situacij, ko predsednik uprave gospodarske družbe A nadzira gospodarsko družbo B, predsednik uprave gospodarske družbe B sedi v nadzornem svetu gospodarske družbe C, predsednik uprave gospodarske družbe C pa sedi v nadzornem svetu gospodarske družbe A.

Kakšne krepko povezane komponente najdemo v delovnem omrežju? V delovnem omrežju obstajata dve krepko povezani komponenti. Prva, manjša, krepko povezana komponenta, je strukturirana okoli finančne družbe KD. V središču druge, večje krepko povezane komponente, pa je Kapitalska družba.

Slika 3.11: Krepko povezana komponenta, strukturirana okoli finančne skupine KD, 7 enot

V krepki komponenti, vzpostavljene okoli finančne skupine KD, najdemo sedem oseb, v tej ciklični strukturi pa najdemo osebe iz uprav finančne skupine KD, Zavarovalnice Adriatic, Zavarovalnice Slovenica ter Deželne banke.

Slika 3.12: Krepko povezana komponenta, 69 enot

Druga krepko povezana komponenta šteje 69 oseb, osebe iz te skupine pa vodijo ključne finančne institucije, ki so v državni lasti, državni telekomunikacijski podjetji, igralnice v državni lasti ter nekatere družbe v zasebni lasti. Konkretno: v drugi krepko povezani komponenti najdemo osebe iz 36 gospodarskih družb. Med njimi je največ oseb iz NLB in bank, povezanih z NLB. Sledijo pa KAD, Zavarovalnica Triglav, SOD, Telekom in Hit. Med osebami, ki nastopajo v krepko povezani komponenti, je 46 takih, ki službujejo v

gospodarskih družbah pod neposrednim ali posrednim, a prevladujočim nadzorom države oz. vladajoče koalicije.

Ciklična struktura v omrežju nadzornikov in članov uprav se zdi v skrajni instanci problematična, saj lahko privede do situacije, ko je med nadzorniki, ki so hkrati člani uprav, vzpostavljeno razmerje, za katerega lahko rečemo, da je incestuozno. Kaj želimo s tem reči? Če naj bi bilo razmerje med predsedniki uprav in člani nadzornih svetov jasno oblastno razmerje in če je vertikala odgovornosti pregledna, so v krepko povezanih komponentah ta hierarhična oblastna razmerja postavljena pod vprašaj. V cikličnih strukturah namreč ni nujno, da bo celotna nadzorna struktura res opravljala svoje delo skladno s pravili Zakona o gospodarskih družbah in etičnimi kodeksi nadzornikov, ker cikličnost nadzorne strukture nadzornika postavlja pred dilemo, ali bi morda upravi pogledal skozi prste, s tem pa bi si zagotovil, da bi drug član ciklične nadzorne strukture toleriral spodrseljaje te iste osebe, ko opravlja funkcijo predsednika uprave. Da bi bolje razumeli problem ciklov v omrežju ekonomske elite, velja na pomoč priklicati koncepte ameriškega sociologa Jamesa S. Colemana, ki se je med drugim ukvarjal z vprašanji razmerij med mikro in marko sociološkim pogledom. Med preučevanjem pojma »socialni kapital« je opozoril na mikro-sociološki fenomen vzpostavljanje sistema »zadolžnic« (credit slips), do katerega pride, ko oseba A nekaj naredi za osebo B in ob tem osebi B zaupa, da bo uslugo povrnila v prihodnosti (glej Coleman 2004: 388). »Posamezniki v socialnih strukturah z visokimi stopnjami neplačanih obveznosti, ne glede na izvor teh obveznosti, imajo večji socialni kapital, na katerega se lahko sklicujejo. Gostota obligacij dejansko pomeni, da je splošna uporabnost otipljivih sredstev, ki jih posedujejo akterji v socialni strukturi, povečana z njihovo razpoložljivostjo za druge akterje, kadar jih potrebujejo« (Coleman 2004: 389).

Predpostavimo, da je vzpostavljanje sistema »zadolžnic« značilno tudi za naše omrežje.

Denimo, da je oseba A osebo B postavila na položaj predsednika uprave gospodarske družbe, s tem dejanjem pa je med njima vzpostavljen sistem zaupanja, ko je oseba B dolžna osebi A vrniti »uslugo«. To lahko na najbolj enostaven način vrne s korektnim vodenjem gospodarske družbe. V tem primeru sistem »zadolžnic« ni problematičen.

Kaj pa se zgodi v cikličnih strukturah? Denimo, da je cikel sestavljen iz treh točk – v našem omrežju lahko identificiramo več ciklov, sestavljenih iz treh točk. Oseba A kot član nadzornega sveta postavi osebo B na položaj predsednika uprave določene gospodarske družbe. Oseba B je torej dolžnica osebe A. Oseba B v službo vzame osebo C – ta je torej v hierarhično podrejenem položaju do osebe B; oseba C je dolžnica osebe B. Oseba C pa

prevzame funkcijo nadzornika v gospodarski družbi, ki jo vodi oseba A. Torej je oseba A »zadolžena« pri osebi C. Z vzpostavitvijo ciklične strukture nadzorstvenih funkcij je torej v omrežju vzpostavljen tudi ciklični sistem »zadolžnic«. Če je sistem »zadolžnic« v omrežju aciklični, lahko predsednik uprave – imenovali smo ga B - svoj »dolg« do nadzornega sveta, ki ga je imenoval, »poravna« z uspešnim vodenjem podjetja. Če pa je sistem »zadolžnic« ciklični, lahko predsednik uprave B svoj »dolg« do nadzornikov »poravna« tudi na kak drug način. Denimo tako, da oseba C, ki je po eni strani podrejena B-ju, hkrati pa nadzira poslovanje osebe A (ta pa nadzira osebo B) tolerira poslovne napake osebe A. V cikličnih strukturah torej ni nujno, da bodo osebe, ki so med seboj v »dolžniških« razmerjih, »dolgove« odplačale s korektnim vodenjem gospodarskih družb, pač pa lahko »dolgove« poravnajo tako, da druga drugi odpuščajo napake.

4. SKLEPNE UGOTOVITVE

Povzemimo, katere mere središčnosti smo uporabljali v naši analizi.

- Središčnost glede na dostopnost (izhodne povezave) je mera vpliva.
- Središčnost glede na dostopnost (vhodne povezave) je mera prejetega zaupanja.
- Središčnost glede na dostopnost (izhodne in vhodne povezave) je splošna mera središčnosti določene točke.
- Središčnost glede na vmesnost pa je indikator, kdo nadzira informacijske tokove.

Ko gre za mero vpliva, splošno mero središčnosti določene točke in mero, ki kaže, kdo nadzira informacijske tokove, najdemo pomembne skupne imenovalce. Na teh treh lestvicah ključno vlogo igrajo osebe iz gospodarskih družb, ki jih neposredno nadzira vlada oz. vladajoča koalicija. Zgolj na lestvici prejetega zaupanja najvišja mesta zasedajo osebe iz gospodarskih družb, ki niso pod neposrednim nadzorom države oz. vladajoče koalicije. Tri ob štirih najbolj kompleksnih mer središčnosti torej kažejo, da je ekonomski podsistem izrazito podrejen političnemu podsistemu, natančneje, vladi. Izrazita prevlada političnega podsistema je značilna za vse tiste mere središčnosti, ki detektirajo vpliv. Ob meri prejetega zaupanja pa ugotovimo, da na vrhu lestvice prevladujejo osebe, povezane s Forumom 21, društvom, ki ga je soustanovil nekdanji predsednik republike Kučan.

Podobne rezultate ponuja tisti del analize, ki se ukvarja z najbolj kohezivnimi deli omrežja. Tako v tistem delu omrežja, kjer so povezave najbolj goste (3-jedro), kot v delu omrežja, kjer med osebami, ki opravljajo nadzorne in direktorske funkcije, prihaja do cikličnih povezav (krepko povezana komponenta), prevladujočo vlogo igrajo osebe iz gospodarskih družb pod

neposrednim ali posrednim nadzorom vlade. Hkrati v najbolj kohezivnem delu omrežja pomembno vlogo igrajo osebe, katerih biografije razkrivajo, da so del profesionalne kariere preživele na pomembnih političnih funkcijah.

Že v uvodu smo si zastavili vprašanje, kakšno vlogo v omrežju igrajo »stare sablje«, torej osebe, ki so pomembne politične in gospodarske funkcije opravljale že pred letom 1990. Iz pregleda stratifikacijskih lestvic je razvidno, da »stare sablje« le izjemoma zasedajo položaje, ki bi jih uvrščali na vrh lestvic. Vendarle pa relativno pomembno vlogo igrajo v najbolj kohezivnih delih omrežja, saj smo med 81 pripadniki 3-jedra identificirali deset oseb, ki so pomembne gospodarsko-politične vloge opravljale že pred letom 1990.

Glede na zanimivo polemiko, ki je pred leti potekala v slovenski sociološki skupnosti in se je ukvarjala z vprašanjem, kakšna je stopnja reprodukcije slovenske ekonomske elite (glej Adam, 1999, 2000, Kramberger, 1999, 2000, Rus in Iglič, 2000), lahko kot skromno pripombo k polemiki dodamo še nekaj naših ugotovitev. Četudi rezultati naše analize sicer ne kažejo na visoko stopnjo reprodukcije ekonomske elite, po drugi strani dokazujejo, da se reproducira logika rekrutacije v ekonomsko elito. Logika rekrutacije v »notranji krog« ekonomske elite je izrazito politična. Politični podsistem dominira nad ekonomskim podsistemom.

Zastavlja se vprašanje, kaj je razlog za takšno stanje. Bernik v analizi socialistične družbe kot »obmoderne družbe« ugotavlja, da je »centralnost političnega sistema (...) osrednji problem celotnega družbenega sistema oziroma osrednji vir protislovij.« (Bernik 1989: 37) Če naj bi bila za moderne družbe značilna visoka stopnja avtonomije posameznih podsistemov z izrazito funkcionalno diferenciacijo, je za socializem kot »obmoderno družbo« značilna hierarhična podrejenost ekonomskega podsistema političnemu podsistemu. Rezultati naše analize kažejo, da se »notranji krog« slovenske ekonomske elite tudi poldrugo desetletje po koncu socializma rekrutira po logiki, značilni za »obmoderne« socializem. Podatke, ki kažejo na prevlado političnega podsistema, lahko razumemo kot indikator počasne modernizacije slovenske družbe.

Kako se reproducira logika rekrutacije v »notranji krog« ekonomske elite? Odgovor na takšno vprašanje bi zahteval posebno študijo. Zato lahko odgovor le skiciramo. Prvič, znaten del slovenskega gospodarstva še ni privatiziran, skrbnik tega neprivatiziranega premoženja pa so

praviloma vlada ali paradržavni skladi, ki so pod vladnim nadzorom. Drugič, opozorimo lahko na določbe zakona o prevzemih, ki paradržavnim skladom (KAD-u in SOD-u) dajejo poseben položaj. Zakon o prevzemih namreč določa, da morajo osebe, če »skupno delujejo pri uresničevanju glasovalne pravice« (Zakon o prevzemih, Uradni list št. 47/1997, člen 60), v primeru, ko vsota njihovega lastniškega deleža dosega 25 odstotkov, objaviti prevzemno ponudbo. Posebna empirična študija bi najverjetneje dokazala, da KAD in SOD ob uresničevanju glasovalne pravice res nastopata usklajeno. Vendar jima ob tem ni potrebno objaviti prevzemne ponudbe, ker 80. člen zakona o prevzemih določa izjemo: pooblaščenim investicijskim družbam, KAD-u in SOD-u ni potrebno objaviti prevzemne ponudbe, dokler njihov lastniški delež ne doseže 40 odstotkov. Ob siceršnjem razpršenem lastništvu bi posebna analiza pokazala, da že lastniški delež, ki se giblje okoli 25 odstotkov, zagotavlja premoč KAD-a in SOD-a pri glasovanjih o sestavah nadzornega sveta.

Zastavlja se še eno zanimivo vprašanje: ali je reprodukcija logike rekrutacije v »notranji krog« slovenske ekonomske elite značilna zgolj za obdobje vladavine LDS ali pa gre za logiko, ki je značilna za vsakršno vladajočo koalicijo? Ad hoc analiza dogodkov, ki so se odvijali po decembru 2004, torej po postavitvi nove vladajoče koalicije, nakazuje, da se politična logika rekrutacije izrazito reproducira. Vendar bi morali takšno delovno hipotezo preveriti s temeljitejšo analizo. Predvsem bi za temeljitejšo analizo morali počakati, da se omrežje, ki nastaja po oblikovanju nove, drugačne vladajoče koalicije, kristalizira in stabilizira. Najbolj primerno bi bilo, če bi ob zajemanju podatkov o novem omrežju ekonomske elite počakali na datum volitev, ki bodo razpisane leta 2008. Takšna analiza bi omogočila primerjavo stratifikacijskih lestvic, primerjavo najbolj kohezivnih delov omrežja in lastnosti pripadnikov najbolj kohezivnega dela omrežja. Longitudinalno spremljanje stanja v omrežju ne bi bilo smiselno zgolj zaradi sociološke radovednosti, pač pa bi predstavljalo pomemben instrument nadzora oblasti.

SEZNAM LITERATURE

- Adam, Frane (1999): Ambivalentnost in neznosna lahkost tranzicije. Sobotna priloga Dela, 3. julij 1999.
- Adam, Frane, Tomšič, Matevž (2000): Transition Elites: Catalysts of Social Inovation or Rent-Seekers. Družboslovne razprave 16 (32-33), str. 223-249.
- Bernik, Ivan (1989): Socialistična družba kot »obmoderna« družba. Družboslovne razprave 6 (7), str. 31-40.
- Bourdieu, Pierre (2003): Sociologija kot politika. Ljubljana : Založba /*cf.
- Coleman James S. (2004): Socialni kapital. V Adam, Frane, Tomšič, Matevž (ur.): Kompendij socioloških teorij. Ljubljana, Študentska založba.
- Dahrendorf, Ralf (1959): Class and class conflict in industrial society. Stanford: Stanford University.
- Davis, Gerard F. (1991): Agents without Principales? The Spread of the Poison Pill through the Intercompany Network. Administrative Science Quarterly 36 (4), str. 583-613.
- De Nooy, Wouter, Mrvar, Andrej, Batagelj, Vladimir (2005): Exploratory Social Network Analysis with Pajek (Structural Analysis in the Social Sciences). New York: Cambridge University Press.
- Demb, Ada, Neubauer, Franz-Friedrich (1994): Upravni odbori: soočenje s paradoksi. Ljubljana, Gospodarski vestnik.
- Giddens, Anthony (2004): Sociology. Cambridge: Polity, Oxford: Blackwell.
- Iglič, Hajdeja, Rus, Andrej (2000): Democratic Transiotion and Elite Integration in Slovenia From 1988 to 1995. Družboslovne razprave 16 (32-33), str. 198-222.
- Iglič, Hajdeja, Rus, Andrej (2000): From Elite Reproduction to Elite Adaptation: The Dynamics of Change in Personal Networks of Slovenian Elites. Družboslovne razprave 16 (32-33), str. 181-197.
- Jambrek, Peter (2001): Imam nasvet za Kučana. Sobotna priloga Dela, 20. oktober, str 4-6.
- Kocbek, Marijan, ur. (2002): Zakon o gospodarskih družbah (ZGD) s komentarjem. Ljubljana, GV Založba.
- Kramberger, Anton (1999): Slovenske elite in njihova reprodukcija. Sobotna priloga Dela, 7. in 14. avgust 1999.
- Kramberger, Anton (2002): Objektivnost v družboslovnem preučevanju (slovenskih) elit. Družboslovne razprave 18 (40), str. 41-59.

Kramberger, Anton, Vehovar, Vasja (2000): Regime Changes and Elite Dynamics in Slovenia during the 1990s: What Can the Elite Reproduction Rates Tell Us. *Družboslovne razprave* 16 (32-33), str. 143-180.

Mills, Charles Wright (1956): *Power Elite*. New York: Oxford University Press.

Mizruchi, Mark S. (1996): What Do Interlocks Do? An Analysis, Critique, and Assessment of Research on Interlocking Directorates. *Annual Review of Sociology* 22, str. 271-298.

Mizruchi, Mark S., Schwartz, Michael, ur. (1992): *Intercompany Relations: The Structural Analysis of Business*. Cambridge: Cambridge University Press.

Scott, John (1985): *Theoretical Framework and Research Design*. V Stokman, Frans N, Ziegler, Rolf Scott, John (ur.): *Networks of Corporate Power: A Comparative Analysis of Ten Countries*. Oxford, New York: Polity.

Scott, John (1991): *Networks of Corporate Power: A Comparative Assessment*. *Annual Review of Sociology* 17, str. 181-203.

Scott, John (2000): *Social Network Analysis: A Handbook*, London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.

Stewart, David W., Kamins, Michael A. (1993): *Secondary Research*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.

Useem, Michael (1984): *Inner Circle: Large Corporations and the Rise of Business Political Activity in the U.S. and U.K.* New York, Oxford: Oxford University Press.

Weber, Max (1990): Trije tipi legitimne oblasti. *Družboslovne razprave* 7 (9), str. 126-133.

Zajc, Katarina, ur. (2004): *Corporate Governance v Sloveniji: pravnoekonomska analiza gospodarskih družb v Sloveniji*. Ljubljana, Pravna fakulteta.

PRILOGE

Priloga A: Območje vpliva

1	0.1617647	ZDOLŠEK SIMON	KREKOVA DZU
2	0.1605392	JAKHEL DERGAN OLGA	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
3	0.1605392	VUČEMILO JOŠKO	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
4	0.1605392	VODIČAR JANKO	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
5	0.1605392	KRAJNC ŠTEFAN	NADZORNIK V AUTOCOMMERCU
6	0.1605392	LOTRIČ FRANC	NADZORNIK V GORENJSKI BANKI
7	0.1593137	FAŠALEK FRANC	NADZORNIK V KD
8	0.1593137	BUTINA TOMAŽ	NADZORNIK V KD
9	0.1593137	REPIČ IVO	NADZORNIK V KD
10	0.1593137	OHNJEC FRANC	NADZORNIK V KD
11	0.1593137	LIPOVEC RUDI	NADZORNIK V KD
12	0.1593137	KRŽIČ ELZA	NADZORNIK V KD
13	0.1593137	STRGAR JOŽE	NADZORNIK V KD
14	0.1593137	SAPAČ EVGEN	NADZORNIK V KD
15	0.1593137	VAHČIČ ALEŠ DR.	NADZORNIK V KD
16	0.1593137	SEKAVČNIK BOJAN	NADZORNIK V KD
17	0.1593137	SEKAVČNIK ALEKSANDER	NADZORNIK V KD
18	0.1593137	RACMAN SERGEJ	NADZORNIK V KD
19	0.1593137	NOSE MARTIN	NADZORNIK V KD
20	0.1593137	METELKO ALOJZ	NADZORNIK V KD
21	0.1593137	JERAJ JOŽEF	NADZORNIK V KD
22	0.1593137	RIGELNIK HERMAN	AUTOCOMMERCE
23	0.1593137	FRELIH LEO	
24	0.1593137	ŠRAJER UROŠ	
25	0.1593137	KNAPIČ WILLIAM	
26	0.1593137	SLUGA GREGOR	
27	0.1593137	PIRC MIRKO	
28	0.1593137	ŠTEFE DRAGO	
29	0.1593137	SELAČ BRANKO	
30	0.1593137	PINTERIČ MIRO	ŠEŠIR
31	0.1593137	KAPUS JOŽE	
32	0.1593137	BALANČ FRANC	
33	0.1580882	BRANKOVIČ GORAN	
34	0.1580882	KNEŽEVIČ MILAN	DEŽELNA BANKA
35	0.1580882	TEVŽ PETER	G-MM
36	0.1580882	KAVČIČ ZLATKO	GORENJSKA BANKA
37	0.1568627	ČUK GORAZD	ISTRABENZ
38	0.1568627	KANDUTI MARIJANA	
39	0.1568627	OMERZA IGOR	
40	0.1568627	JAMNIK ALOJZ	NLB
41	0.1568627	TEKAVČIČ METKA	EF
42	0.1568627	KALUŽA MIRKO	
43	0.1568627	JENKO IGOR	
44	0.1568627	ŠTEFANČIČ JOŽE	
45	0.1568627	PUŠNIK IVAN	
46	0.1568627	LAMOVEC ANDREJ	
47	0.1556373	KOBAL PETER	
48	0.1556373	STANIČ JOŽE	
49	0.1556373	MIRNIK IVAN	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
50	0.1556373	TOPOLOVŠEK ALEKSANDER	

Priloga B: Središčnost glede na dostopnost – izhodne povezave

	IZHODNA DOSTOPNOST	PRIIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.0584820	JAMNIK BORUT	KAD
2	0.0568379	BIZJAK GORAN	CASINO PORTOROŽ
3	0.0540865	KUŠAR IGOR	SOD
4	0.0519681	SLAVINEC UROŠ	HELIOS
5	0.0506687	BRANKOVIČ GORAN	
6	0.0498332	KRAMAR MARJAN	NLB
7	0.0485281	KALUŽA MIRKO	
8	0.0482476	BEŠTER HELENA	KAD
9	0.0470709	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
10	0.0469318	SOMRAK MARJAN	
11	0.0469148	OSOLNIK MOJCA	NLB
12	0.0465751	MIČKOVIČ SLAVEN	
13	0.0465751	MAKOVEC BRENCIČMAJA	
14	0.0465751	KOVAČ BOŽA	
15	0.0465751	BUKOVEC SONJA	
16	0.0465751	PRAZNIK ZDRAVKO	
17	0.0465751	PERNEK FRANC	
18	0.0465751	PAVLICA MILOŠ	
19	0.0454095	BRCE RUDI	CASINO PORTOROŽ
20	0.0450243	GREGORČIČ RADOŠ	PLAMA PUR
21	0.0442223	SAGADIN ANTON	
22	0.0441749	OMERZA IGOR	
23	0.0437710	SMRKOLJ CIRIL	
24	0.0428003	TOMAŽIČ BRANKO	HIT
25	0.0424709	MLAKAR KUKOVIČ ROZA	KREKOVA DRUŽBA
26	0.0423870	ZUPAN ALOJZ	
27	0.0423870	KOVAČ SONJA	
28	0.0423870	KOKOT ALEKSDANDER	
29	0.0423870	JURGETZ ANTON	
30	0.0423870	BRVAR ZORAN	
31	0.0422467	IVANUŠIČ ZVONKO	SAVA RE
32	0.0414695	TEKAVČIČ METKA	
33	0.0409700	ŽUNIČ ANTON	MF
34	0.0409700	MAMPAEY DIRK	
35	0.0409700	FOSSEMALLE ANNE	
36	0.0409700	DEFrancQ CHRIS	
37	0.0409700	BERGEN ANDRE	
38	0.0400925	MAJZELJ ANTON	MOBITEL
39	0.0398288	ŠKAPIN BORIS	
40	0.0391027	KRUŠIČ DARKO	
41	0.0391027	KOVAČEVIČ MARIJAN	
42	0.0391027	GORJAN BRANKO	
43	0.0391027	GOBEC VINKO	
44	0.0389165	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
45	0.0383162	KANDUTI MARIJANA	
46	0.0379607	EMERŠIČ MATJAŽ	
47	0.0379607	BANDELJ IZTOK	
48	0.0379607	ŠTULAR VOJKA	
49	0.0379607	RAŽMAN MIRJAN	
50	0.0379427	VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD

Priloga C: Območje zaupanja

1	0.1090686	FILIPČ PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A
2	0.0796569	POLAK DRAGO	CETIS
3	0.0735294	PURG DANICA	EIDC
4	0.0710784	GROBELNIK LOJZE	MOJA NALOŽBA
5	0.0674020	ŠKETA ANDREJ	BORZA
6	0.0637255	PEROVIČ TOMAŽ	DELO
7	0.0637255	HOHNJEC ZLATKO VILI	RADENSKA
8	0.0625000	TIŠMA MARKO	VEČER
9	0.0588235	ŠROT BOŠKO	PIVOVARNA LAŠKO
10	0.0575980	TURNŠEK TONE	PIVOVARNA LAŠKO
11	0.0526961	LINHART BOŽO	ŽITO
12	0.0490196	PLANINŠEC MARKO	KBM INFOND
13	0.0490196	ŠIMONKA TIBOR	SŽ
14	0.0477941	BRGLEZ STANE	KBM INFOND
15	0.0441176	ŽNIDARŠIČ KRANJC ALENKA	PRVA POKOJNINSKA D
16	0.0428922	MOŽINA JANEZ	GEOPLIN
17	0.0416667	PANJAN FRANC	BEGRAD
18	0.0379902	PESJAK BORIS	FACTOR B
19	0.0367647	GROZDE ZDENKA	HOLDING LJ
20	0.0355392	ZIDAR IVAN	SCT
21	0.0318627	LENČE VIKTOR	PBS
22	0.0306373	LUČOVNIK BRANE	ADRIA AIWAYS
23	0.0306373	KOCJANČIČ JORDAN	AVTOTEHNA
24	0.0294118	VEHOVEC MATJAŽ	LJ MLEKARNE
25	0.0294118	FINK TATJANA	TRIMO
26	0.0281863	PLAHUTA MARKO	SID
27	0.0281863	NOVINA ZVONE	NOVOLES
28	0.0257353	LESNIK EDVARD	HOTELI PALACE
29	0.0257353	ZAKRAJŠEK BORIS	LHB
30	0.0245098	COTAR DRAGO	ZAVAROVALNICA MB
31	0.0245098	SMRKOLJ JOŽE	ETI
32	0.0245098	LAH MILANA	PROBANKA
33	0.0245098	MOČAN MARKO	JATA EMONA
34	0.0232843	LOZEJ SAMO	VIATOR VEKTOR
35	0.0232843	TAVČAR TEVŽ	SKIMAR
36	0.0232843	ZAJEC IGOR	VIATOR VEKTOR
37	0.0232843	DEŽELAK ALOJZ	KOLINSKA
38	0.0232843	ČRNIGOJ DUŠAN	PRIMORJE
39	0.0232843	PAJENK ROMANA	PROBANKA
40	0.0220588	PAVČEK ZDENKO	VIATOR VEKTOR
41	0.0220588	BENCIK DUŠAN	TERME 3000
42	0.0208333	VOJNIČ ČEDOMIL	HOTELI BERNARDIN
43	0.0208333	LOJO ENES MARINA	PORTOROŽ
44	0.0208333	TROŠT NIKO	HOTELI MORJE
45	0.0196078	BOŠKOVIČ ZORAN	NFD
46	0.0196078	SENIČAR IZTOK	KOVINTRADE
47	0.0196078	MOŽE VINKO	AERODROM
48	0.0183824	#CETIN TURK ESTELA	LB MAKSIMA
49	0.0183824	KRISTANČIČ ZVONIMIR	SALONIT
50	0.0171569	HAUC ALEŠ	BANKA KOPER

Priloga D: Središčnost glede na dostopnost – vhodne povezave

	VHODNA DOSTOPNOST	PRIIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.0876443	FILIPČ PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A
2	0.0603833	BOHORČ JANEZ	SAVA
3	0.0586631	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
4	0.0572823	KOVAČIČ MILOŠ	KRKA
5	0.0571600	JANKOVIČ ZORAN	MERCATOR
6	0.0549314	MOKROVIČ BORUT	TERME ČATEŽ
7	0.0548190	VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD
8	0.0547315	PURG DANICA	EIDC
9	0.0533974	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
10	0.0531185	BENCIK DUŠAN	TERME 3000
11	0.0530890	TURNŠEK TONE	PIVOVARNA LAŠKO
12	0.0520523	MOŽINA JANEZ	GEOPLIN
13	0.0519576	ČERIN ALEŠ	MERCATOR
14	0.0514703	BOŠKOVIČ ZORAN	NFD
15	0.0513490	VONČINA LIBOR	TELEKOM
16	0.0511603	ŠARABON MATJAŽ	ELAN
17	0.0509105	TAVČAR TEVŽ	SKIMAR
18	0.0507502	FUNDA JOŽE	SALONIT
19	0.0506367	TOMAŽIČ BRANKO	HIT
20	0.0506329	PERČIČ VINKO	SAVA
21	0.0504458	DOLINAR MIHA	SAVA
22	0.0494266	DIMC PERKO MIRJANA	TRIGLAV DZU
23	0.0493000	KUHARIČ BORUT	TRIGLAV DZU
24	0.0491055	LOJO ENES	MARINA PORTOROŽ
25	0.0490506	MOŽE VINKO	AERODROM
26	0.0489730	ČRNIGOJ DUŠAN	PRIMORJE
27	0.0487010	PEROVIČ TOMAŽ	DELO
28	0.0483630	SEDEJ MARJAN	MERCATOR
29	0.0483630	DAKIČ JADRANKA	MERCATOR
30	0.0483321	NABERGOJ DAVID	MLINOTEST
31	0.0482888	GROBELNIK LOJZE	MOJA NALOŽBA
32	0.0482631	COLARIČ JOŽE	KRKA
33	0.0480897	PIRC PAVEL	MERCATOR
34	0.0478364	JAKLIČ MARKO	VZAJEMNA
35	0.0475731	TIŠMA MARKO	VEČER
36	0.0475635	KRANJC JOŽE	INTEREUROPA
37	0.0472915	BRGLEZ STANE	KBM INFOND
38	0.0472259	HOHNJEC ZLATKO VILI	RADENSKA
39	0.0470724	ŽNIDARŠIČ KRANJC ALENKA	PRVA POKOJNINSKA DRUŽBA
40	0.0469099	JELENEC ŽIGA	SLOVENIJALES
41	0.0467677	PLAHUTA MARKO	SID
42	0.0466886	MIKLAVC MAČEK TANJA	TRIGLAV FD
43	0.0466886	KOPORČIČ VELJIČ MIRA	
44	0.0463559	VEHOVEC MATJAŽ	LJ MLEKARNE
45	0.0463000	MOČAN MARKO	JATA EMONA
46	0.0461285	BAVČAR IGOR	ISTRABENZ
47	0.0460860	PETROVIČ PETER	ELEKTRO CE
48	0.0460756	PETAN BOJAN	DZS
49	0.0460629	ŠROT BOŠKO	PIVOVARNA LAŠKO
50	0.0457159	LESNIK EDVARD	HOTELI PALACE

Priloga E: Središčnost glede na dostopnost, vhodne in izhodne povezave

	DOSTOPNOST	PRIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.2409312	KUŠAR IGOR	SOD
2	0.2407357	BOHORIČ JANEZ	SAVA
3	0.2361996	KRAMAR MARJAN	NLB
4	0.2360743	FILIPČ PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A
5	0.2360117	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
6	0.2320730	BOBINAC FRANJO	GORENJE
7	0.2320730	KUNTARIČ TOMAŽ	KAD
8	0.2319520	JAMNIK BORUT	KAD
9	0.2250885	SLAVINEC UROŠ	HELIOS
10	0.2240121	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
11	0.2233375	BIZJAK GORAN	CASINO PORTOROŽ
12	0.2228343	JANKOVIČ ZORAN	MERCATOR
13	0.2205700	LOTRIČ JANEZ	PETROL
14	0.2191039	PURG DANICA	EIDC
15	0.2189422	VALANT STANISLAV	NFD
16	0.2182442	KOVAČIČ MILOŠ	KRKA
17	0.2163345	PETAN BOJAN	DZS
18	0.2157053	MOKROVIČ BORUT	TERME ČATEŽ
19	0.2151317	ZAVRŠNIK BORIS	NLB
20	0.2126643	KORDEŽ BINE	MERKUR
21	0.2126135	KALUŽA MIRKO	
22	0.2125627	BRANKOVIČ GORAN	
23	0.2122079	BOJC JANEZ	KD
24	0.2117535	GOLUBIČ MIROSLAV	LB MAKSIMA
25	0.2113010	BEŠTER HELENA	KAD
26	0.2111006	TOMAŽIČ BRANKO	HIT
27	0.2100047	MESARIČ ČRT	NKBM
28	0.2099057	LINHART BOŽO	ŽITO
29	0.2097572	SOMRAK MARJAN	
30	0.2093133	HAZABENT ANDREJ	NLB
31	0.2086753	TUFEK TADEJ	SOD
32	0.2082846	DRAGONJA METOD	LEK
33	0.2077983	ČEČ DUŠAN	SAVA RE
34	0.2077013	OSOLNIK MOJCA	NLB
35	0.2076528	STARMAN IRENA	SOD
36	0.2074109	DEŽELAK ALOJZ	KOLINSKA
37	0.2069286	RIGELNIK HERMAN	AUTOCOMMERCE
38	0.2064965	GANTAR MATJAŽ	KD
39	0.2063051	SMRKOLJ JOŽE	ETI
40	0.2062095	VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD
41	0.2061139	TURNŠEK TONE	PIVOVARNA LAŠKO
42	0.2053530	KUHARIČ BORUT	TRIGLAV DZU
43	0.2051637	GREGORČIČ RADOŠ	PLAMA PUR
44	0.2048803	PUŠNIK BOGDAN	MEDVEŠEK PUŠNIK
45	0.2047389	STANIČ BORUT	NLB
46	0.2046918	BOŠKOVIČ ZORAN	NFD
47	0.2040816	MAJZELJ ANTON	MOBITEL
48	0.2035682	MARJANOVIČ DIMITRIJ	
49	0.2032892	BAVČAR IGOR	ISTRABENZ
50	0.2025950	TRAVEN MATEJA	ZAVAROVALNICA TRIGLAV

Priloga F: Središčnost glede na vmesnost

	VMESNOST	PRIIMEK IME	GOSPODARSKA DRUŽBA
1	0.0335122	LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
2	0.0235435	KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU
3	0.0232960	TOMAŽIČ BRANKO	HIT
4	0.0211363	KUŠAR IGOR	SOD
5	0.0195382	GREGORČIČ RADOŠ	PLAMA PUR
6	0.0186446	BRATINA IGOR	ZAVAROVALNICA TRIGLAV
7	0.0164120	VONČINA LIBOR	TELEKOM
8	0.0159203	MAJZELJ ANTON	MOBITEL
9	0.0158593	KRAMAR MARJAN	NLB
10	0.0152917	VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD
11	0.0137117	MOKROVIČ BORUT	TERME ČATEŽ
12	0.0125089	JANKOVIČ ZORAN	MERCATOR
13	0.0111329	BOHORIČ JANEZ	SAVA
14	0.0105198	PIRC PAVEL	MERCATOR
15	0.0093209	GOLUBIČ MIROSLAV	LB MAKSIMA
16	0.0084723	JAMNIK BORUT	KAD
17	0.0080383	VALANT STANISLAV	NFD
18	0.0073411	PETAN BOJAN	DZS
19	0.0072440	PEKLAR LEONARDO	F. SOCIUS
20	0.0068433	PAVLIN BRANKO	DNEVNIK
21	0.0068292	OSOLNIK MOJCA	NLB
22	0.0066413	MESARIČ CRT	NKBM
23	0.0062267	GANTAR MATJAŽ	KD
24	0.0056721	TOMAŽ ALJOŠA	ABANKA
25	0.0050129	KOVAČIČ MILOŠ	KRKA
26	0.0049285	FLIS ANDREJ	BANKA DOMŽALE
27	0.0049207	COLARIČ JOŽE	KRKA
28	0.0048407	KAČ NIKO	BANKA CELJE
29	0.0046942	BAVČAR IGOR	ISTRABENZ
30	0.0046899	DETIČEK JURE	ADRIA BANK
31	0.0046174	KNEŽEVIČ MILAN	DEŽELNA BANKA
32	0.0044103	BOBINAC FRANJO	GORENJE
33	0.0040423	MARINIČ MILAN	MAKSIMA HOLDING
34	0.0036745	JURE BOŽIČ	DELO PRODAJA
35	0.0036172	NOVAK DUŠAN	ADRIATIC
36	0.0035823	BOŽNIK MARJAN	DELO PRODAJA
37	0.0035408	BOŠKOVIČ ZORAN	NFD
38	0.0032739	BOJAN SALOBIR	BANKA CELJE
39	0.0032294	KOVAČIČ MATJAŽ	NKBM
40	0.0031515	FERME IVAN	ETOL
41	0.0031306	KENDA SREČKO	ISTRABENZ
42	0.0030559	LOTRIČ JANEZ	PETROL
43	0.0030330	TOVORNIK SRDAN	HIT
44	0.0029983	KRIŽMAN SILVAN	HIT
45	0.0028025	ČEČ DUŠAN	SAVA RE
46	0.0027462	DOLINAR MIHA	SAVA
47	0.0026502	KUHARIČ BORUT	TRIGLAV DZU
48	0.0025916	PAVČEK ZDENKO	VIATOR VEKTOR
49	0.0025811	SLAVINEC UROŠ	HELIOS
50	0.0025010	JANČIČ VLADIMIR	PETROL

Priloga G: 3-jedro, pripadniki najbolj kohezivnega dela slovenske ekonomske elite

		Središčnost glede na dostopnost, vhodne povezave	Središčnost glede na dostopnost, izhodne povezave	Vmesnost	
BAVČAR IGOR	ISTRABENZ	0.0461285	0.0201796	0.0046942	Vlada, LDS, UO GZS,
BEŠTER HELENA	KAD	0.0265487	0.0482476	0.0017198	
BIZJAK GORAN	CASINO PORTOROŽ	0.0228803	0.0568379	0.0020134	
BOBINAC FRANJO	GORENJE	0.0355039	0.0334578	0.0044103	UO GZS
BOHORIČ JANEZ	SAVA	0.0603833	0.0308560	0.0111329	LDS, Lions, podpredsednik vlade (1984-1990), F21
BOJC JANEZ	KD	0.0086580	0.0299280	0.0011126	
BOŠKOVIČ ZORAN	NFD	0.0514703	0.0056479	0.0035408	
BRANKOVIČ GORAN			0.0506687		
BRGLEZ STANE	KBM INFOND	0.0472915	0.0050505	0.0011611	
COTAR DRAGO	ZAVAROVALN ICA MB	0.0382997			Lions
ČEČ DUŠAN	SAVA RE	0.0348264	0.0360424	0.0028025	
ČUK GORAZD	ISTRABENZ		0.0228563		Lions, LDS
DETIČEK JURE	ADRIA BANK	0.0388721	0.0262248	0.0046899	F21
DEŽELAK ALOJZ	KOLINSKA	0.0415935			
DOLINAR MIHA	SAVA	0.0504458	0.0340208	0.0027462	
FERME IVAN	ETOL	0.0367046	0.0174796	0.0031515	
FILIPČ PETER	POKOJNINSKA DRUŽBA A	0.0876443			
FLIS ANDREJ	BANKA DOMŽALE	0.0355196	0.0270260	0.0049285	Lions
GANTAR MATJAŽ	KD	0.0115865	0.0324795	0.0062267	Rotary
GOLUBIČ MIROSLAV	LB MAKSIMA	0.0351619	0.0307666	0.0093209	
GROBELNIK LOJZE	MOJA NALOŽBA	0.0482888			
HAZABENT ANDREJ	NLB	0.0319704	0.0253935	0.0005803	
IVANUŠIČ ZVONKO	SAVA RE	0.0312855	0.0422467	0.0019826	SLS, vlada (2000)
JAKHEL DERGAN OLGA			0.0205186		F21
JAMNIK BORUT	KAD	0.0290767	0.0584820	0.0084723	
JANKOVIČ ZORAN	MERCATOR	0.0571600	0.0313343	0.0125089	F21,Lions, ex predsednik rokometne zveze, UO GZS
JELENEC ŽIGA	SLOVENIJALE S	0.0469099	0.0262410	0.0017551	
KAČ NIKO	BANKA CELJE	0.0383340	0.0187867	0.0048407	
KALUŽA MIRKO			0.0485281		Lions, UO GZS
KASTELIC JANKO	TRIGLAV DZU	0.0586631	0.0389165	0.0235435	
KENDA SREČKO	ISTRABENZ	0.0400947	0.0218855	0.0031306	Lions

KNEŽEVIČ MILAN	DEŽELNA BANKA	0.0127077	0.0287968	0.0046174	Predsednik šahovske zveze
KOKORAVEC VOJKO	KD	0.0089314	0.0033670	0.0000657	
KORDEŽ BINE	MERKUR	0.0383697			F21, UO GZS
KOVAČIČ MATJAŽ	NKBM	0.0391373	0.0244855	0.0032294	Predsednik odbojarske zveze
KOVAČIČ MILOŠ	KRKA	0.0572823	0.0264865	0.0050129	F21, Lions, LDS, UO GZS
KRAMAR MARJAN	NLB	0.0355983	0.0498332	0.0158593	Šef kabineta predsednika vlade (1992)
KUNTARIČ TOMAŽ	KAD	0.0266014	0.0331185	0.0008010	
KUŠAR IGOR	SOD	0.0368732	0.0540865	0.0211363	
LENČE VIKTOR	PBS	0.0420534	??		
LENIČ JOŽE	ZAVAROVALNICA TRIGLAV	0.0533974	0.0470709	0.0335122	LDS
LESNIK EDVARD	HOTELI PALACE	0.0457159			
LINHART BOŽO	ŽITO	0.0452622			
LIPOVŠEK BOGDAN	HOTEL UNION	0.0044893	0.0037411	0.0000101	
LOTRIČ JANEZ	PETROL	0.0324222	0.0251976	0.0030559	F21
MARINIČ MILAN	MAKSIMA HOLDING	0.0373360	0.0240964	0.0040423	
MESARIČ ČRT	NKBM	0.0447907	0.0227901	0.0066413	F21
MIHATOVIČ VERA	AUTOCOMME RCE	0.0037411	0.0042088	0.0000202	
MOKROVIČ BORUT	TERME ČATEŽ	0.0549314	0.0331185	0.0137117	LDS, Rotary, UO GZS
NARAT MATEJ	NLB	0.0319704	0.0245421	0.0005190	
NOVAK DUŠAN	ADRIATIC	0.0160792	0.0256078	0.0036172	
OSOLNIK MOJCA	NLB	0.0318563	0.0469148	0.0068292	Šef kabineta predsednika vlade (1996)
PESJAK BORIS	FACTOR B	0.0371059	0.0044893	0.0006509	
PETAN BOJAN	DZS	0.0460756	0.0296287	0.0073411	LDS
PETERNELJ HENDRIK			0.0059418		ZLSD
PIŠEK DRAGO	NKBM	0.0392583	0.0033670	0.0002216	
PLAHUTA MARKO	SID	0.0467677			Lions
PLANINŠEC MARKO	KBM INFOND	0.0415594	0.0042853	0.0005056	
PODGORELEC ALFONZ	POŠTA	0.0089787	0.0042088	0.0000442	LDS
PRELEC MARJAN	CINKARNA	0.0415197			
RIGELNIK HERMAN	AUTOCOMME RCE	0.0056117	0.0220780	0.0009877	LDS, vlada (1982, 1992), F21
SILA TOMAŽ	DEŽELNA BANKA	0.0092692	0.0286195	0.0000101	
SLAVINEC UROŠ	HELIOS	0.0246879	0.0519681	0.0025811	Vlada (1986). Lions
STANIČ BORUT	NLB	0.0319577	0.0286684	0.0015096	
STANIČ JOŽE			0.0248526		F21
SUBOTIČ TOMAŽ			0.0165047		F21
ŠARABON MATJAŽ	ELAN	0.0511603			

ŠENK MATIJA	SLOVENICA	0.0102322	0.0230661	0.0006659	
ŠIMONKA TIBOR	SŽ	0.0369298	0.0022447	0.0000101	Predsednik namiznoteniške zveze
TAVČAR TEVŽ	SKIMAR	0.0509105			
TOMAŽ ALJOŠA	ABANKA	0.0441020	0.0271297	0.0056721	Lions, UO GZS
TOMAŽIČ BRANKO	HIT	0.0506367	0.0428003	0.0232960	
TRAVEN MATEJA	ZAVAROVALN ICA TRIGLAV	0.0454241	0.0366649	0.0009229	
TROŠT NIKO	HOTELI MORJE	0.0404962			Lions
TUFEK TADEJ	SOD	0.0330085	0.0175736	0.0009229	
TURNŠEK TONE	PIVOVARNA LAŠKO	0.0530890	0.0044893	0.0014257	LDS, UO GZS, F21
VALANT STANISLAV	NFD	0.0401951	0.0305233	0.0080383	Predsednik smučarske zveze
VELKAVRH PETER	TRIGLAV FD	0.0548190	0.0379427	0.0152917	Lions
VRESK MARKO	HELIOS	0.0229796	0.0033670	0.0000992	Rotary
ZAKRAJŠEK BORIS	LHB	0.0441654	0.0022447	0.0005308	Ex predsednik odbojkarske zveze
ZAVRŠNIK BORIS	NLB	0.0319323	0.0335106	0.0013987	
	POVPREČJE	0,03402016	0,0222944	0,0039313	

Priloga G: seznam gospodarskih družb, ki so uvrščene v omrežje

GOSPODARSKA DRUŽBA	Uvrščenost na lestvici GV skupin	Uvrščenost na lestvici GV podjetij
A1		
Abanka		
Abanka DZU		
Adria Airways		48
Adria Bank		
Aero	76	
Aerodrom Ljubljana		295
Aktiva Invest		
Alpina	65	133
Alpos	54	129
Autocommece	12	
Avtotehna	40	
Banka Celje		
Banka Domžale		
Banka Koper		
Banka Zagorje		
Begrad	64	170
Belinka	77	
Casino Portorož		
Cetis		225
CIMOS	25	
Cinkarna Celje		59
CM Celje		
Comet	70	146
DARS		44
DDC		
Delo		139
Delo Prodaja		139
Deželna banka		
Dinos	79	
Dnevnik		242
Domel		102
Dravske elektrarne		126
Droga	48	83
DZS		98
EIDC		
Elan		154
Elektro Celje		47
Elektro Ljubljana		18
Elektro Primorska		
ELES	9	32
Emona Merkur		
Emona Obala	47	96
Era	20	37
Eti Izlake	69	152
Etol	83	236
Factor banka		
Feršped		85
FMR		
Fructal	51	79
Geodetski zavod		
Geoplin		22
Gorenje	3	5
Gorenjska banka		

Gorenjski tisk		
GPG Grosuplje	73	
Helios	38	
Hit	28	39
Holding Ljubljana	37	
Hotel Lev		
Hotel Union		
Hoteli Bernardin		
Hoteli Morje		
Hoteli Palace		
HSE	10	10
Impol	13	20
Infond Holding		
INLES	89	
Intereuropa	23	43
Intertrade ITS		
Iskra	56	
Iskra Avtoelektrika	36	54
Iskra Emeco	45	56
Iskra Kondenzatorji		
Istrabenz	42	252
IUV		234
Jadran		291
Jata Emona		179
Javor	78	
JP Energetika		
Juteks		182
KAD		
KBM Infond		
KD Group	66	
KD ID		
Kolinska	46	82
Koloniale		
Kompas	35	117
Kompas MTS		118
Koroška banka		
Koto		163
Kovinoplastika	52	90
Kovintrade	53	124
Krka	11	9
LAMA	91	
LB Maksima		
Lek	5	4
Lesnina	50	104
LHB		
Ljubljanska borza		
Ljubljanske mlekarne		29
Luka Koper	57	88
Maksima Holding		
Marina Portorož		
Medvešek Pušnik		
Mercata		
Mercator	1	3
Mercator Goriška		92
Merkur	6	6
Mladinska knjiga		258
Mlinotest		
Mobitel		14

Moja naložba		
Mura		
Nama		
NFD		
NFD		
NKBM		
NLB		
Novoles		206
Paloma		84
Papirnica Goričane		128
PBS		
Peko	71	292
Perutnina Ptuj	29	46
Petrol	2	1
Pivovarna Laško	27	61
Pivovarna Union		86
Plama Pur		272
Pokojninska družba a		
Pomurske mlekarne		181
Pošta Slovenije	26	30
Prevent	8	7
Primorje	21	28
Primorski skladi		
Probanka		
Prva pokojninska družba		
Radeče Papir	72	150
Radenska		
Rudnik Velenje	41	50
Salonit		112
Salus		41
Sava	19	
Sava RE		
SCT	14	13
SID		171
SKB		
Skimar		
Skupna		
Slovenica		
Slovenijales		212
Slovenske železarne	16	
Slovenske železnice	15	15
Socius		
SOD		
Splošna plovba	58	105
Stanovanjski sklad		
Talum		21
TE TOL		132
Telekom	7	11
Terme 3000	93	
Terme Čatež	84	
Tim Laško		247
Tosama		257
Triglav DZU		
Triglav FD		
Trimo	43	72
Unior	33	53
Večer		
Vegrad		64

Viator Vektor	30	70
VIPAP		63
Vzajemna		
Zavarovalnica Adriatic		
Zavarovalnica Maribor		
Zavarovalnica Tilia		
Zavarovalnica Triglav		
Žito	39	116
Živila		

Priloga H: Večje gospodarske družbe, ki niso uvrščene v omrežje

Za našo analizo so zanimive tiste gospodarske družbe, ki so del šibko povezane komponente. Povedano drugače: gre za tiste gospodarske družbe, ki so del velikega, povezanega omrežja. Če smo v za izhodiščno obdelavo uporabili podatke 195 gospodarskih družb, v šibko povezani komponenti nastopa 178 gospodarskih družb. Katere večje gospodarske družbe so torej izpadle iz naše analize?

Če kot izhodišče vzamemo GV-jev seznam največjih skupin podjetij, v analizo nismo vključili sledečih gospodarskih družb

Družba	RAZLOG	Uvrščenost na top 100
OMV Adriatic	d.o.o.	4
Engrotuš	d.o.o.	17
Sava Tires	do.o.o	18
Kemofarmacija	nepovezana	22
Iskratel	d.o.o.	24
Kolektor	d.o.o.	31
Hidria	d.o.o	32
Tobačna Ljubljana	d.o.o.	34
BSI Hišni aparati	d.o.o.	44
TVP, Novo mesto	Podatki nedostopni	49
Elektro Gorenjska	nepovezana	55
MLM	nepovezana	59
S&T Hermes Plus	nepovezana	60
Valkarton	Podatki nedostopni	61
Top dom	nepovezana	62
LIV Postojna	nepovezana	63
Hypo Leasing	d.o.o.	67
Rudnik Trbovlje	Nepovezana	68
GPG Grosuplje	nepovezana	73
SGP Pomgrad	Podatki nedostopni	74
Jub Dol	Podatki nedostopni	75
Lisca	nepovezana	80
Sportina Bled	d.o.o.	81
Kolpa	Podatki nedostopni	82
Beti Metlika	nepovezana	85
Litrostoj E.I.	d.o.o.	86
Pfleiderer Novoterm	d.o.o.	87
Pinus Rače	Podatki nedostopni	88
Surovina holding	nepovezana	90
Svea	nepovezana	92
C & G	d.o.o	94
Ilirija	nepovezana	97
Bioiks	d.o.o	95
AJM	d.o.o.	96
Motvoz	Podatki nedostopni	98
Metrel	d.o.o	99
Agromehanika	Podatki nedostopni	100

Podatki o družbah s top 100 GV po prihodkih, ki niso uvrščene

GOSPODARSKA DRUŽBA	RAZLOG	UVRŠČENOST NA SEZNAMU
Revoz	nepovezana	2
Engrotus	d.o.o.	16
Sava Tires	d.o.o.	17
Iskrate	d.o.o.	19
Kemofarmacija	nepovezana	24
Acroni	d.o.o.	25
Tobačna grosist	d.o.o.	27
Mercator SVS	Del skupine Mercator	33
NEK Krško	d.o.o.	34
Adria Mobil	d.o.o.	35
Kolektor	d.o.o.	36
Hidria	d.o.o.	38
Elektro Maribor	nepovezana	40
Vele	nepovezana	42
Mercator Gorenjska	Del skupine Mercator	45
BSH Hišni aparati	d.o.o.	49
Avto Triglav	d.o.o.	51
Mercator Dolenjska	Del skupine Mercator	52
Henkel Slovenija	nepovezana	55
Boxmark Leather	d.o.o.	58
Vipap	nepovezana	63
Termoelektrarna Šoštanj	d.o.o.	65
Johnson Controls NTU	d.o.o.	67
Tobačna Ljubljana	d.o.o.	68
Prevent SG	d.o.o. – del skupine Prevent	69
Summit Leasing	d.o.o.	73
Eta Cerkno	d.o.o.	74
SŽ Metal	d.o.o.	75
Simobil	nepovezana	76
TCG UNitech LTH	d.o.o.	78
Toyota Adria	d.o.o.	80
Citroen Slovenija	d.o.o.	81
Saturnus Avtooprema	d.o.o.	87
Papirnica Vevče	d.o.o.	89
Elektro Gorenjska	nepovezana	91
Upimol	d.o.o.	93
Količevo Karton	d.o.o.	94